

РЕФЕРАТ

Робота містить: 108 сторінок; 14 таблиць; 15 рисунків; список використаних джерел (100 найменувань); 11 додатків.

Ризик, ризик-менеджмент, банківський ризик, кредитний ризик, кредитоспроможність, управління кредитним ризиком, управління кредитним ризиком, оцінка кредитного ризику, кредитний моніторинг.

Предметом дослідження є інформаційно-аналітичне забезпечення оцінки та управління ризиками комерційного банку.

Метою магістерської роботи є теоретичне обґрунтування системи оцінки та управління ризиками в комерційному банку і розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення оцінки та управління ризиками в комерційному банку на прикладі ПАТ «Промінвестбанк».

За наслідками дослідження сформовано стратегію оцінки та управління ризиками комерційного банку. Розроблено концепцію моделювання системи оцінки та управління ризиками комерційного банку. Оцінено ефективність запропонованих заходів щодо вдосконалення оцінки та організації управління ризиками комерційного банку.

Одержані результати забезпечують вдосконалення оцінки та організації управління ризиками ПАТ «Промінвестбанк».

В результаті отримано модель, яка дозволяє узгодити активи і пасиви не тільки з точки зору вимог забезпечення поточної і перспективної ліквідності, а й з точки зору вимог до обмежень процентного, валютного ризиків.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В КОМЕРЦІЙНОМУ БАНКУ.....	8
1.1. Сутність, мета та завдання оцінки та управління ризиками комерційного банку.....	8
1.2. Принципи оцінки та організації управління ризиками комерційного банку.....	20
1.3. Стратегічні аспекти оцінки та управління ризиками банку.....	29
Висновки за розділом 1.....	36
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СИСТЕМИ ОЦІНКИ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПАТ «ПРОМІНВЕСТБАНК».....	38
2.1. Інформаційно-аналітичне забезпечення оцінки та управління ризиками комерційного банку.....	38
2.2. Аналіз ризиків діяльності комерційного банку.....	45
2.3. Оцінка системи управління ризиками ПАТ «Промінвестбанк».....	56
Висновки за розділом 2.....	66
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНКИ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПАТ «ПРОМІНВЕСТБАНК».....	69
3.1. Формування стратегії оцінки та управління ризиками комерційного банку.....	69
3.2. Розробка концепції моделювання системи управління ризиками комерційного банку.....	78
3.3. Удосконалення аналітичного інструментарію в управлінні ризиками діяльності комерційного банку.....	84
Висновки за розділом 3.....	94
ВИСНОВКИ.....	95
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	99

ВСТУП

Актуальність теми. У процесі масштабного та динамічного розвитку системи українських банків протягом останніх років все більше уваги приділяється питанням оцінки й управління банківськими ризиками з боку керівництва фінансових установ, їхніх акціонерів, аудиторів, клієнтів і контрагентів, і в першу чергу – Національного банку України як державного інституту, що сприяє дотриманню стабільності банківської системи України. Значного імпульсу практика вітчизняного ризик-менеджменту отримала з експансією іноземного капіталу у фінансовий сектор нашої держави, що привнесло з собою нові технології, методики, моделі та вимоги до якості управлінської інформації.

Проте світова фінансово-економічна криза та її наслідки для найбільших фінансових установ світу поставили під сумнів адекватність багатьох базових принципів сучасного фінансового менеджменту. У тому числі виникли питання й щодо ефективності існуючих підходів до управління банківськими ризиками, зокрема під час операцій з похідними фінансовими інструментами.

На відміну від країн з розвинутою економікою Україна меншою мірою інтегрована у світову фінансову систему. Незважаючи на схожість проблем українських банків із європейськими чи американськими, головна їх відмінність полягає у причинах, що призвели до цих проблем. Якщо західні фінансові установи потерпають, у першу чергу, від вкладень в інвестиційну діяльність, спекулятивних операцій та наслідків іпотечної кризи, то українські банки зіштовхнулися з труднощами базового характеру, як-то: неможливістю рефінансування коштів, залучених від міжнародних фінансових організацій, відтоком депозитів внаслідок панічних настроїв населення, неповерненням кредитів через загальне охолодження економіки та падіння курсу національної валюти. Особливо негативну роль зіграли в цьому значна розбалансованість активів та зобов'язань банків за строками, а також висока частка роздрібного валютного кредитування. Варто зазначити, що саме ці аспекти і належать до сфери відповідальності традиційного банківського ризик-

менеджменту, рівень якого в Україні нині не відповідає викликам, які перед нею постали.

Дослідженню окремих питань у сфері оцінки та управління ризиками комерційного банку присвячені численні роботи провідних вітчизняних вчених зі сфери банківської справи, теорії економічного ризику, фінансового менеджменту: В. В. Вітлінського, А. П. Вожжова, І. В. Волошина, В. М. Гранатурова, Л. А. Клюско, С. М. Козьменка, Н. І. Костіної, В. М. Кочеткова, М. Г. Лапусти, Л. О. Примостки, Л. Ф. Романенко, М. І. Савлука та багатьох інших авторів. Серед російських науковців слід зазначити роботи О. П. Альгіна, І. Т. Балабанова, О. А. Лобанова, М. А. Рогова, О. В. Чугунова, О. Б. Ширінської. Серед відомих західних фахівців банківського ризик-менеджменту варто відзначити роботи Дж. Бессіса, А. Васічека, Х. ван Грюніга, М. Онга, П. Роуза, Дж. Сінкі, К. Хорчера, Г. Шроека та багатьох інших.

Водночас за всієї значущості розробок вітчизняних і зарубіжних науковців на сьогоднішній день недостатньо дослідженими залишаються питання поєднання оцінок окремих ризиків у комплексну, інтегровану систему управління ризиками комерційного банку, побудова якої ґрунтується на засадах системного підходу. Крім того, існуючі методи та методики оцінки банківських ризиків характеризуються багатоваріантністю та неоднозначністю, які не дозволяють порівнювати результати один з одним, а тим більше – поєднувати в один показник.

Зазначене вище доводить актуальність теми дослідження, її важливе теоретичне та практичне значення.

Метою магістерської роботи є теоретичне обґрунтування системи оцінки та управління ризиками в комерційному банку і розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення оцінки та управління ризиками на прикладі ПАТ «Промінвестбанк».

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення таких завдань:

визначено сутність, мета та завдання оцінки та управління ризиками комерційного банку;

розкрито принципи оцінки та організації управління ризиками комерційного банку;

визначено стратегічні аспекти системи оцінки та управління ризиками комерційного банку;

проаналізовано інформаційно-аналітичне забезпечення оцінки та управління ризиками комерційного банку;

проведено аналіз ризиків діяльності комерційного банку;

зроблено оцінку системи оцінки та управління ризиками ПАТ «Промінвестбанк»;

сформульовано стратегію оцінки та управління ризиками комерційного банку;

розроблено концепцію моделювання оцінки та управління ризиками комерційного банку;

удосконалено аналітичний інструментарій в управлінні ризиками діяльності комерційного банку.

Об'єктом дослідження є оцінка та організація управління ризиками в комерційному банку ПАТ «Промінвестбанк».

Предметом дослідження є інформаційно-аналітичне забезпечення оцінки та управління ризиками комерційного банку.

Методи дослідження. Проведенні дослідження спираються на наукові концепції та теоретичні розробки вітчизняних і зарубіжних вчених у сфері оцінки та управління ризиками комерційного банку, фінансового аналізу, теорії прийняття рішень. У роботі використано методи: загальнонаукові (узагальнення, порівняння, аналіз, системність, комплексність, аналогія); візуально-графічний; системний і комплексні підходи; економіко-статистичні методи, економіко-математичного моделювання .

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти України, що регламентують діяльність банківської системи, матеріали Національного банку України, державних статистичних органів України, Асоціації українських банків, наукових конференцій, річна й поточна фінансова звітність комерційних банків України, спеціальна монографічна та періодична література.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В КОМЕРЦІЙНОМУ БАНКУ

1.1. Сутність, мета та завдання оцінки та управління ризиками комерційного банку

Перехід України на шлях ринкових перетворень визначив її розвиток в руслі загальносвітових тенденцій. Перехід до принципово нових економічних відносин закономірно привів до необхідності постановки і вирішення нових для українських комерційних банків завдань, пов'язаних із значним збільшенням концентрації ризиків в їх діяльності [13, с. 65].

Оскільки комерційні банки, як і вся банківська система загалом, покликані уособлювати надійність і безпеку, очевидною є необхідність розроблення та впровадження прийнятних і перевірених методів формалізації і оцінки ризиків, виявлення значимих критеріїв, а також розроблення і впровадження чітко налагодженої системи прийняття рішень, що базується на отриманих даних і приводить до ефективного результату (прибуткової діяльності та позитивного іміджу банківської установи).

Тому дослідження проблем подальшого вдосконалення функціонування банківської системи, зокрема процесу управління ризиками, привертає увагу як зарубіжних, так і вітчизняних науковців і практиків.

Теоретичні, методичні аспекти ризик-менеджменту відображені в роботах провідних вітчизняних вчених з банківської справи, теорії кредиту та банківського менеджменту: В.І. Грушко, О.В. Васюренка, А.Я. Кузнецової, А.М. Мороза, А.А. Пересади, Л.О. Примостки, Б.І. Пшика, С.К. Реверчука, М.І. Савлука та багатьох інших.

Питання пошуку й формування підходів до вирішення завдання комплексного управління ризиком в комерційних банках на цей період розроблені недостатньо.

В умовах значного посилення конкуренції, спричиненої інтенсифікацією зусиль, спрямованих на подолання наслідків впливу світової фінансової кризи, більшість комерційних банків України особливу увагу приділяють комплексному підходу до реалізації Програми виходу з фінансової кризи, зокрема [13, с. 66]:

- інвестиціям (залученню додаткового капіталу та депозитів);
- інноваціям (розробленню та впровадженню сучасних банківських продуктів);
- обладнанню та технологій);
- інфраструктурі (розвитку мережі філій та відділенню; вивченню можливості приєднання інших банків);
- інтелекту (підбору, навчанню та розстановці кадрів);
- інтегрованим маркетинговим комунікаціям (мерчандайзингу, рекламі, зв'язкам з громадськістю, прямому маркетингу, стимулюванню продажу) (рис. 1.1).

В умовах боротьби з наслідками фінансової кризи з метою забезпечення прибуткової діяльності і підвищенню позитивного іміджу, на цей час особливого значення для банків набуває необхідність вдосконалення ризик-менеджменту. Незважаючи на швидке поширення практики управління ризиками в банках та інших фінансових установах, дотепер існують різноманітні визначення ризиків, що ускладнює розроблення єдиних норм і правил управління ними.

Ризик – це ситуативна характеристика діяльності будь-якого суб'єкта ринкових відносин, зокрема банку, що відображає невизначеність її результату і можливі несприятливі (або сприятливі) наслідки у випадку неуспіху (або успіху). Насамперед, розгляд суті ризику потребує встановлення співвідношень між такими поняттями, як ризик, невизначеність, упевненість, вірогідність, міра ризику, масштабність можливого результату, схильність до ризику, прибутковість, збиток [7, с. 59].

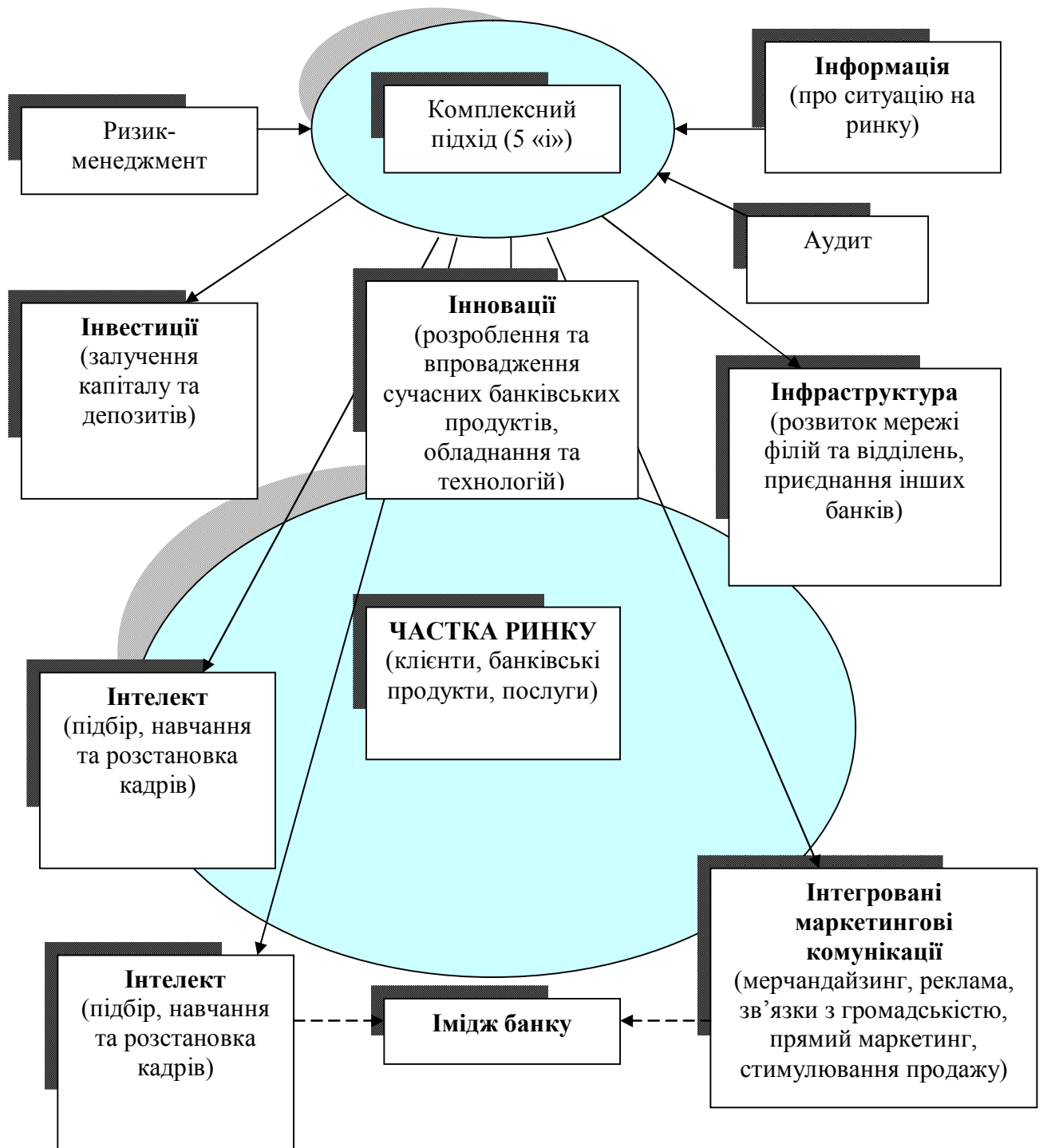

Рис. 1.1. Комплексний підхід до реалізації Програми виходу з фінансової кризи банків [7, с. 60]

Ризик як елемент господарського рішення – це ситуативна характеристика діяльності будь-якого суб'єкта ринкових відносин, у тому числі банку, що відображає невизначеність її результату і можливі несприятливі (або сприятливі) наслідки в разі неуспіху (або успіху).

Ризик має місце лише там, де може бути, як мінімум, два сценарії розвитку подій, відповідно два і більше можливих альтернативних результати.

Ризик – це насамперед можливий розкид результатів, можливе їх коливання навколо очікуваного значення [17, с. 1367]. Ризик присутній практично в будь-якій діяльності комерційного банку. Якщо є ризик, то не можна точно передбачити результати, а це зумовлює ситуацію невпевненості (невизначеності) стосовно того, які саме результати будуть отримані. Говоримо про впевненість тоді, коли не маємо сумнівів щодо наслідків тієї чи іншої події. Тобто, вживаючи терміни впевненість і невпевненість, говоримо про суб'єктивне сприйняття ймовірності настання певної події.

Можна виділити такі фактори невизначеності: макросередовище, мікросередовище та внутрішнє середовище банківського бізнесу. Невизначеність і неповнота інформації, які пов'язані з процесом прийняття рішення, є першою сходинкою до визначення ризику.

Проаналізувавши основні підходи провідних фахівців банківського менеджменту стосовно визначення поняття "банківський ризик" і дослідивши його економічну сутність, можна зробити такі висновки [18, с. 100]:

1. Ризиком пронизана вся банківська діяльність, незалежно від того, чи здійснюються при цьому будь-які дії чи ні. Банки приречені працювати в умовах ризику і їх головна задача при цьому реалізувати успішні альтернативи розвитку подій (операцій).

2. Численні дослідження показали, що ризик виникає в умовах невизначеності, коли немає вичерпної інформації про умови прийняття рішень.

Тобто, невизначеність є середовищем виникнення ризику, і для банку важливо визначити її ступінь. Від цього буде залежати якість оцінки події та вибір інструментарію ризик-менеджменту.

3. Тільки за багатоваріантності майбутнього, наявності елементів непередбачуваності можна говорити про наявність ризику. Іншими словами, ризик виникає тоді, коли існує альтернативність вибору. Вибір варіантів залежить від суб'єктивних уподобань і схильності банку до ризику.

4. Встановивши рівень невизначеності і обравши допустимі альтернативи, необхідно оцінити вірогідність настання очікуваних подій, оскільки вірогідність є мірилом ризику. В оцінках бажано керуватися статистичними методами, але не менш важливо (іноді єдино можливо) оцінювати вірогідність експертним шляхом.

5. Оцінивши вірогідність настання події, можна визначити величину її вартісної оцінки. Але необхідно зазначити, що не завжди вірогідна оцінка підтверджується реаліями банківського бізнесу.

6. Якість управлінського рішення проявляється в кінцевій реалізації події, при цьому результативність може бути такою: комерційний банк отримує негативний результат, тобто збиток або втрату можливостей, або позитивний результат, тобто прибуток. Також банківська операція може закінчитися з нульовою результативністю – банк покриє свої збитки, але при цьому додатково нічого не заробить.

Отже, банківський ризик – це можливість прийняття раціонального /нерационального управлінського рішення, в рамках якого можна дати вірогідну кількісну і/або якісну оцінку дії факторів невизначеності, підсумком чого є отримання банком одного з трьох економічних результатів: негативного (збиток), нульового або позитивного (прибуток).

Аналізуючи підходи до класифікації банківських ризиків, необхідно відзначити їх значну різноманітність. До найбільш важливих елементів, покладених в основу класифікації, належать: тип банку, сфери впливу або фактори виникнення банківського ризику, склад клієнтів банку, розподіл ризику в часі, характер врахування ризику, методи розрахунку, рівень ризику, можливість і засоби управління ризиками [14, с. 28].

Національний банк України під поняттям "управління ризиками" (ризик-менеджмент) розуміє процес, за допомогою якого банк виявляє (ідентифікує) ризики, здійснює оцінку їх величини, виконує їхній моніторинг і контролює свої ризикові позиції, а також враховує взаємозв'язки між різними категоріями ризиків.

З наукової точки зору, ризик-менеджмент – це наука, що вивчає проблеми управління банківськими ризиками. Важливість і значимість систематизованих наукових знань про управління ризиками визначається тим, що вони дають змогу вчасно і якісно управляти поточною діяльністю банківської установи, прогнозувати можливі варіанти розвитку подій і відповідно з цим, розробляти стратегію і тактику функціонування комерційного банку, грамотно здійснювати постановку цілей і задач.

Ризик-менеджмент опирається на концепції, закони, принципи і методи, які лежать в його основі. Такий підхід ґрунтується на тому, що будь-яка фінансово-кредитна установа як об'єкт управлінської діяльності є сукупністю складних соціально-технічних систем, на функціонування яких здійснюють вплив багаточисленні зовнішні і внутрішні фактори.

Ґрунтуючись на викладеному вище, ризик-менеджмент комерційного банку можна визначити як один із основних напрямів сучасного банківського менеджменту, що вивчає проблеми управління установою банку загалом, або окремими її підрозділами з урахуванням ризик-факторів, в коло яких входить створення ефективної системи управління ризиками, елементи якої взаємодіють за затвердженими правилами і в узгодженій послідовності (схемі), опираючись на певні концепції, закони, принципи і методи [14, с. 29].

Мета ризик-менеджменту в рамках усього банку – забезпечення максимальної ефективності управління з урахуванням факторів невизначеності, які можуть як негативно, так і позитивно вплинути на досягнення комерційним банком своїх цілей. Пріоритетом при цьому є забезпечення фінансової стійкості і стабільності банківської установи; створення, захист і збільшення багатства акціонерів банку.

Основними завданнями ризик-менеджменту як науки є:

- пояснення природи управлінської праці в галузі ризикології;
- встановлення причинно-наслідкових зв'язків в управлінських процесах;
- виявлення умов, за яких спільна праця виявляється найбільш ефективною.

Переваги ризик-менеджменту полягають в тому, що він:

- а) є основою для підвищення ефективності стратегічного планування;
- б) дає змогу уникати вартісних несподіванок;
- в) поліпшує ефективність діяльності комерційного банку;
- г) дає змогу оптимально використовувати ресурси;
- г) сприяє більшій відкритості діяльності керівництва і поліпшує комунікації;
- д) забезпечує вище керівництво стислим оглядом головних ризиків, а також відомостями про ресурси, які виділені для впливу на високі ризики;
- е) дає менеджерам ефективну і послідовну методологію вивчення ризиків;
- є) покращує ведення обліку комерційним банком;
- ж) орієнтує топ-менеджмент на використання факторів ризик-можливостей для підвищення вартості банку.

Мета управління ризиками комерційного банку – сприяти підвищенню вартості власного капіталу банку, одночасно забезпечуючи досягнення цілей багатьох зацікавлених сторін (клієнтів та ділових партнерів, керівництва, працівників, спостережної ради і акціонерів (власників), органів банківського нагляду, рейтингових агентств, інвесторів, кредиторів та інших сторін).

Процес ризик-менеджменту в комерційних банках організують таким чином, щоб були охоплені всі його структурні щаблі та рівні – від вищого керівництва банківської установи (Спостережної ради та Правління банку) до рівня, на якому безпосередньо приймають та/або генерують ризик. Функції підрозділів чітко визначають та документують для уникнення конфлікту інтересів між ними [14, с. 30].

Оцінку ризиків здійснює та/або підтверджує незалежна служба – підрозділ з ризик-менеджменту – операційний (тобто не функціональний) підрозділ банку, в якому зосереджені функції управління ризиками конкретного банку. Основною вимогою до цього підрозділу є його повна незалежність (структурна та фінансова) від підрозділів банку, які приймають ризик (фронт-офісів) та підрозділів, які реєструють факт прийняття ризику та контролюють його величину (бек-офісів). Крім цього, керівнику підрозділу з ризик-менеджменту надається достатньо

високий статус в банку задля забезпечення його незалежності від керівників інших операційних чи функціональних підрозділів.

Система ризик-менеджменту в комерційному банку охоплює такі елементи, як: точки контролю (відповідним чином згрупованих банківських операцій, які генерують ризик), набір засобів і методів оцінки цих ризиків, їх прогнозування, інструментарій з обмеження і зниження даних ризиків, форми моніторингу і прогнозування ризиків, інформаційні потоки і організаційну структуру, побудовану за функціональною ознакою, і яка забезпечує роботу певної системи.

Система ризик-менеджменту має забезпечити рішення основних задач:

- оптимізувати співвідношення потенційних можливостей, ризиків, розміру капіталу і темпів зростання банку;
- реалізовувати системний підхід до оцінки і управління ризиками;
- співвідносити ризики і потенційні можливості для досягнення якнайкращих результатів;
- складати найважливішу частину процесу ухвалення управлінських рішень;
- покращувати керованість банку за допомогою створення адекватної структури контролю [14, с. 31].

Система управління ризиком в комерційному банку складається з двох субсистем: керованої – об'єкт управління та керівної – суб'єкта управління.

Пропонуємо виділити як складові системи ризик-менеджменту: організаційну, інформаційну, ціноутворювальну, аналітичну, дозвільну, управлінську, моніторингову і підсистему кризового менеджменту.

Великий вплив на фінансову стабільність банку чинить величина, якість та концентрація прийнятих банком ризиків. Жоден банк не може вважатися стабільним, якщо він обтяжений надмірними ризиками, реалізація яких в одну мить може призвести до банкрутства. Тому з метою управління ними, банк повинен формувати ефективну концепцію управління ризиками. Лише банк з незначною відносною часткою прийнятих ризиків може стабільно працювати і впевнено протидіяти викликам зовнішнього та внутрішнього середовища.

Роль ризиків у забезпеченні фінансової стабільності банку можна зрозуміти з її визначення. Фінансова стабільність банку – це його здатність у часі безперебійно працювати – надавати послуги і задовольняти вимоги, підтримуючи оптимальну величину ліквідності, прибутковості і платоспроможності за допустимого рівня ризиків, і витримувати при цьому, негативний вплив зовнішніх і внутрішніх чинників. Тобто, одним з ключових чинників, що визначає рівень фінансової стабільності, є величина та якість прийнятих банком ризиків.

З метою забезпечення ефективної системи ризик-менеджменту, кожен банк повинен розробити власну концепцію функціонування, яка враховує основні види ризиків та особливості їх прояву. Концепція ризик-менеджменту повинна забезпечити надійний процес виявлення, оцінки, контролю та моніторингу всіх їх видів на усіх рівнях організації, також з урахуванням взаємозв'язку між різними категоріями ризиків, а ще вирішити питання конфлікту завдань між необхідністю отримання доходу та мінімізацією ризиків.

Управління ризиками, зазвичай, не має на меті цілком усунути ризики, а спрямоване на забезпечення отримання банком відповідної винагороди за їх прийняття. Виключення становлять ті ризики, щодо яких не існує чіткого зв'язку між їх рівнем та величиною винагороди банку (наприклад, юридичний ризик, ризик ділової репутації, стратегічний, операційно-технологічний ризики тощо) [14, с. 32]. Сама сутність поняття "управління ризиками" зводиться до процесу, за допомогою якого банк виявляє ризики, проводить оцінку їх величини, здійснює їхній моніторинг і контролює свої ризикові позиції, а також враховує взаємозв'язки між різними їх видами.

Серед основних ризиків, з якими зіштовхується банк, необхідно виділити: кредитний, ринковий, ризик ліквідності, зміни процентної ставки, валютний, операційно-технологічний ризик, ризик ділової репутації, юридичний та стратегічний. Усі ці ризики справляють надзвичайно великий вплив на діяльність банку і вимагають розроблення комплексної системи управління ними. Ця система повинна забезпечити досягнення наступних цілей:

- рішення щодо ризику мають відповідати стратегічним завданням діяльності банку;

- рішення стосовно ризику мають бути конкретними і чіткими;

- очікувана дохідність має компенсувати прийнятий ризик;

- розподіл капіталу має відповідати розмірам ризиків, які визначає банк.

З точки зору ризик-менеджменту, банківська діяльність зводиться до прийняття ризику і отримання за це відповідної винагороди. Формально можна виокремити дві основні цілі управління банківськими ризиками: 1) підтримка ризику на низькому рівні; 2) мінімізація ризику за деяких заданих умов [1, с. 271]. Загальна мета управління ризиками – сприяти підвищенню вартості власного капіталу банку, одночасно забезпечуючи досягнення цілей багатьох зацікавлених сторін, а саме: клієнтів та контрагентів, керівництва, працівників, Спостережної ради і акціонерів (власників), органів нагляду, рейтингових агентств, інвесторів і кредиторів та інших.

Процес управління ризиками має охоплювати всі види діяльності банку, які впливають на параметри його ризику. Управління ними передбачає прийняття рішень та вжиття заходів, спрямованих на мінімізацію, уникнення, пом'якшення ризиків, страхування, встановлення лімітів їх величини і безпосереднє прийняття ризику. Це управління повинно відбуватися на тому рівні організації, де ризик виникає (фронт- та бек-офіси), а також на найвищих рівнях – на рівні Правління та Спостережної ради.

Ризики діяльності банку виникають на основі об'єктивних та суб'єктивних чинників. Перші спричинені невизначеністю, природно притаманною банківській діяльності, другі – особливостями прийняття рішень зацікавленими особами в умовах цієї невизначеності [81, с. 122]. Крім цього чинники ризику поділяють на внутрішні та зовнішні. Значна частина зовнішніх чинників знаходиться поза межами впливу банку, а відтак він не може їх контролювати. Реалізація чиннику ризику, з яким зіштовхується банк, може поставити під загрозу усю фінансову стабільність його діяльності. Тому в процесі аналізу ризиків, особливо зовнішніх,

банк обов'язково повинен враховувати можливість виникнення екстремальних обставин (стрес-сценарій).

Банк повинен розробити відповідні нагальні заходи у формі плану дій на випадок кризових обставин. Банк також повинен забезпечити наявність процедур та заходів щодо попередження стресових ситуацій, викликаних внутрішніми чинниками. Банк має здійснювати моніторинг ризиків задля забезпечення та надійного взаємозв'язку між загальними параметрами його ризиків та фінансовими ресурсами і фінансовими результатами через відповідні механізми контролю. Механізм контролю повинен включати, серед іншого, процедури і заходи щодо моніторингу адекватної капіталізації банку.

Методика кількісної оцінки ризиків повинна базуватися на критерії економічної вартості капіталу та необхідності підтримання капіталу на рівні, який є необхідним для компенсації ризику. Адже саме капітал є своєрідним "буфером", який поглинає негативні наслідки реалізації ризиків і служить кількісним виразником фінансової стабільності банку. Важливе значення в процесі управління ризиками належить організаційній структурі, яку визначають культура організації, розмір і складність відповідних бізнес-операцій, види ризику, що приймаються і істотність можливих негативних наслідків. У різних банках методи управління ризиками можуть відрізнятися, але організаційна структура і механізми контролю завжди повинні відображати завдання і стратегію щодо управління ризиками, а також включати процедури їхнього визначення, оцінки та перегляду [81, с. 122].

Кожен банк має забезпечити чіткий розподіл функцій, обов'язків та повноважень з ризик-менеджменту, а також чітку схему відповідальності згідно з двома основними принципами, а саме: 1) розподіл функцій і повноважень повинен охоплювати всі організаційні рівні і підрозділи банку; 2) розподіл обов'язків і підпорядкованість підрозділів повинні бути задокументовані і доведені до відома виконавців таким чином, щоб весь персонал банку повністю розумів свої функції, обов'язки та повноваження, свою роль в організації і процесі здійснення контролю, а також свою підзвітність.

Формування ефективної системи ризик-менеджменту неможливе без систематичного здійснення аналізу ризиків, спрямованого на їх виявлення та оцінку їх величини. Аналіз ризиків повинен охоплювати всі продукти, послуги та процеси банку і передбачати не тільки якісну оцінку відповідних ризиків, але й, де це можливо, оцінку їхніх кількісних параметрів. Керівництво банку повинно знати результати аналізу ризиків та враховувати їх у своїй роботі.

Внаслідок аналізу ризиків можна дійти висновку, що ризики цього банку не відповідають чи перестали відповідати обраним параметрам, або що обрані параметри ризиків не відповідають або перестали відповідати завданням та стратегії банку. У процесі аналізу надзвичайно важливо простежити за дотриманням банком обов'язкових нормативів ризику (Н7-Н10, Н13 та інших). Може виявитися, що організаційна структура і механізми контролю банку не узгоджуються зі змінами в параметрах ризиків. Тому оцінка ризиків повинна супроводжуватися можливим переглядом завдань, обраної стратегії та розробленої організаційної структури і механізмів контролю.

Для забезпечення належного виявлення, розуміння та управління ризиками у їх взаємодії між собою, вони повинні розглядатися не окремо один від одного, а комплексно, як єдина система. Аналіз, необхідний для виявлення та узагальнення ризиків, має проводитися на рівні, що дає змогу охопити банк загалом, як на індивідуальній, так і на консолідованій основі. Процес ризик-менеджменту в банку повинен охоплювати всі його структурні щаблі та рівні – від вищого керівництва банку (Спостережної ради та Правління) до рівня, на якому безпосередньо приймається ризик (Відділ кредитного аналізу, валютний відділ тощо [81, с. 124], тобто фронт- та бек-офіси).

Функції всіх згаданих вище структурних підрозділів повинні бути чітко визначені та задокументовані, а банк повинен зробити все належне для уникнення конфлікту інтересів між цими підрозділами. Адже навіть в найефективніших системах конфлікт інтересів у середині установи здатний звести нанівець всі попередні досягнення. У кожному банку, для забезпечення його фінансової стабільності, необхідно також розробити свою систему нормативних актів щодо

ризик-менеджменту. До переліку цих нормативних актів обов'язково повинні входити [81, с. 126]:

- місія, цілі та завдання банку, а також стратегія його роботи щодо окремих видів ризиків;
- бізнес-плани, положення, політики, процедури та інші регламентні документи, що вказують на реальні шляхи досягнення встановлених цілей і виконання передбачених процесів;
- регламентні документи функціональних та територіальних підрозділів, посадові інструкції, ліміти та повноваження, які мають на меті забезпечити безпосередню реалізацію банківської діяльності.

Перелік цих нормативних актів гарантує якість та повноту охоплення системи управління ризиками. Місія, цілі та завдання банку дають змогу на початковому етапі відмежуватись від певних видів ризику, які банк не має бажання приймати. Бізнес-плани, положення і політики регламентують порядок прийняття, управління та величину ризиків, які бере банк. Водночас посадові інструкції визначають особливості прийняття ризиків та забезпечують уникнення конфлікту повноважень серед працівників банку.

1.2. Принципи оцінки та організації управління ризиками комерційного банку

Здійснення ефективних заходів, що сприяють розвитку економіки України потребують принципово нових підходів до забезпечення стабільності функціонування всіх сфер ринкової інфраструктури загалом та банківської системи зокрема [71, с.134]. Адже без стабільного і сильного банківського сектора не може бути успішною економічна політика будь-якого уряду. Оскільки ризики мають чи не найважливіше місце у забезпеченні фінансової стабільності, велику увагу у діяльності банку приділяють стратегії управління ними.

Банківська діяльність є одним з найризикованіших видів підприємництва. У процесі своєї діяльності банки стикаються з великою кількістю ризиків, які постійно зростають. Саме тому формування ефективної системи ризик-менеджменту, в сучасних українських банках, є проблемою надзвичайно актуальною. Оптимізація банківської діяльності повинна ґрунтуватись на системному підході до управління банком загалом і управління ризиками зокрема. Вирішення даного завдання має сьогодні надзвичайно велике практичне значення і потребує наукового опрацювання.

Ризик-менеджмент передбачає дотримання таких основних принципів: зваженість, участь, безперервність, обережність [71, с. 267].

Принцип зваженості означає, що серед різноманітних альтернативних варіантів банку потрібно обрати такий, що забезпечував би оптимальне співвідношення між ризиком та дохідністю відповідно загальної стратегії банку.

Принцип участі полягає в обов'язковому залученні до процесу управління ризиками керівників департаментів, підрозділів, спеціалістів, а також фінансових служб.

Принцип безперервності полягає в тому, що управління ризиками здійснюється поетапно і не повинно перериватися, оскільки постійно змінюються стан банку та його клієнтів і ділових партнерів, відбуваються цінові зміни на фінансових та товарних ринках. Тому необхідно постійно відстежувати рівень можливих ризиків та їхній вплив на очікувані результати діяльності банку.

Принцип обережності зумовлений тією обставиною, що оцінка ризиків здійснюється в умовах невизначеності і динамічності фінансових ринків, а також прийняттям під час оцінки ризиків певних допущень, пов'язаних із вірогідним характером ризику. Кожна виконана банком операція несе в собі ризик і має супроводжуватись здійсненням операції, що хеджує, страхує або обмежує ризик цієї операції (проведення операцій з деривативами, формування резервів тощо).

Характеризуючи ризик-менеджмент комерційного банку як явище, необхідно визначитися з об'єктом і суб'єктами управління. Об'єктом управління в ризик-менеджменті є конкретний майновий або немайновий інтерес банку

(активи, зобов'язання, репутація банку тощо), розкид ймовірного результату якого в умовах невизначеності коливається навколо очікуваного значення, що в остаточному підсумку позначається на доходах банку.

Об'єктом управління можуть бути:

- грошові кошти, які перебувають у діловому обігу комерційного банку;
- пов'язані з ними ризики;
- економічні відносини між банком та іншими суб'єктами господарювання.

Суб'єкт ризик-менеджменту – це особа, структурний підрозділ, організаційна одиниця банку або інший орган управління, що безпосередньо чи опосередковано на основі використання специфічних трудових, інформаційних, матеріальних і фінансових ресурсів задіяні (беруть участь і/або зацікавлені) в розробленні, реалізації та контролі втілення стратегії управління ризиками комерційного банку [78, с.18].

Залежно від функціональних обов'язків та приналежності до банку, суб'єктів ризик-менеджменту можна поділити на чотири групи:

- стосовно участі в процесі управління: безпосередні учасники та наглядові органи;
- за функціональними ознаками: управлінці та безпосередні виконавці;
- відносно цільових інтересів: виконавці та зацікавлені особи;
- причетності до банку: внутрішні та зовнішні.

Організаційна підсистема управління ризиком повинна будуватися таким чином, щоб забезпечити оптимальний розподіл цілей та задач між різними підрозділами банку та їх співробітниками [78, с.18].

Ефективність системи управління ризиком багато в чому залежить від якості інформаційної підсистеми, задача якої полягає у відборі, зберіганні і наданні інформації на різні шаблі управління банком. Ядром системи управління інформаційними потоками може бути інформаційно-аналітична служба, яка збирає, узагальнює, аналізує інформацію, прогнозує і діагностує майбутню ситуацію.

В умовах об'єктивного існування банківських ризиків виникає потреба в системному механізмі, що дозволив би кращим чином урахувувати ризик при прийнятті управлінських рішень, оцінювати сукупність, перелік та обсяг ризиків, які може прийняти на себе кредитна організація, а також визначати, чи виправдує очікувана прибутковість відповідний ризик. В якості одного з методів реалізації такого завдання запропонована розробка системи управління ризиками, що дає змогу керівництву банку виявити, локалізувати, виміряти й контролювати той або інший вид ризику окремо та сукупність усіх ризиків загалом, і тим самим мінімізувати вплив ризику на результати діяльності банку. Загальний вигляд схеми системного ризик-менеджменту представлено на рис. 1.2 [69, с. 49].

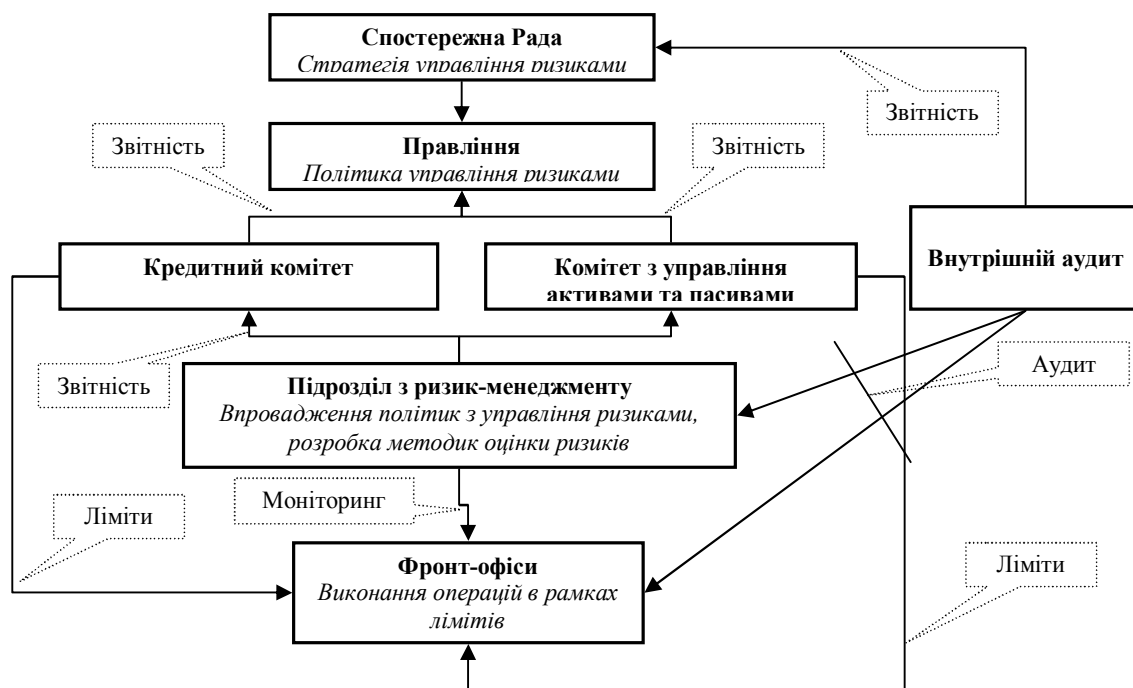

Рис. 1.2. Загальна схема системи управління ризиками комерційного банку

Системний ризик-менеджмент у банку дозволить розподілити функції, обов'язки й повноваження, а також чітку схему відповідальності за виконання завдань на всіх організаційних рівнях та у всіх підрозділах банку. Він базується на тому, що всі процеси та явища, пов'язані з управлінням ризиками, розглядаються в їхньому системному зв'язку, з урахуванням впливу окремих рішень та елементів на систему в цілому [69, с. 50].

Система управління банківським ризиком не може розглядатися без ціноутворювальної підсистеми. Від неї залежить дохідність операцій, а значить ризик і рентабельність банку загалом, які постійно зростають.

Аналітична підсистема, на нашу думку, є одним із головних елементів системи управління ризиком. Її умовно можна розбити на два блоки: аналіз і оцінка індивідуальних ризиків; аналіз і оцінка сукупного ризику. Аналіз і оцінку сукупного ризику здійснюють на основі таких показників: диверсифікація, якість і дохідність.

Диверсифікованість, зазвичай, визначається за галузевою і географічною ознакою, а також за розміром кредиту, рейтингом позичальника, форми власності суб'єкта господарювання.

Важливою складовою системи ризик-менеджменту є інструментарій управління ризиком – диференціація, диверсифікація, лімітування, страхування, самострахування, сек'юритизація тощо. До цього питання банки підходять по-різному, враховуючи внутрішні та зовнішні фактори: розмір свого потенціалу, ризикованість вкладень, тенденції розвитку економіки в цілому і галузеві зокрема, перспективи розвитку регіону та ін.

Визначення точок контролю передбачає [69, с. 51]:

- виявлення основних вузлів (операцій), які слугують генераторами ризиків;
- введення загальних термінів ризик-менеджменту – визначення всіх видів ризиків, які можуть впливати на банк;
- узгодження певного переліку ризиків зі всіма банківськими підрозділами;
- встановлення засобів комунікації між підрозділами.

Цей процес повинен передбачати спочатку виділення областей ризику, які повинні переглядатися в рамках побудованої системи взаємодії підрозділів за оцінкою, контролем і управлінням ризиками для отримання найточнішої картини і здійснення максимально ефективного управління.

Відповідне і правильне виявлення і оцінювання ризиків має бути основою для ризик-менеджменту в банку.

Оцінка ризиків підрозділяється на два взаємодоповнюючих один одного види: якісна, головна задача якої полягає у визначенні чинників ризику і обставин, що призводять до ризикових ситуацій, і кількісна, яка дає змогу обчислити розміри окремих ризиків і ризику банківського портфеля в цілому.

Стандарти для виявлення і оцінки ризиків, характерних для окремих підрозділів або відділів, мають збігатися з основними методами, прийнятими в банку.

Система управління ризиками підкріплюється методами їх мінімізації і обмеження, які представлені двома великими групами: загальні і специфічні. За способом впливу, відповідно, на активні і пасивні. До загальних методів управління ризиками належать: диверсифікація, мінімізація ризиків на основі встановлення лімітів, страхування, хеджування [69, с. 52].

Специфічні методи управління ризиками зумовлені особливостями їх видів.

До інструментів управління ризиками належить також набір заходів із запобігання наслідків реалізації ризиків (контрзаходи) на випадок виходу ризиків за допустимий рівень. По-перше, необхідно забезпечити безперебійну роботу банку. Оскільки кінцевою реалізацією ризиків є виникнення проблем з ліквідністю, то, насамперед, до таких заходів повинні бути віднесені способи створення "подушки" ліквідності до моменту здійснення ризику. Пріоритетність і масштаби використання таких методів визначаються зі врахуванням їх вартісної оцінки і репутації банку, а також масштабів прогнозованого "провалу" з ліквідності, внаслідок реалізації ризику, і часового періоду до його настання.

Одним з найважливіших елементів управління ризиками є ефективний внутрішній контроль діяльності підрозділів, що дає змогу забезпечити ефективність і законність банківських операцій, точність і достовірність управлінської інформації.

Порядок контролю передбачає:

- а) контроль персоналу;
- б) контроль технологічного рівня, що забезпечує управління ризиками;
- в) контроль виконання встановлених обмежень і усунення ризиків;

г) контроль дотримання законодавства.

Процес ризик-менеджменту – це систематичне використання наявних у розпорядженні менеджерів методів, способів і прийомів для вирішення завдань, що стосуються ризиків.

Управління ризиками – це процес із чітко визначеними етапами, за допомогою якого менеджери можуть чітко уявити ризики, з якими стикається комерційний банк. Процес ризик-менеджменту в банку має, на нашу думку, охоплювати шість етапів [69, с. 54]:

- установлення контексту ризиків;
- ідентифікація ризиків: виявлення і розпізнавання ризиків та їх джерел;
- вимірювання ризиків (аналіз і оцінка): якісна/кількісна оцінка ризиків;
- вплив на ризик (вибір методів і стратегій);
- моніторинг ризиків: повсякденний моніторинг лімітів з ризиків, перевірка основних розмірів ризиків і ризиків, що не підлягають кількісній оцінці;
- комунікації і консультування: регулярне надання інформації про ризики.

Встановлення контексту ризику – на цьому етапі визначають стратегічні і тактичні цілі банку стосовно управління банківською установою в умовах невизначеності.

Ідентифікація ризиків – етап, мета якого одержати потрібну інформацію про структуру, властивості об'єкта і наявні ризики. Зібраної інформації має бути достатньо для того, щоб приймати адекватні рішення на таких стадіях. Оцінка – це кількісний опис виявлених ризиків, у процесі якого визначають такі характеристики, як імовірність і розмір можливих наслідків. Водночас формують набір сценаріїв розвитку несприятливих ситуацій. Для різних ризиків можна побудувати функцію розподілу ймовірності настання наслідків залежно від їх розміру. Вплив на ризик – застосування конкретних заходів попередження і мінімізації ризику [69, с. 54].

Активне управління ризиками передбачає рішення і прийняття комерційним банком відповідних стратегій, таких як:

1) уникнення ризику – це свідоме рішення не піддаватися певному виду ризику (але уникнути ризику вдається не завжди);

2) запобігання ризику, що зводиться до дій, які застосовують для зменшення вірогідності втрат і для мінімізації їх наслідків. Такі дії можуть проводитися до завдання збитку, під час нанесення збитку і після того, як він трапився;

3) прийняття ризику, яке полягає в покритті збитків за рахунок власних ресурсів;

4) перенесення ризику полягає в перенесенні ризику на інших осіб.

Важливе значення надається обмеженню ризиків – розробленні адекватної системи лімітів з ризиків, що підлягають кількісній оцінці.

Моніторинг – означає незалежну систему оцінки і контролю за ризиком з механізмом зворотного зв'язку. Моніторинг реалізується через інформаційні посадові звіти, внутрішній та зовнішній аудит й аналітику.

У ризик-менеджменті готових рецептів немає і бути не може, але, знаючи його методи, прийоми, способи рішення тих або інших задач, можна досягти відчутного успіху в конкретній ситуації. Тому ризик-менеджмент розглядають як мистецтво управління банком в умовах невизначеності.

Особливу роль у вирішенні ризикових задач відіграє інтуїція менеджера. Інтуїція є здатністю безпосередньо, як би раптово, без логічного продумування знаходити правильне рішення проблеми. Інтуїція є неодмінним компонентом творчого процесу.

У стратегії ризик-менеджменту застосовують низку правил, на підставі яких здійснюють вибір того або іншого прийому управління ризиком і варіанта рішень: максимум прибутку; оптимальне поєднання прибутку і величини ризику; оптимальна вірогідність результату.

Кінцевою метою управління ризиком є отримання найбільшого прибутку за оптимального, прийняттого для банку співвідношенні прибутку і ризику, що відповідає цільовій функції підприємництва.

Узагальнюючи досвід щодо впровадження комплексної системи ризик-менеджменту, треба відзначити, що необхідними умовами організації управління

ризиками є: правильна система розподілу повноважень; пророблені посадові інструкції; досконалі канали передачі інформації [93, с. 101].

Отже, банківський ризик – можливість прийняття раціонального/нераціонального управлінського рішення, в рамках якого можна дати вірогідну кількісну і/або якісну оцінку дії факторів невизначеності і, як наслідок, отримати один з трьох економічних результатів: позитивний (прибуток), нульовий або негативний (збиток).

Ризик-менеджмент є комплексним поняттям, і його необхідно розглядати: з наукової точки зору, як явище, як процес, як систему, як мистецтво та як апарат управління. Кожен з цих напрямів має власний дослідницький інструментарій.

Неможливо створити ефективну систему ризик-менеджменту без дослідження економічної суті ризику. Існує три підходи щодо трактування цього поняття: як вірогідність втрати активів банку; як загроза втрати прибутку банку; як невпевненість кредитора у спроможності боржника виконати умови угоди.

Актуальним є визначення складових елементів системи ризик-менеджменту, його процесуальних процедур та інструментарію в розрізі загальнобанківської системи управління ризиками. Зважаючи на специфіку кредитування як складників системи кредитного ризик-менеджменту, доцільно виділити такі підсистеми: організаційну, інформаційну, ціноутворювальну, аналітичну, дозвільну, управлінську, моніторингову і кризового менеджменту.

Процес управління ризиком повинен складатися з таких етапів [93, с. 103]: ідентифікація, оцінка, управління, моніторинг. Результатом виявлення ключових ризиків повинна стати карта ризиків, в якій міститься інформація про вірогідність настання ризикової події та її значимість.

Основними прийомами управління ризиками є уникнення, зниження, передача та прийняття ризиків.

1.3. Стратегічні аспекти оцінки та управління ризиками банку

В сучасних умовах однією з фундаментальних ролей банків в економіці стало взяття на себе ризиків, моніторинг і здійснення операції по зниженню ризиків, а точніше сказати – трансформації ризиків. На даний час для банківської індустрії показник ефективності виконання вищеназваних завдань став важливим фактором конкурентної переваги окремого банку.

Як правило, категорія «ризик» розглядається банками як негативний чинник розвитку, проте є і позитивні риси існування банківських ризиків, які дають імпульс розвитку, як банківського бізнесу, так і всієї економіки, через необхідність менеджерів постійно удосконалювати банківські продукти і покращувати стратегії розвитку в цілях мінімізації ризиків [91, с. 149].

Потрібно зауважити, що ризик-менеджмент завжди був складовою частиною функції управління, проте контроль над ризиками здійснювався часто децентралізовано і обмежувався окремими їх видами. Особлива увага публікацій вітчизняних авторів з даної тематики була направлена на визначення і способи обмеження основних трьох ризиків, пов'язаних з банківською діяльністю: кредитового, процентного і ризику ліквідності.

Ринкова вартість банку, що стабільно збільшується, є найвірнішою ознакою наявності оптимальної внутрішньої системи управління, зокрема ефективно працюючого ризик-менеджменту. Збільшення ринкової вартості є невід'ємним атрибутом гармонійного розвитку банку, його поступовою у міру досягнення стратегічних цілей еволюції. Таким чином, слід визнати неоднорідність стратегічних цілей і розділити їх на синергетичні і специфічні цілі.

До перших, на наш погляд, слід відносити стратегічні цілі (збільшення ринкової вартості, прибутковість, досягнення необхідного іміджу), актуальні для будь-якого банку, до останніх – стратегічні цілі, що відображають його специфіку (досягнення певної частки ринку, розширення продуктової лінійки, розширення ресурсної бази). Безумовно, в процесі вироблення стратегічних цілей ризик-

менеджмент банку повинен враховувати цю градацію. Ключовим моментом при встановленні стратегічних цілей є усвідомлення місця, яке ризик-менеджмент займає в банку.

Так, потрібно зазначити, що у сучасній банківській практиці існує багато різних підходів до організації ризик-менеджменту [96, с. 3]. Виділимо найбільш типові:

1. Ризик-менеджмент з чистими функціями бек-офісу, інтеграція з фронт-офісом відсутня;

2. Ризик-менеджмент частково виконує функції бек- і мідл-офісу, відносини з фронт-офісом будуються на контролі поведінкових характеристик відкритих ризикових позицій;

3. Ризик-менеджмент виконує функції мідл-офісу і частково фронт-офісу, діяльність фронт-офісу інтегрована з ризик-менеджментом банку на всіх етапах функціонування.

Як показує дослідження, перший варіант найбільш типовий для «кишенькових» банків, другий – найбільш поширений варіант, властивий більшості українських банків, третій варіант побудови ризик-менеджменту, найбільш оптимальний для конкурентоспроможного банку, можна зустріти в найбільш прогресивних кредитних установах України.

Існуюча ситуація пояснюється цілою низкою причин, а саме [41, с. 192]:

- ризик-менеджмент залишається однією з наймолодших галузей вітчизняної фінансової науки;

- впродовж всього періоду становлення вітчизняної банківської системи спостерігався гострий дефіцит кваліфікованих ризик-менеджерів, здатних побудувати ефективну інтегровану систему ризик-менеджменту;

- в більшості українських банків власники або їх представники очолюють фронт-офіс банку і навіть при офіційно задекларованому відношенні до ризику вступають в конфлікт інтересів з ризик-менеджментом, в якому останній займає слабкішу позицію. Часто керівникам фронт-офіса просто не вигідна тісна

взаємодія з ризик-менеджментом, бо це значно ускладнює їх операційну діяльність.

Друге ключове питання вироблення стратегічних цілей банківського ризик-менеджменту полягає в тому, чи повинен ризик-менеджмент банку наочно втілюватися в його фінансових результатах, або іншими словами «створювати додану вартість». Відповідаючи на дане питання, керівники банку висвітлюють своє відношення до ефективності побудови системи управління банку в цілому [41, с. 193]. Так, позитивна відповідь свідчить про високий рівень розвитку банку, про наявність високого рівня корпоративної культури і корпоративних стандартів, негативний – про заангажованість керівництва банку, про відсутність налагодженої процесної моделі і наявність цілого ряду проблем, властивих банкам, що знаходяться на етапі становлення.

Таким чином, відповідь на питання, яким повинен бути ризик-менеджмент в банку, слід прирівняти до питання, яким повинен бути банк.

Визначення місця ризик-менеджменту в моделі бізнес-процесів банку є головним стратегічним моментом, що визначає стратегію банку. Логічно припустити, що стратегія будь-якого розвиваючого банку передбачає серйозні, часто якісні зміни в стандартах управління, технологічному рівні, досягнення нових показників, головною передумовою яких є ефективно працюючий інтегрований ризик-менеджмент. Тому і стратегічні цілі слід встановлювати не в рамках діяльності «формального ризик-менеджменту», а для того, щоб відповідати всім міжнародним стандартам процесу управління банківськими ризиками.

До найбільш значущих стратегічних цілей банку, у тому числі і в області управління ризиками, слід відносити наступні:

- збільшення ринкової вартості банку;
- формування і підтримка високої ділової репутації банку;
- відповідність міжнародним стандартам, інноваційність.

При виділенні декількох стратегічних цілей необхідно враховувати те, що досягнення однієї з них неможливе без досягнення інших цілей.

Безумовно, в процесі банківської діяльності, як і на рівні всього банку, так і на рівні ризик-менеджменту, ступінь досягнення стратегічних цілей може бути різним. Проте загальний результат діяльності є синергетичною оцінкою реалізації стратегії і, наприклад, якщо дві з трьох цілей виконані на 100 %, а третя – на 50 %, то природно стратегія банку або ризик-менеджменту не може бути реалізованою на 100 %. Також, якщо при оцінці досягнення стратегічних цілей з'ясовується, що одна мета була досягнута, друга досягнута на 50 %, а третя не досягнута зовсім, стає очевидною наявність серйозних збоїв в стратегічному плануванні, пошуку цілей і системі оцінки [41, с. 194].

Стратегічна мета «збільшення ринкової вартості» є збірним поняттям і може конкретизуватися в такі цілі, як досягнення певної доходності, збільшення ринкової вартості акцій, підвищення капіталізації тощо.

Зазвичай досягнення таких цілей розглядається в системі «стратегічні цілі – діяльність фронт-офіса – фінансові результати». Щоб зрозуміти, яким чином на досягнення цих цілей впливає ризик-менеджмент і як вказані цілі трансформуються в стратегічні цілі ризик-менеджменту, необхідно розглянути наступну систему: «стратегічні цілі – діяльність ризик-менеджменту – фінансові результати».

Одразу потрібно підкреслити, що одним з головних стратегічних завдань ризик-менеджменту банку є не мінімізація ризиків, а досягнення за допомогою відповідного інструментарію необхідного співвідношення ризиковості і прибутковості. В результаті реалізація фронт-офісом інвестиційної ідеї з урахуванням ризику означає паралельну реалізацію фронт-офісом прийнятих рекомендацій ризик-менеджменту. Так, фронт-офіс націлений на максимізацію прибутковості і не відволікається на аналіз рівня ризиків, а ризик-менеджмент орієнтований на збереження необхідного співвідношення прибутковості і ризикованості.

Варто наголосити, що при такому підході зникає конфлікт інтересів між фронт-офісом і ризик-менеджментом. Фронт-офіс займається своєю профільною діяльністю, а ризик-менеджмент перетворюється з ревізорського органу в

підрозділ, націлений на виконання стратегічних цілей банку по досягненню необхідних фінансових результатів [41, с. 195]. Такий підхід кардинально відбивається на системі лімітів, прийнятих в банку, на підходах до резервування і диверсифікації і на методології ризик-менеджменту в цілому. Розробляючи методологічну нормативну базу, ризик-менеджмент вже не прагне перекрити повітря доходним підрозділам, встановивши для них різноманітні ліміти і нормативи, а націлений на виконання стратегічних цілей і завдань, що стоять перед банком.

Діяльність ефективного ризик-менеджменту має вирішальне значення в процесі мінімізації збитків банку. Високий рівень методології і технологій ризик-менеджменту банку забезпечує всеосяжну ідентифікацію ризиків, що приймаються, вірну їх оцінку, професійне регулювання, усесторонній контроль і коректування. В результаті діяльності ризик-менеджменту значно знижується схильність банку до дії ризик-факторів як зовнішніх, так і внутрішніх.

Таким чином, стратегічна мета банку «збільшення ринкової вартості» трансформується в наступні стратегічні цілі ризик-менеджменту: забезпечення необхідного співвідношення між ризикованістю і прибутковістю та мінімізація збитків банку.

Декомпозицію стратегічної мети банку «формування і підтримка високої ділової репутації банку» на стратегічні цілі підрозділу ризик-менеджменту також слід проводити в аспекті створення «доданої вартості». Так, банк з високою репутацією завжди має ряд преференцій і в залученні ресурсів від населення та на ринку капіталів, і в переговорах як з приватними контрагентами, так і з державними інститутами.

Безперечним є і той факт, що висококласний ризик-менеджмент є одним з найбільш вагомих атрибутів високої репутації банку.

Для вірної трансформації стратегічної мети банку «формування і підтримка високої ділової репутації банку» в стратегічні цілі ризик-менеджменту необхідно розібратися, як саме банківський ризик-менеджмент бере участь у формуванні репутації банку. По-перше, рівень банківського ризик-менеджменту впливає на

рівень кредитного рейтингу банку, що у свою чергу впливає на вартість і обсяг фондування. При визначенні кредитного рейтингу такі міжнародні рейтингові агентства, як Standard & Poor's, Moody's і Fitch Ratings приділяють пильну увагу якості ризик-менеджменту в банку. По-друге, якісний ризик-менеджмент є гарантією нормальних відносин банку з наглядовими органами [45, с. 94]. В умовах функціонування української банківської системи негативна оцінка тієї або іншої сфери діяльності банку Національним Банком України має потужний знижуючий ефект для репутації банку і може служити контрагентам банку сигналом для згортання відносин, а для міжнародних рейтингових агентств – сигналом до пониження кредитного рейтингу. По-третє, наявність в банку ефективного ризик-менеджменту зводить вірогідність настання резонансних ризикових подій (проблеми банку з ліквідністю, значні збитки банку внаслідок настання операційних ризиків, настання дефолту за великими операціями) до нуля.

Таким чином, стратегічна мета банку «формування і підтримка високої ділової репутації банку» трансформуються в наступні стратегічні цілі підрозділу ризик-менеджменту: «підтримка і збільшення кредитного рейтингу банку», «налагодження і підтримка рівних взаємин з національними і міжнародними наглядовими органами», «інтеграція ризик-менеджменту в систему стратегічного управління банком».

Наступна стратегічна мета банку «відповідність міжнародним стандартам, інноваційність» на відміну від інших стратегічних цілей трансформується в стратегічні цілі ризик-менеджменту ідентично з іншими банківськими бізнес-процесами. Так, будь-який ефективний бізнес-процес, у тому числі і ризик-менеджмент, створює для банку ряд конкурентних переваг. В свою чергу гарантією ефективності будь-якого банківського бізнес-процесу є впровадження новітніх технологій і розробок, адаптація міжнародних підходів до національних реалій банківської діяльності [20, с. 117].

Нами було виявлено, що для впровадження новітніх методів і інструментів ризик-менеджменту в банку повинна існувати необхідна інфраструктура,

виражена в технологічній та нормативній базі, наявності професійних кадрів, матеріально-технічного і програмного забезпечення.

Таким чином, остання стратегічна мета банку трансформується в наступні стратегічні цілі банківського ризик-менеджменту: «створення і розвиток внутрішньобанківської інфраструктури ризик-менеджменту», «впровадження новітніх методів і галузевих стандартів», «інноваційна діяльність, вдосконалення банківських продуктів і процесів, збільшення конкурентних переваг банку».

Отже, узагальнюючи вище надані пропозиції, визначимо стратегічні цілі комплексної системи ризик-менеджменту банку, до яких відносяться:

забезпечення необхідного співвідношення між ризикованістю і прибутковістю та мінімізація збитків банку;

підтримка і збільшення кредитного рейтингу банку;

налагодження і підтримка рівних взаємин з національними і міжнародними наглядовими органами;

інтеграція ризик-менеджменту в систему стратегічного управління банком;

створення і розвиток внутрішньобанківської інфраструктури ризик-менеджменту;

впровадження новітніх методів і галузевих стандартів;

інноваційна діяльність, вдосконалення банківських продуктів і процесів, збільшення конкурентних переваг банку [7, с. 296].

Таким чином, потрібно зауважити, що нами були окреслені основні цілі системи ризик-менеджменту банку та показано їх тісний взаємозв'язок зі стратегічними орієнтирами банківської установи, на яких вони мають базуватися. Поставлені цілі, на нашу думку, повинні відповідати наступним вимогам: досяжність з погляду зовнішніх чинників і внутрішніх ресурсів; в той же час вони повинні бути достатньо складні, щоб було необхідно докладати зусилля для їх досягнення; цілі повинні співвідноситися з іншими цілями і бути направленими на досягнення загального результату; цілі повинні бути гранично ясні і конкретні, вимірні, для кожної мети повинні бути намічені свої часові рамки.

Висновки за розділом 1

Управління ризиками – це процес, за допомогою якого банк виявляє ризики, проводить оцінку їх величини, здійснює їхній моніторинг і контролює свої ризикові позиції, а також враховує взаємозв'язки між різними категоріями ризиків. Процес управління ризиками має охоплювати всі види діяльності банку, а управління ними повинно відбуватися як на тому рівні, де ризик виникає (фронт- та бек-офіси), так і на рівні Правління та Спостережної ради. Необхідно пам'ятати, що чітка та ефективна система ризик-менеджменту є запорукою фінансової стабільності банку.

Дослідження кредитного ризик-менеджменту в загальній системі управління банківськими ризиками свідчать, що кредитному ризик-менеджменту приділяється ще недостатня увага з боку як наглядових органів, так і науковців. У своєму розвитку системи управління кредитним ризиком пройшли три етапи (від розрізненого до інтегрованого підходу); якісні зміни, головним чином, були спричинені переходом банківської системи України на міжнародні стандарти діяльності.

Ризик-менеджмент є комплексним поняттям, і його необхідно розглядати: з наукової точки зору, як явище, як процес, як система, як мистецтво та як апарат управління. Кожен з цих напрямів має власний дослідницький інструментарій.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі забезпечення фінансової стабільності банку, на нашу думку, визначатимуться особливостями розвитку банківської системи України. На сьогодні спостерігається активний прихід іноземного капіталу у цю сферу економіки, який приносить і нові технології управління ризиками. Тому подальші дослідження повинні бути спрямовані на удосконалення системного підходу до управління ризиками з урахуванням іноземного досвіду.

Неможливо створити ефективну систему кредитного ризик-менеджменту без дослідження економічної суті кредитного ризику. Виявлено, існує три підходи

щодо трактування цього поняття: як вірогідність втрати активів банку; як загроза втрати прибутку банку; як невпевненість кредитора у спроможності боржника виконати умови угоди. В результаті аналізу суті кредитного ризику прийшли до висновку, що його трактування як негативного явища виправдано для індивідуального кредитного ризику, портфельний кредитний ризик дає можливість банку на рівні із втратами отримати й прибуток за умови грамотного управління.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СИСТЕМИ ОЦІНКИ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПАТ «ПРОМІНВЕСТБАНК»

2.1. Інформаційно-аналітичне забезпечення оцінки та управління ризиками комерційного банку

Основою інформаційно-аналітичного забезпечення ризик-менеджменту банку є фінансова звітність банку у складі:

- фінансова звітність банку;
- економічна інформація про фінансові ринки та оточуюче середовище;
- інформаційно-комп'ютерні системи банку;
- аналітична підсистема оцінки ризику.

Ризик означає невизначеність, пов'язану з настанням будь-якої події або її наслідками. Невизначеність — це результат неочікуваних змін. Для банку взагалі невизначеність — це результат неочікуваних змін процентної ставки, потоків депозитів, платоспроможності позичальників, валютних курсів тощо. Відсутність точної інформації або прогнозу про них породжує різні ризики (процентний, валютний, ризик ліквідності, кредитний). Отже, ризик — це результат невизначеності майбутнього.

Оскільки рішення менеджерів враховують очікувані зміни, то виходить, що джерелом ризику є тільки непередбачувані зміни. Хоч очікувані зміни не піддаються безпосередньому спостереженню, їх можна виміряти за допомогою статистичних досліджень, використовуючи таку формулу [43, с. 29]:

$$\text{Дійсна зміна} = \text{Очікувана зміна} + \text{Непередбачувана зміна}.$$

Отже, дійсну зміну можна розкласти на очікуваний і непередбачуваний компоненти. У випадку абсолютного передбачення або визначеності непередбачуваний компонент та очікувана зміна збігаються. Цей випадок підкреслює роль непередбачуваної зміни як джерела ризику.

Необхідність формування систем кредитного ризик-менеджменту у вітчизняних банках викликана, головним чином, переходом банківської системи України на міжнародні стандарти діяльності.

Аналітична підсистема, на нашу думку, є одним із головних елементів системи управління ризиком. Її умовно можна розбити на два блоки: аналіз і оцінка індивідуальних ризиків; аналіз і оцінка сукупного ризику.

Загалом, інформацію прийнято розглядати як сукупність відомостей (даних), які сприймають із навколишнього середовища (вхідна інформація), видають у навколишнє середовище (вихідна інформація) або зберігають всередині певної системи [20, с.98]. Економічна інформація є не тільки інструментом, а й невід'ємним елементом управління ризиками.

Поняття “система кредитного ризик-менеджменту” характеризується достатньо складною змістовною частиною, яка ґрунтується, з одного боку, на постулатах “системної теорії”, а з іншої – на специфіці кредитних відносин у суспільстві, а також особливостях політики банку в області ризику. Базуючись на загальнобанківській системі управління ризиками, вона містить ряд суттєвих елементів, які відіграють важливу роль у процесі управління кредитними ризиками і потребують окремого виділення. Пропонується як складові системи кредитного ризик-менеджменту виділити такі підсистеми: інформаційну, організаційну, аналітичну, управлінську, ціноутворюючу, дозвільну, моніторингову і кризового менеджменту.

Проведений аналіз виявив, що більшість вітчизняних комерційних банків тільки почали підходити до розуміння культури ризик-менеджменту і необхідності впровадження комплексних систем управління кредитним ризиком. Їх рівень організації та ефективність залежить від усвідомлення вищим керівництвом банку значення ризик-менеджменту для подальшого розвитку установи в умовах конкуренції та від ресурсних можливостей банку.

В ПАТ «Промінвестбанк» створено відокремлену службу управління ризиком, яка складається з відділу оцінки фінансових ризиків, відділу оцінки нефінансових ризиків та відділу методології. Відокремлення методологічної

функції дозволило розмежувати розробників та користувачів методик оцінки ризиків, що позитивно вплинуло на їх ефективність. В ПАТ «Промінвестбанк», який має значно менший кадровий та ресурсний потенціал, Відділ керування ризиками підпорядкований Департаменту казначейства та керування ризиками. Така організація ризик-менеджменту не надає Відділу в повному обсязі необхідних йому повноважень і не сприяє рівноцінній співпраці з іншими підрозділами банку.

Узагальнюючи досвід вітчизняних банків зазначимо, що необхідними умовами організації управління ризиками є: ефективна система розподілу повноважень; пророблені посадові інструкції; досконалі канали передачі інформації. В цілому, системи ризик-менеджменту реалізуються через конкретні процедури: ідентифікації, оцінки, управління, контролю та моніторингу ризику.

Ідентифікувати кредитний ризик неможливо без правильного розуміння цього поняття. В науковій думці існують три підходи щодо трактування кредитного ризику: як вірогідність втрати (повної або часткової) активів банку; як загроза втрати прибутку банку; як невпевненість кредитора у спроможності боржника виконати умови угоди. В результаті дослідження суті кредитного ризику ми прийшли до висновку, що його трактування як негативного явища виправдано для індивідуального кредитного ризику, портфельний кредитний ризик за умови грамотного управління дає можливість банку на рівні із втратами отримати й понадзапланований прибуток. Отже, з позиції менеджменту пропонуємо визначати індивідуальний кредитний ризик як можливість прийняття нераціонального управлінського рішення щодо надання позички, в рамках якого неадекватно кількісно і/або якісно оцінюється дія факторів невизначеності, результатом чого може бути недоотримання (неотримання) банком прибутку чи повна або часткова втрата активу. В свою чергу, портфельний кредитний ризик – це можливість прийняття раціонального/нераціонального управлінського рішення щодо формування, оцінки, аналізу та управління кредитним портфелем, в рамках якого можна дати вірогідну кількісну і/або якісну оцінку дії факторів невизначеності на сукупний портфель позичок зокрема та банк в цілому і, як

наслідок, отримати один з трьох економічних результатів: позитивний (прибуток), нульовий або негативний (збиток).

Аналіз факторів кредитного ризику показав, що точки генерування ризику доцільно виявляти з позиції бізнес-процесів і ланок створення позичкової вартості. Виявлені таким чином ризик-фактори пропонується класифікувати з позиції управління: непідконтрольні банку (макрорівень); непідконтрольні, але на які можна впливати, (мезорівень); підконтрольні (мікрорівень). У подальшому така градація ризик-факторів дозволила структурувати кредитний ризик з позиції менеджменту для розробки стратегічних підходів щодо його оцінки та управління. Результатом виявлення ключових ризиків, пов'язаних з процесом кредитування, повинна стати карта ризиків, яка інформує менеджмент банку про вірогідність настання ризикової події та її значимість.

Усі методи оцінки кредитного ризику можна розмежувати за такими критеріями: спосіб оцінки та розрахунку ризику, об'єкт та суб'єкт оцінки, кінцевий результат оцінки, причинна залежність між кредитоздатністю і визначальними факторами. Результатом дослідження стала побудова ієрархічної структури методів оцінки кредитного ризику. Порівняльний аналіз методів оцінки кредитного ризику показав, що кожний з них має свої переваги і недоліки. Наразі найпопулярнішою методикою оцінки індивідуального кредитного ризику є рейтингова; портфельний ризик, як правило, оцінюється за коефіцієнтним методом. Недостатнє поширення популярних на Заході статистичних методів пояснюється складністю їх розробки та застосування, обмеженістю ретроспективних даних, їх дороговизною та відсутністю відповідних фахівців.

Управління кредитним ризиком здійснюється за допомогою таких прийомів: уникнення, зниження, передача та утримання ризиків. Дослідження показали, що в банках України застосовують наступні інструменти кредитного ризик-менеджменту: диференціація, диверсифікація, самострахування, лімітування, майнове та немайнове забезпечення. Перспективним інструментом є сек'юритизація активів як засіб виходу на світовий ринок з метою залучення дешевих фінансових ресурсів.

При диференціації позичальників потрібно ПАТ «Промінвестбанк» користуватися кредитними рейтингами спеціалізованих агентств або розробляти власні. Окрім всього, це дозволить відстежувати кредитоспроможність позичальника на основі матриці міграцій кредитних рейтингів. Оскільки забезпеченість кредиту – один з визначальних принципів кредитування, важливо, якомога точніше оцінити заставлене майно. Пропонується методика оцінки якості забезпечення, яка ґрунтується на використанні коефіцієнта достатності. Крім того, на думку автора, ліміт по позичальнику, який визначається на основі вартості заставленого активу, було б доцільніше розраховувати на основі VaR- технології для врахування більшої кількості факторів, що впливають на позичку.

Як показує практика, кредитний моніторинг – один із найефективніших методів уникнення ризику неповернення позичок. На основі вивчення існуючих практик виділімо чотири рівні моніторингу позичок, які реалізуються через систему раннього виявлення (кредитна служба), систему ризик-менеджменту (служба управління ризиками), систему внутрішнього аудиту(служба аудиту), наглядову систему (Центральний банк). Інтенсивність проведення моніторингу доцільно встановлювати залежно від кредитного рейтингу позички: чим нижча якість кредиту, тим інтенсивніше він піддається контролю; якісний кредит потребує меншої уваги.

ПАТ «Промінвестбанк» Згідно банківської ліцензії №163 від 29 грудня 2001 року, виданої Національним банком України, має право та здійснює банківські операції, визначені Законом України "Про банки і банківську діяльність". Згідно Дозволу №163-4 від 27 лютого 2001 р. Банк має право та здійснює операції, визначені Законом України "Про банки і банківську діяльність":

Операції з валютними цінностями:

- неторговельні операції з валютними цінностями;
- ведення рахунків клієнтів (резидентів та нерезидентів) в іноземній валюті та клієнтів нерезидентів у грошовій одиниці України";
- ведення кореспондентських рахунків банків (резидентів і нерезидентів) в іноземній валюті;

–ведення кореспондентських рахунків банків (нерезидентів) у грошовій одиниці України;

–відкриття кореспондентських рахунків в уповноважених банках України в іноземній валюті та здійснення операцій за ними;

–відкриття кореспондентських рахунків у банках (нерезидентах) в іноземній валюті та здійснення операцій за ними;

–залучення та розміщення іноземної валюти на валютному ринку України;

–залучення та розміщення іноземної валюти на міжнародних ринках;

–операції з банківськими металами на валютному ринку України;

–операції з банківським металами на міжнародних ринках";

–інші операції з валютними цінностями на міжнародних ринках;

Емісія власних цінних паперів;

Організація купівлі та продажу цінних паперів за дорученням клієнтів;

Здійснення операцій на ринку цінних паперів від свого імені (включаючи андеррайтинг);

Здійснення інвестицій у статутні фонди та акції інших юридичних осіб;

Перевезення валютних цінностей та інкасація коштів;

Операції за дорученням клієнтів або від свого імені:

–з інструментами грошового ринку;

–з інструментами, що базуються на обмінних курсах та відсотках;

–з фінансовими ф'ючерсами та опціонами.

Діяльність з ведення реєстрів власників іменних цінних паперів. Банк має право здійснювати інші операції та діяльність відповідно до вимог чинного законодавства України.

Основними факторами, які впливають на діяльність ПАТ «Промінвестбанк» є:

Зміни у законодавчій базі України. По-перше, це зміни в законодавчих актах Національного банку України, якими безпосередньо керується банк. По-друге, це зміни в податковому законодавстві, які можуть вплинути, як безпосередньо на банк, так і на підприємства та фізичних осіб - клієнтів банку.

Коливання курсу іноземних валют. Падіння курсу вітчизняної грошової одиниці по відношенню до іноземних валют може привести до зменшення коштів підприємств і доходів фізичних осіб. Також при падінні курсу гривні банку необхідно буде збільшити статутний фонд, щоб витримати вимоги НБУ до статутного капіталу.

Конкуренція в галузі банківських послуг. Не зважаючи на вищенаведене, накопичений в минулому досвід антикризового управління дозволить банку зберегти та збільшити активи і оперативно та ефективно розв'язувати усі проблеми, що виникають під час роботи у фінансовій сфері.

Стратегія банку в 2017 р. націлена на зменшення проблемної заборгованості за кредитами та збільшення кредитування економіки України шляхом реалізації угод із міжнародними фінансовими організаціями за умови забезпечення ліквідності й достатності капіталу банку та дотримання процедур ризик-менеджменту.

Стратегічні цілі: - збільшити активи на 8% до 3 416 млн. грн.; - збільшити кредитний портфель на 14% до 2 644 млн. грн. за рахунок кредитування переважно підприємств мікро-, малого та середнього бізнесу, збільшивши їхню долю в структурі загального кредитного портфеля до 40%; - залучити додаткові ресурси на внутрішньому ринку України в сумі 103 млн. грн., на зовнішньому - в еквіваленті 172 млн. грн.; - зменшити прострочену заборгованість за кредитами фізичних осіб на 24 млн. грн., за кредитами юридичних осіб - не допускати перевищення рівня простроченої заборгованості, яка склалась на 1.01.2017 р.; - збільшити резерви під активні операції до 137 млн. грн.; - забезпечити прибуткову діяльність; - запровадити технологію Єдиного розрахункового центру (ЄРЦ) банку в Сімферополі, Феодосії (АР Крим) та Борисполі (Київська обл.); - відкрити 26 відділень, у тому числі 24 автоматизовані пункти прийому платежів для розвитку інфраструктури ЄРЦ.

Таким чином для оцінки системи управління ризиками банку доцільним є проведення аналізу ризиків діяльності ПАТ «Промінвестбанк».

2.2. Аналіз ризиків діяльності комерційного банку

ПАТ «Промінвестбанк» здійснює свою комерційну діяльність через управління активами та пасивами, основною метою, якого є максимізація та стабілізація розміру маржі банку за умови прийнятого рівня ризику.

Основні види ризиків пов'язані зі структурою кредитного та інвестиційного портфелів. Серед головних видів портфельних ризиків - ризик ліквідності, кредитний ризик, ризик зміни процентних ставок. Із найпоширеніших способів захисту від кредитних ризиків Промінвестбанк використовує такі: диверсифікація кредитних вкладень, вивчення та оцінка кредитоспроможності позичальника, вимога від клієнтів достатнього та якісного забезпечення наданих позик, страхування кредитних операцій.

Стабільність роботи, темпи розвитку та результати діяльності банку мають бути досягнуті за рахунок застосування прогресивних принципів управління капіталом, активами та зобов'язаннями, зваженої депозитної та кредитної політики, оперативної розробки та впровадження нових банківських продуктів і технологій відповідно до потреб клієнтів. Бездоганна ділова репутація, абсолютна надійність, успішна реалізація соціально важливих цільових програм створили ПАТ «Промінвестбанк» імідж стійкої фінансової установи та надійного партнера. Це служить гарними передумовами для формування та нарощування клієнтської бази, росту довіри до банку.

ПАТ «Промінвестбанк» оцінює ризики позичальника, приймає їх на себе, виключаючи або мінімізуючи ризик вкладника, тому частину банківської відсоткової маржі розглядають як компенсацію за ризик. В банківській практиці чиста відсоткова маржа - це співвідношення різниці між відсотковими доходами та відсотковими витратами і середніх дохідних активів за певний період. Аналіз кредитних операцій та кредитного ризику ПАТ «Промінвестбанк» за 2014-2016 рр. наведено у таблиці 2.1.

Аналіз кредитних операцій та кредитного ризику

ПАТ «Промінвестбанк» за 2014-2016 рр.

Показники	Роки			Зміна, +/-	
	2014	2015	2016	2015 від 2014	2016 від 2015
1	2	3	4	5	6
Відсоткові доходи	170703	323377	368598	152674	45221
Доходи за кредитами	116078	210195	232217	94117	22022
Частка доходів від наданих кредитів ((ряд. 2/ ряд. 1)*100%)	0,68	0,65	0,63	-0,03	-0,02
Відсоткові витрати	106607	219102	283771	112495	64669
Відсоткові витрати за кредитами (ряд. 4* ряд.3)	72493	142416	178776	69924	36359
Відсоткова маржа (ЧВД) (ряд.2 – ряд. 5)	43585	67779	53441	24193	-14338
Чиста відсоткова маржа, %	3,29	2,90	2,31	-0,39	-0,59
Дохідні активи (кредитний портфель)	1324830	2340813	2315741	1015983	-25072
Пасиви за якими платять відсотки	1572316	2287279	2138682	714963	-148597
Спред, %	4,15	2,75	1,67	-1,40	-1,08
Резерв на покриття втрат за кредитами	10995,00	39604,00	27327,00	28609	-12277
Кредитний ризик за кредитним портфелем, %	0,83	1,69	1,18	0,86	-0,51

За даними розрахунків спостерігається що динаміку до збільшення мають обсяги відсоткових доходів, збільшення у 2016 році складає 45221 тис. грн. Доходи за кредитами також мають позитивну динамку до збільшення, у 2016 році вони збільшились на 22022 тис. грн.

Частка доходів від наданих кредитів навпаки на протязі 2015-2016 років має негативну динамку до зниження, зокрема у 2015 році вона зменшилась на 0,03 % та у 2016 році на 0,02 %.

Динаміку до зростання мають також і відсоткові витрати, у 2016 році їх сума збільшилась на 64669 тис. грн. Відсоткові витрати за кредитами у 2016 році збільшились на 36359 тис. грн.

Відсоткова маржа має негативну динаміку до зниження у 2016 році вона зменшилась на 14338 тис. грн..

Графічно динаміка показників кредитного ризику ПАТ «Промінвестбанк» за 2014-2016 рр. наведена на рис. 2.1.

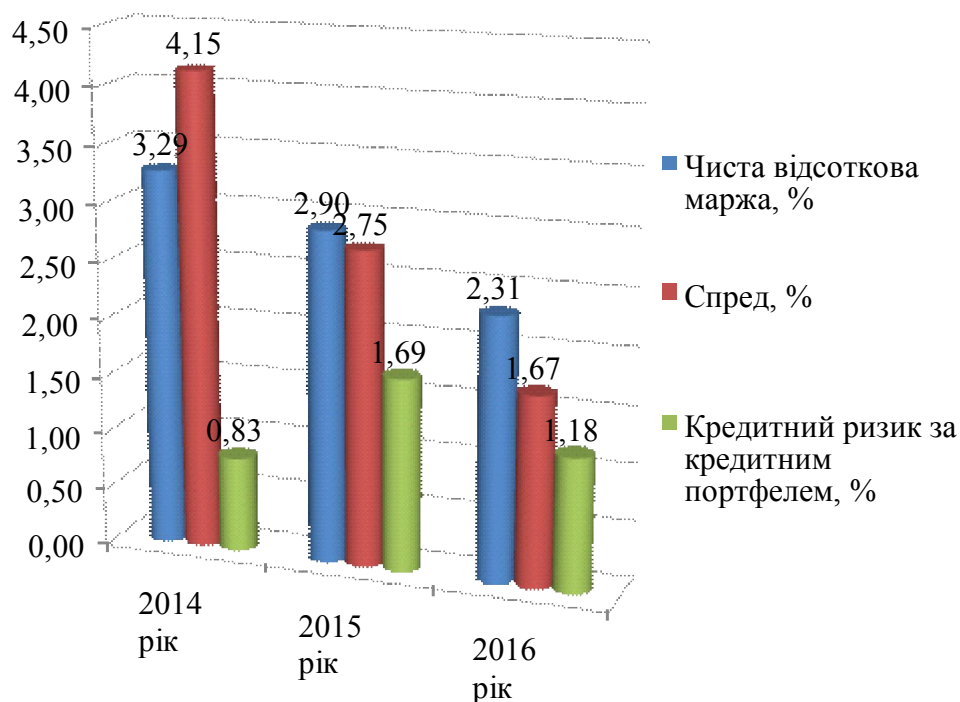

Рис 2.1 Динаміка показників кредитного ризику ПАТ «Промінвестбанк» за 2014-2016 рр.

Порівняно з 2014 роком ПАТ «Промінвестбанк» у 2015-2016 рр. має зниження відсоткової маржі, вона зменшилась на 0,39 % у 2015 році, та знизилась у 2016 році на 0,59 %, але вона перевищує рівень кредитного ризику на протязі

2014-2016 років, позитивно характеризує стан ефективності управління кредитними ризиками.

Кредитний ризик за кредитним портфелем має динаміку до збільшення у 2015 році, збільшення склало 0,86 %, та зниження у 2016 році на 0,51%, тоді як чиста відсоткова маржа складає у 2016 році 2,31 %.

Проведемо аналіз валютного ризику ПАТ «Промінвестбанк». Валютний ризик - це наявний або потенційний ризик для надходжень і капіталу, який виникає через несприятливі коливання курсів іноземних валют та цін на Банківські метали.

Для управління валютним ризиком ПАТ «Промінвестбанк» здійснює щоденний аналіз розміру відкритої "валютної" позиції" банку для вимірювання чутливості до змін валютних курсів, оцінює вплив зміни валютних курсів на основні показники діяльності ПАТ «Промінвестбанк».

Також, проводиться постійний аналіз дотримання ПАТ «Промінвестбанк» нормативів відкритої валютної позиції, встановлених Національним банком України. На підставі проведеного аналізу, Комітет з управління активами і пасивами ухвалює рішення про скорочення або зміну позиції. Аналіз валютного ризику ПАТ «Промінвестбанк» за 2014-2016 рр. наведений у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Аналіз валютного ризику ПАТ «Промінвестбанк» за 2014-2016 рр.

Найменування валюти	Вплив чутливості валютних курсів			
	Монетарні активи	Монетарні зобов'язання	Похідні фінансові інструменти	Чиста позиція
За 2016 рік				
Долари США	1 022 077	1 026 121		-4 044
Євро	149 693	149 663	0	35
стерлінгів	47	0	0	47
Інші	14 180	12114	0	2 066
Усього	1186002	1187898		-1896
За 2015 рік				
Долари США	907 927	909 007	0	-1080
Євро	17768	176464	0	604

Продовження табл. 2.2

1	2	3	4	5
стерлінгів	41	0	0	41
Інші	4811	4030	0	781
Усього	11089847	1089501	0	346
За 2014 рік				
Долари США	529344	520011		9334
Євро	95977	96630		-653
стерлінгів	41			
Інші	781	10761	10064	697
Усього	636083	626705		9378

Таким чином, за даними таблиці 2.2 можна зробити висновок про підвищення рівня валютного ризику ПАТ «Промінвестбанк» у 2016 році проти попередніх років, оскільки простежується найбільша чутливість до зміни валютних курсів. Загальна сума при змінах складає -1896 тис. грн. проти 2015 року у якому позитивна зміна складала 346 тис. грн.

Аналіз динаміки валютних активів та зобов'язань ПАТ «Промінвестбанк» проведемо за допомогою табл.2.3.

Таблиця 2.3

Аналіз динаміки валютних активів та зобов'язань ПАТ «Промінвестбанк» за 2014-2016 рр., тис. грн.

Показники	2014 рік	2015 рік	2016 рік	Відхилення 2014 р. від 2016 р.	
				абсолютне	відносне, %
Валютні активи	735628,5	1076348,5	1065794,7	330166,2	44,9
Валютні зобов'язання	719120,38	1074423,90	1022806,75	303686,4	42,2
Активи банку, всього	2 009 914	2 940 843	3 172 008	1162094,0	57,8
Зобов'язання банку, всього	1 688 076	2607825	2537982	849906,0	50,3

Продовження табл. 2.3.

1	2	3	4	5	6
Частка валютних активів у загальних активах, %	36,6	36,6	33,6	-3,0	×
Частка валютних зобов'язань у загальних зобов'язаннях, %	42,6	41,2	40,3	-2,3	×
Позабалансові активи	4019828	5881686	6344016	2324188,0	57,8
Позабалансові зобов'язання	3376152	5215650	5075964	1699812,0	50,3

З даних таблиці 2.3 видно, що абсолютне збільшення валютних активів банку складає 330166,2 тис. грн. (у гривневому еквіваленті), або на 44,9 %, валютні зобов'язання зросли на 303686,4 тис. грн., або на 42,2 %. Водночас частка валютних активів у загальних активах у звітному періоді зменшилась із 36,6 % на 1 січня 2015 р. до 33,6 % на 1 січня 2017 р., тобто на 3,0 процентних пункти. Відповідно зменшилась і частка валютних зобов'язань у загальних зобов'язаннях банку.

Так, на 1 січня 2015 р. вона становила 42,6 % від загальної суми зобов'язань, а на 1 січня 2017 р. — 40,3 %, тобто зменшилась на 2,3 %.

Отже, в банку намітилася тенденція зменшення масштабів діяльності з валютою. Частково це пов'язано з нарощуванням власного капіталу банку в національній валюті, що зменшило обсяг валютних коштів у загальній діяльності банку.

Графічно динаміка валютних активів та зобов'язань ПАТ «Промінвестбанк» за 2014-2016 рр. наведено на рис. 2.2.

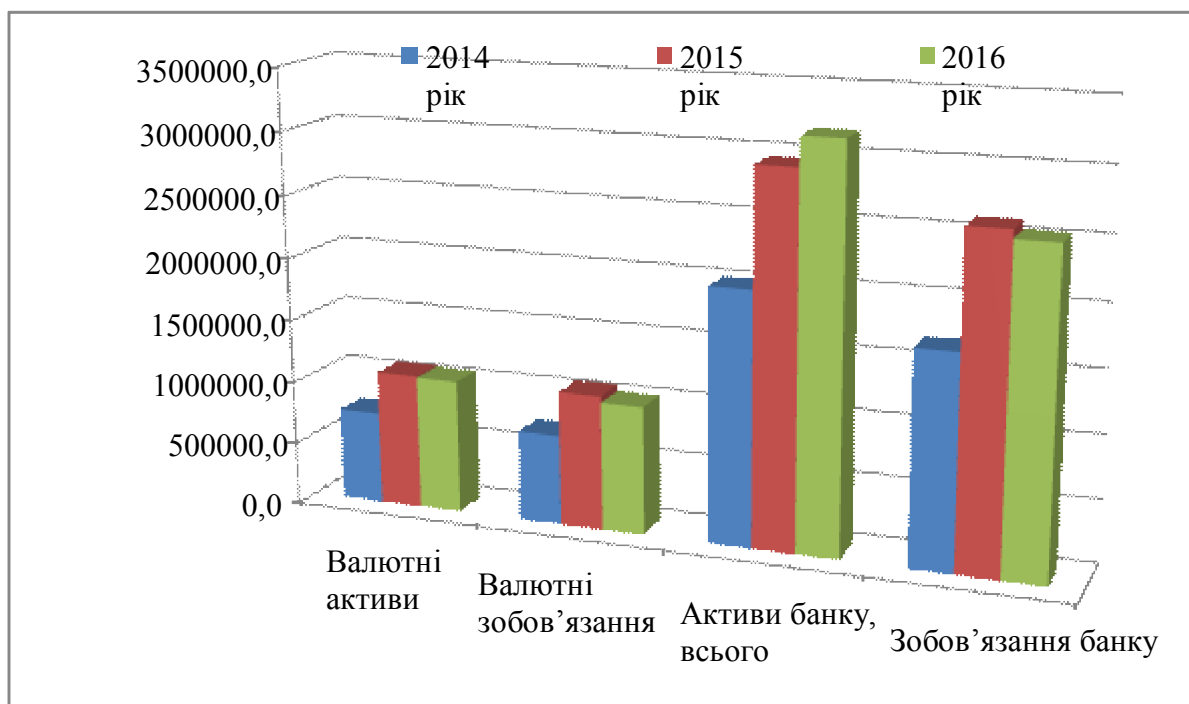

Рис 2.2. Динаміка валютних активів та зобов'язань ПАТ «Промінвестбанк» за 2014-2016 рр.

Таким чином проведений аналіз ще раз довів про підвищення рівня валютного ризику ПАТ «Промінвестбанк» у 2016 році проти попередніх років.

Проведемо аналіз зміни фінансового результату та власного капіталу ПАТ «Промінвестбанк» в результаті можливих змін обмінного курсу, що встановлений як середньозважений валютний курс, за умови, що всі інші змінні характеристики залишаються фіксованими. (табл. 2.4)

Таблиця 2.4

Аналіз зміни фінансового результату та власного капіталу
ПАТ «Промінвестбанк» в результаті можливих змін обмінного курсу

Вплив зміни курсів валют	2014 рік		2015 рік		2016 рік	
	вплив на прибуток (збиток)	вплив на власний капітал	вплив на прибуток (збиток)	вплив на власний капітал	вплив на прибуток (збиток)	вплив на власний капітал
Зміцнення долара США на 5%	468	468	07	-37	-197	-197
Послаблення долара США на 5%	-1468	-468	37	37	197	197

Продовження табл. 2.4

1	2	3	4	5	6	7
Зміцнення євро на 5%	-31	-31	22	22	2	2
Послаблення євро на 5%			-22	-22	-2	-2
Зміцнення фунта стерлінгів на 5%			2	2	2	2
Послаблення фунта стерлінгів на 5%			-2		2	
Зміцнення інших валют	34	34	29	29	94	94
Послаблення інших валют	-34	-34	-29	-29	-94	-94

Таким чином, за даними таблиці 2.4 можна зробити висновок про те зміна валютних курсів найбільш всього впливає на прибуток банку, зокрема рівень цих змін найбільш всього виражений у 2016 році. За видами валют на негативний вплив на прибуток банку зміцнення долара США на 5% складає -197 тис. грн. такий же вплив відбувається і на суму власного капіталу.

Таким чином підводячи підсумки можна зробити висновок про необхідність удосконалення управління валютним ризиком ПАТ «Промінвестбанк».

Розглянемо вплив процентного ризику на ПАТ «Промінвестбанк». Для попередження процентного ризику ПАТ «Промінвестбанк» застосовує такі методи страхування прогнозування рівня процентних ставок, узгодження активів та пасивів за термінами повернення: створення необхідних резервів та ін. (табл. 2.5.).

Таблиця 2.5

Загальний аналіз відсоткового ризику ПАТ «Промінвестбанк»

Рядок	Найменування статті	На вимогу 1 менше 1 міс.	Від 1 до 6 міс	Від 6 до 12 міс.	Більше року	Безвідсоткові	Усього
1	2	3	4		6	7	8
	2014 рік						
1	Усього фінансових активів	207 832	218 446	218 261	976 012	266 252	1 886 802
2	Усього фінансових зобов'язань	530 181	340 000	411 212	356 604	49 157	1 687 154

Продовження табл. 2.5

3	Чистий розрив за процентними ставками	1,84	5,68	4,20	6,36		3,51
	2015 рік						
1	Усього фінансових активів	348 220	418 234	664 983	1 304 140	57 960	2 793 592
2	Усього фінансових зобов'язань	731 615	617 605	500 479	653 359	102 166	2 505 224
3	Чистий розрив за процентними ставками	-2,55	0,15	3,40	7,07		3,71
	2016 рік						
4	Усього фінансових активів	427684	741770	692685	1020572	130709	3013420
5	Усього фінансових зобов'язань	666115	579112	350 285	375 140	64 441	2 535 093
6	Чистий розрив за процентними ставками	-4,76	-4,19	-1,25	4,78		0,20

Аналіз чутливості ПАТ «Промінвестбанк» до відсоткового ризику полягає у використанні комплексних методів аналізу процентного ризику на основі використання методу аналізу і контролю ГЕПу станом на звітну дату (статистичний метод).

ПАТ «Промінвестбанк» здійснюється щоденний аналіз ГЕП-розривів між чутливими до процентної ставки активами та пасивами, за результатами якого приймається рішення щодо зміни процентних ставок за відповідними активами та пасивами згідно зі структурою балансу, а також з врахуванням планових показників рентабельності ПАТ «Промінвестбанк».

За даними таблиці 2.5 спостерігається підвищення рівня відсоткового ризику, що зокрема виражено у від'ємному чистому відсотковому розриві у 2016 році проти позитивного у 2014 році. так у 2016 році чистий розрив за процентними ставками за коштами на вимогу 1 менше 1 міс дорівнює -4,76 %, за коштами від 1 до 6 міс -4,19 %, Від 6 до 12 міс. -1,25 %. Загальний чистий розрив за процентними ставками у 2016 році складає лише 0,20 % проти 2014 року у якому він дорівнював 3,51 %.

Графічно загальний аналіз відсоткового ризику ПАТ «Промінвестбанк» за 2014-2016 рр. наведений на рис 2.3.

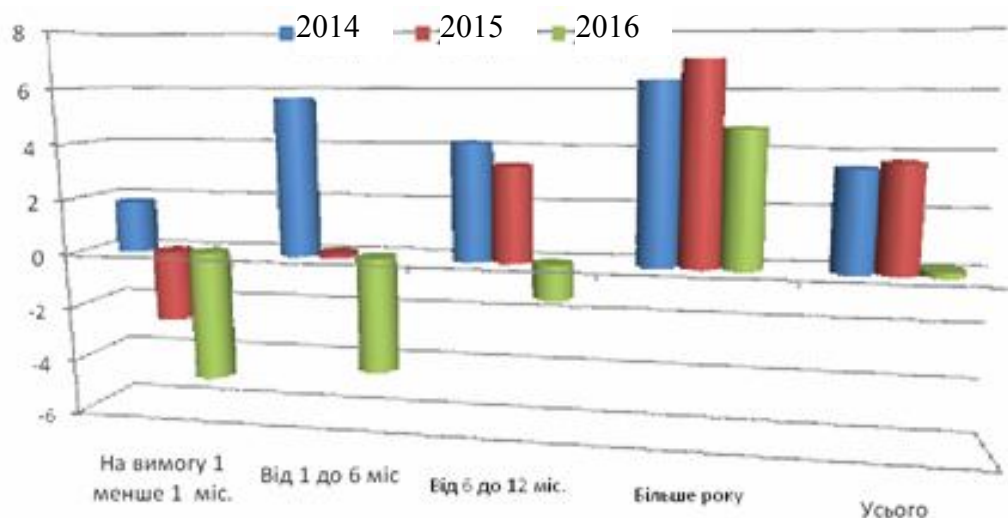

Рис 2.3 Загальний аналіз відсоткового ризику ПАТ «Промінвестбанк» за 2014-2016 рр.

Таким чином проведений аналіз відсоткового ризику довів, що ПАТ «Промінвестбанк» у 2016 році стає значно чутливішим до відсоткового ризику, а рівень його у порівнянні з 2014 роком значно збільшився.

Найбільший рівень доходності на кінець 2016р в структурі доходів забезпечують кредитні, надані суб'єктам господарювання (середньозважена відсоткова ставка - 14,68%) за 2016 рік процентні доходи за цими операціями склали 255 969.53 тис.грн. або 65.02% загальних процентних доходів. Доходи, отримані від кредитування фізичних осіб, складають 25,65% процентних доходів середньозважена відсоткова ставка за даною статтею знаходиться нарівні 13,79%

Серед платних зобов'язань найбільші витрати (129786,82 тис грн або 42,02% загальних процентних витрат) ПАТ «Промінвестбанк» несе за строковими депозитами, залученими від фізичних осіб. Середньозважена відсоткова ставка за даною статтею витрат 16,39 %.

Аналіз кумулятивного розриву та процентного ризику

ПАТ «Промінвестбанк» за 2015-2016 рр.

№ п/п	Період	Активи чутливі до змін відсоткової ставки	Пасиви, чутливі до зміни відсоткової ставки	ГЕП, «+», «-»	Кумулятивний ГЕП	Індекс відсоткового ризику
2016 рік						
1	До 1 місяця	774 367,3	891094,7	-116 726,9	-116 726,9	-3,45 %
2	Бід 1 до 3 місяців	415 912,5	303 210,2	112 702,3	-4 024,6	3,34%
3	Бід 3 до 6 місяців	325 557,6	275 901,3	49 956 3	45 931,7	1,48%
4	Бід 6 до 9 місяців	135 207,3	191 017,8	-52 310 5	-6878,8	-1,56 %
5	Бід 9 місяців до 1 року	554 477,0	159 267,6	395 209,4	335 330,6	11,7%
6	Бід 1 року до 1,5 років	36 611,3	104 153,6	-17 572 3	370 753,3	-0,52%
7	Понад 1,5 року	1 033 260,7	1 454 019,0	-370 753,3	00	-10,97%
Усього активів		3378694,2	3 378 694,2			
2015 рік						
1	До 1 місяця	634 748,9	1 024 184,9	-389 436,0	-389 436,0	-12,36%
2	Бід 1 до 3 місяців	128 444,1	354 472,4	-226 028,4	-615 464,4	-7,17%
3	Бід 3 до 6 місяців	289 840,3	263 132,8	26 707,5	-588 756,9	0,85%
4	Бід 6 до 9 місяців	309 229,4	246 803,0	62 426,4	-526 330,5	1,98%
5	Бід 9 місяців до 1 року	355 758,2	253 675,4	102 082,8	-424 247,7	3,24%
6	Бід 1 року до 1,5 років	124 840,1	84 149,0	40 691,1	-383 556,6	1,29%
7	Понад 1,5 року	1 308 131,8	924 575,2	383 556,6		12,17 %
Усього активів		3 150 992,7	3 150 992,7			

За даними таблиці 2.6 найбільший рівень доходності на 01.01.2016 в структурі доходів забезпечують кредити, надані суб'єктам господарювання (середньозважена відсоткова ставка – 17,9%), за 2015 рік процентні доходи за цими операціями склали 221 755,8 тис.грн. або 68,6% загальних процентних доходів. Доходи, отримані від кредитування фізичних осіб, складають 26,3% процентних доходів, середньозважена відсоткова ставка за даною статтею знаходиться на рівні 15,9%.

Серед платних зобов'язань найбільші витрати (119 387,7 тис.грн або 54,5% загальних процентних витрат) банк несе за строковими депозитами, залученими від фізичних осіб. Середньозважена відсоткова ставка за даною статтею витрат становить 15,49%. Наступною за вагою статтею в загальній сумі витрат є строкові

депозити суб'єктів господарювання з середньозваженою відсотковою ставкою 14,7% – процентні витрати за ними за 2015 рік склали 14 832,0 тис.грн. або 6,8% процентних витрат.

Таким чином після проведеного аналізу можна зробити висновок про те що найбільш негативно на стан ПАТ «Промінвестбанк» впливає валютний та відсотковий ризику. Таким чином для ПАТ «Промінвестбанк» необхідно впровадження нових механізмів та розробка заходів щодо зниження цих ризиків.

2.3. Оцінка системи управління ризиками ПАТ «Промінвестбанк»

Процес ризик-менеджменту в ПАТ «Промінвестбанк» охоплює всі його структурні рівні - від вищого керівництва ПАТ «Промінвестбанк» (Спостережної Ради та Правління Банку) до рівня, на якому безпосередньо приймається та/або генерується ризик.

Загальну політику управління ризиками в ПАТ «Промінвестбанк» визначає Правління Банку за погодженням зі Спостережною Радою.

Правління ПАТ «Промінвестбанк» взаємодіє з Спостережною Радою з питань ризик-менеджменту, виходячи із загальноприйнятих принципів корпоративного управління та ієрархії процесів управління ризиками. Правління Банку та виконавчі комітети Банку, такі як Кредитний комітет, Комітет з управління активами і пасивами, Тарифний комітет, Бюджетний комітет організують та забезпечують впровадження комплексної системи ризик-менеджменту в діяльності ПАТ «Промінвестбанк». Виконавчі комітети Банку здійснюють моніторинг фінансового стану ПАТ «Промінвестбанк» і оточуючого середовища та визначають політики управління ризиками у відповідності з стратегічними цілями та пріоритетами довгострокової бізнес-політики ПАТ «Промінвестбанк».

Головне управління ризик-менеджменту, яке є незалежним від бізнес-напрямків, виконує такі задачі, як виявлення, моніторинг та контроль за рівнем існуючих ризиків; удосконалення системи управління ризиками, надання рекомендацій щодо додержання певного рівня ризику. Начальник Головного управління ризик-менеджменту є Членом Правління та виконавчих комітетів Банку.

Спостережна Рада банку затвердила Концепцію Управління ризиками і керує цим процесом через Правління банку. Крім того, Спостережна Рада здійснює контроль за станом управління ризиками через Аудиторський комітет Спостережної Ради. Керівника служби ризик-менеджменту банку обрано до складу Правління банку.

Система управління ризиками базується на прийнятій в Банку «Концепції управління ризиками». Концепція закріплює основні принципи впровадження комплексної системи ризик-менеджменту в Банку.

Управління ризиками – це безперервний процес аналізу ситуацій, в яких виникає ризик, і прийняття управлінських рішень щодо впливу на нього та на рівень уразливості Банку таким ризиком. Рішення щодо управління ризиками передбачають, зокрема, уникнення ризику; відмову від його прийняття; його мінімізацію, в тому числі за рахунок пом'якшувальних факторів та/або передачі ризику на інших осіб через похідні інструменти або страхування, встановлення лімітів та інші методи впливу на ризик (носій ризику) або рівень уразливості Банку до нього.

Так, Спостережна Рада затверджує Концепцію управління ризиками, та взаємодіє з Правлінням Банку з питань ризик-менеджменту. Головне управління ризик-менеджменту, яке є незалежним від бізнес-напрямків, виконує такі задачі, як виявлення, моніторинг та контроль за рівнем існуючих ризиків; удосконалення системи управління ризиками, надання рекомендацій щодо додержання певного рівня ризику. Начальник Головного управління ризик-менеджменту є Членом Правління та виконавчих комітетів Банку.

Правління Банку та виконавчі комітети Банку, такі як Кредитний комітет, Комітет з управління активами і пасивами, Тарифний комітет, Бюджетний комітет організують та забезпечують впровадження комплексної системи ризик-менеджменту в діяльності Банку.

Для контролю за ризиками у внутрішніх регламентних документах Банку визначені повноваження, функції та відповідальність Спостережної ради, Правління Банку, профільних комітетів щодо управління ризиками, а також структурних підрозділів Банку.

Управління ризиками відбувається на місцях їх виникнення за допомогою відповідних процедур, а прийнятими положеннями щодо кожного виду ризику. У Банку діє комплексна система ризик-менеджменту, яка забезпечує надійний процес виявлення, оцінки, контролю та моніторингу всіх видів ризику на всіх рівнях Банку, в тому числі з урахуванням взаємного впливу різних категорій ризиків, а також вирішує питання конфлікту між необхідністю отримання доходу та мінімізацією ризиків.

Рівні толерантності до ризиків визначаються відповідними Положеннями (політиками) Банку за такими видами ризиків:

- ризики ліквідності;
- процентні ризики;
- ринкові ризики;
- валютні ризики;
- кредитні ризики;
- операційні ризики.

Менеджмент Банку особливу увагу приділяє ризику ліквідності, поєднуючи й контролюючи зміни у фінансуванні, необхідні для підтримки ліквідності в рамках вимог, установлених НБУ, та кредитному ризику.

Оскільки фінансовий стан установи висвітлює в цілому стан управління ризиками та ефективність ризик-менеджменту доцільним є проведення його по напрямках оцінки ліквідності та фінансової стійкості. Проведемо аналіз фінансової

стійкості ПАТ «Промінвестбанк» за 2014-2016 рр. за допомогою методу розрахунку коефіцієнтів, який наведений у табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Аналіз фінансової стійкості ПАТ «Промінвестбанк» за 2014-2016 рр.
методом коефіцієнтів

Назва показників	Оптимальне значення	Роки			Відхилення, +/-	
		2014	2015	2016	2015 від 2014	2016 від 2015
Коефіцієнт надійності	Не менш 5 %	19,07	12,77	24,98	-6,30	12,21
Коефіцієнт фінансового важеля	У межах 1:20	5,25	7,83	4,00	2,59	-3,83
Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів – достатність капіталу	Не менш 10 %	16,01	11,32	19,99	-4,69	8,66
Коефіцієнт захищеності власного капіталу	-	0,36	0,42	0,23	0,05	-0,18
Коефіцієнт захищеності дохідних активів	-	0,105	0,066	0,158	-0,039	0,091
Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	12,0-15,0	10,04	14,69	6,34	4,65	-8,35

За даними таблиці 2.7 коефіцієнт надійності банку має динаміку до збільшення та знаходиться у межах нормативного значення, відповідно банк є надійним.

Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів або достатності капіталу банку у 2014 році був вище нормативного, у 2016 році підвищився та склав 19,99 % при нормативному не менш 10 %.

Коефіцієнт захищеності власного капіталу має динаміку до зниження відповідно банк підвищив захищеність активів власним капіталом, позитивно висвітлює процес управління власним капіталом. Коефіцієнт захищеності дохідних активів має незначну але позитивну динаміку до збільшення. Коефіцієнт

мультиплікатора капіталу при нормативному 12-15 % складає у 2016 році 6,34 %, та має негативну динаміку.

Графічно динаміка показників фінансової стійкості ПАТ «Промінвестбанк» за 2014-2016 рр. наведено на рисунку 2.4.

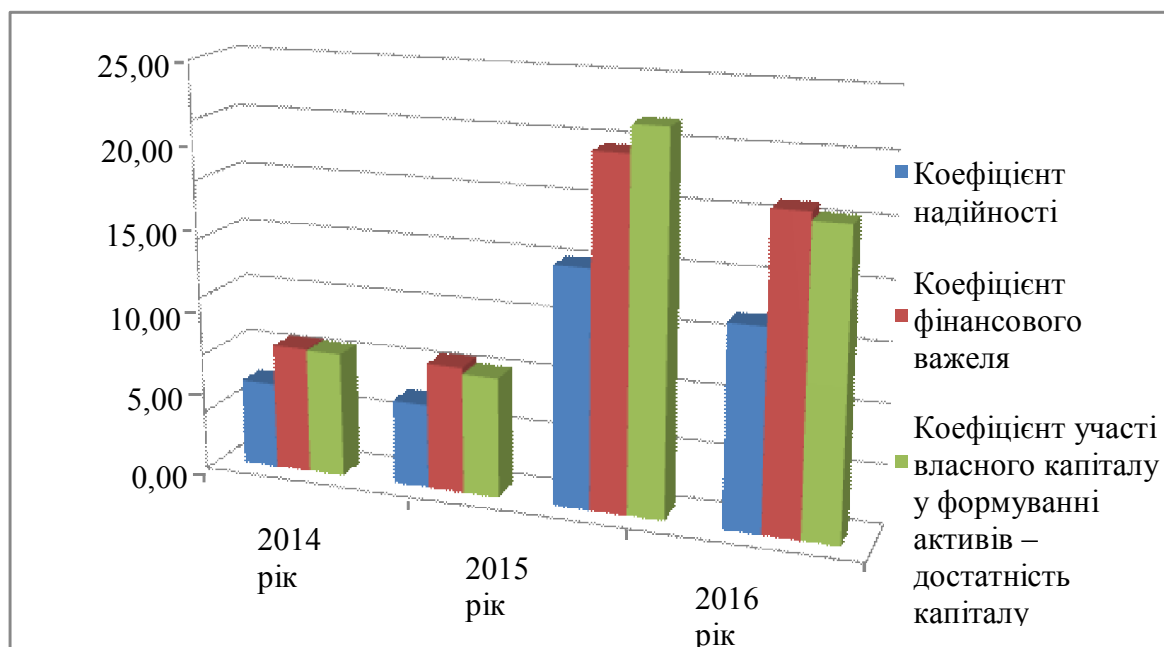

Рис 2.4 Динаміка показників фінансової стійкості ПАТ «Промінвестбанк» за 2014-2016 рр.

Таким чином розрахунок та аналіз показників фінансової стійкості ПАТ «Промінвестбанк» за 2014-2016 рр. засвідчив, що показники в основному знаходяться у межах нормативних значень та декотрі мають позитивну динаміку, тобто фінансова стійкість банку знаходиться на достатньому рівні.

Наступним напрямом аналізу фінансового стану ПАТ «Промінвестбанк» аналіз ліквідності банку, який наведено у таблиці 2.8.

Наведений блок показників призначено для оцінки ліквідності банку щодо його здатності перетворювати активи в грошову готівку для погашення зараз та в найближчий період зобов'язань перед клієнтами за їх поточними, депозитними, ощадними рахунками, а також перед кредиторами, інвесторами, акціонерами.

Аналіз ліквідності ПАТ «Промінвестбанк» за 2014-2016 рр.

Назва показників	Оптимальне значення	Роки			Відхилення, +/-	
		2014	2015	2016	2015 від 2014	2016 від 2015
1. Коефіцієнт миттєвої ліквідності	>25 %	24,83%	9,80%	22,21%	-15,03%	12,42%
2. Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку	>100 %	119,07%	112,77%	124,98%	-6,30%	12,21%
3. Коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів	>20 %	12,68%	2,85%	11,58%	-9,83%	8,73%
4. Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	≈70-80%	111,77%	107,12%	118,73%	-4,65%	11,61%
5. Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів (для визначення незбалансованої ліквідності)	-	84,26%	102,34%	108,28%	18,08%	5,94%
6. Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань	-	21,15%	8,40%	19,65%	-12,76%	11,25%

Аналізуючи дані таблиці 2.8 спостерігається коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань банку знизився у 2016 році на 12,21% та склав 124,98%, при нормативному більш 100 %.

Позитивну динаміку має коефіцієнт миттєвої ліквідності, у 2016 році збільшення склало 12,42% %, що є позитивною тенденцією але значення його складає 22,21% при нормативному значенні цього показника більш 25 %, банк не дотримується короткострокової ліквідності.

Динаміку до росту має коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань, збільшення у 2016 році кляло 11,61%, значення його дорівнює 118,73% при нормативному 70-80%.

Коефіцієнт ліквідного співвідношення виданих кредитів і залучених депозитів збільшився на протязі 2014-2016 рр. відповідно підвищився обсяг залучених депозитів у порівнянні з виданими кредитами, що свідчить про збільшення ресурсної бази банку.

Спостерігається збільшення коефіцієнту генеральної ліквідності зобов'язань, збільшення у 2016 році складає 11,25%.

Графічно динаміка ліквідності ПАТ «Промінвестбанк» за 2014-2016 рр. наведено на рисунку 2.5.

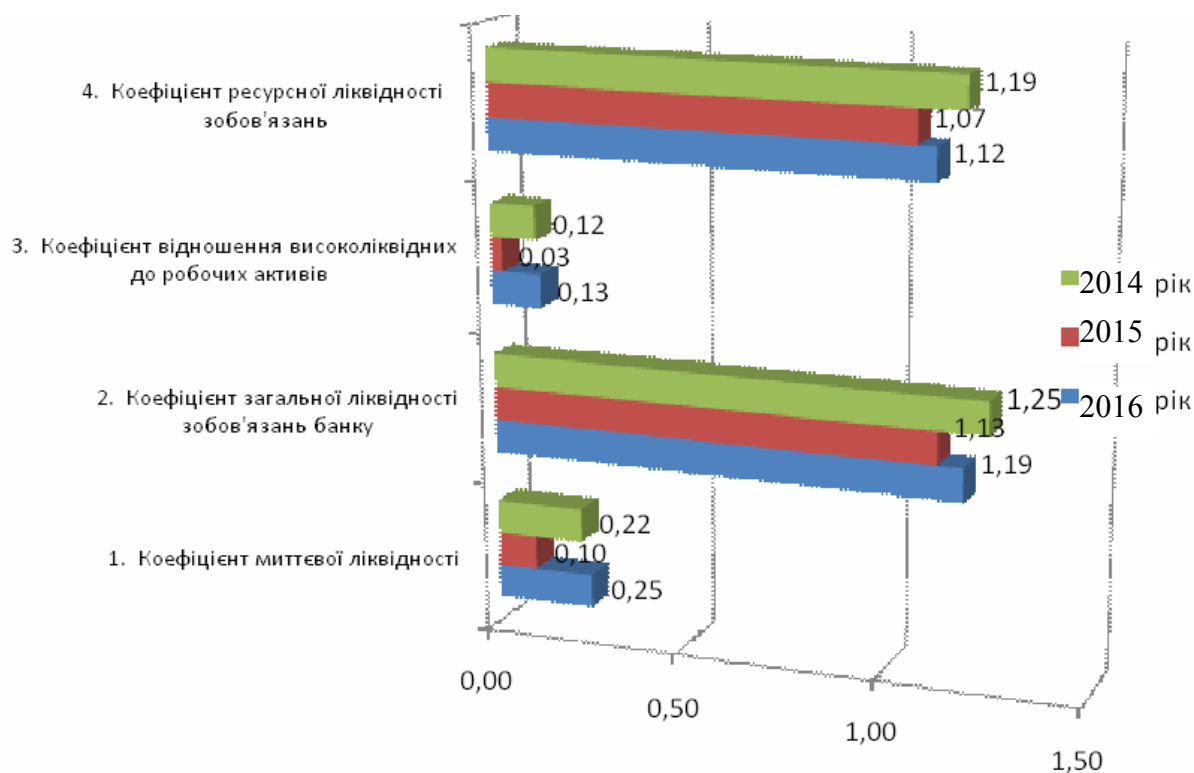

Рис 2.5 Динаміка ліквідності ПАТ «Промінвестбанк» за 2014-2016 рр.

Таким чином на підставі аналізу та розрахунків ми бачимо незначне зниження ліквідності ПАТ «Промінвестбанк» на протязі 2014-2016 рр.

Відповідно до проведених розрахунків та отриманих результатів можна зробити висновок про незначне погіршення фінансового стану ПАТ «Промінвестбанк».

Загальне управління ліквідністю ПАТ «Промінвестбанк» здійснює Комітет по управлінню активами та пасивами банку (КУАП), на який покладається вибір інструментарію регулювання активних та пасивних операцій з метою забезпечення необхідного рівня ліквідності. Поточне управління й функції контролю за ліквідністю по системі в цілому покладено на Головне управління казначейських операцій та Головне управління ризик-менеджменту, які оцінюють ліквідність банку, аналізують достатність джерел надходження коштів, надають Спостережній Раді, Правлінню та КУАП необхідні звіти і пропозиції щодо управління ризиком ліквідності та інше.

Управління кредитним ризиком полягає в аналізі кредитоспроможності позичальника, якості кредитного проекту та в використанні системи лімітів кредитування, аналізі забезпечення за кредитами. Кредитний комітет забезпечує функцію безпосереднього управління кредитним ризиком Банку. Кредитні комітети банку функціонують як взаємозв'язана система, яка включає: кредитний комітет Головного Банку, кредитна комісія з кредитування корпоративних клієнтів, кредитна комісія з кредитування роздрібних клієнтів, кредитна комісія з мікrokредитування, кредитні комісії філій та центральних регіональних відділень.

Для ПАТ «Промінвестбанк» найбільш уразливим є ризик несплати чи несвоєчасної або неповної сплати позичальником основного боргу та процентів за ним, які належать йому як кредитору. НБУ регулює рівень допустимого кредитного ризику шляхом встановлення граничних значень ряду нормативів кредитного ризику.

Аналіз дотримання обов'язкових економічних нормативів регулювання діяльності комерційних банків встановлених НБУ, які в цілому характеризують оцінку системи ризик-менеджменту ПАТ «Промінвестбанк» наведені у таблиці 2.9.

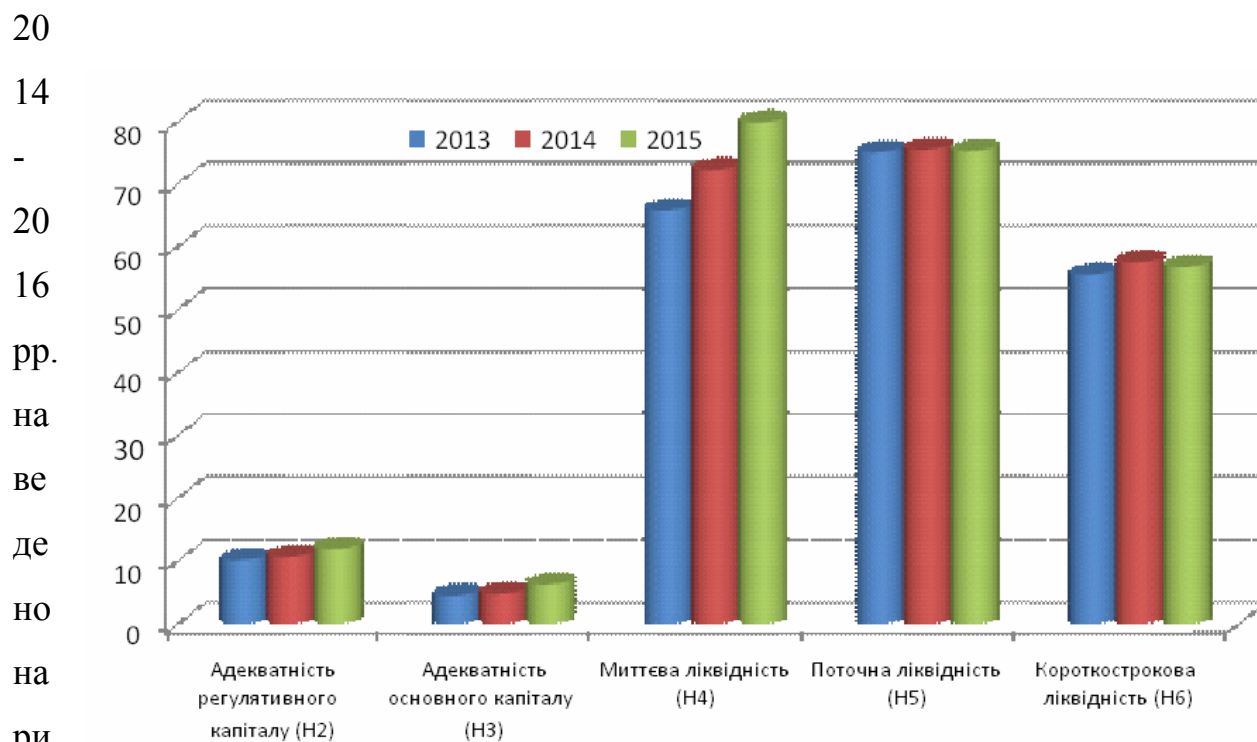
Оцінка системи ризик-менеджменту ПАТ «Промінвестбанк» за
показниками економічних нормативів НБУ

№	Назва показників	Оптимальне значення	Роки			Зміна	
			2014	2015	2016	2015 від 2014	2016 від 2015
1	Адекватність регулятивного капіталу (Н2)	не менше 10 %	10,2	10,72	11,95	0,52	1,23
2	Адекватність основного капіталу (Н3)	менше 4 %	4,54	4,84	6,31	0,3	1,47
3	Миттєва ліквідність (Н4)	не менше 30 %;	65,8	72,26	79,83	6,46	7,57
4	Поточна ліквідність (Н5)	не менше 40 %	75,1	75,51	75,28	0,41	-0,23
5	Короткострокова ліквідність (Н6)	не менше 20 %	55,6	57,60	56,80	2	-0,8
6	Максимальний розмір кредитного ризику на одного контрагента (Н7)	не більше 20 %	15,8	16,7	18,07	0,9	1,37
7	“Великі” кредитні ризики (Н8)	не більше 800 %	102,5	102,27	66,00	-0,23	-36,27
8	Максимальний розмір кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (Н9)	не більше 2 %	0,33	0,28	0,80	-0,05	0,52
9	Максимальний сукупний розмір кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам (Н10)	не більше 20%	0,95	0,82	2,87	-0,13	2,05
10	Інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11)	не більше 15%;	0,4	0,33	0,00	-0,07	-0,33
11	Загальної суми інвестування (Н12)	не більше 60 %	0,6	0,35	0,01	-0,25	-0,34

1	2	3	4	5	6	7	8
12	Загальна відкрита валютна позиція (Н13)	не більше 30%	18,41	16,06	12,92	-2,35	-3,14
13	Загальна довга валютна позиція (Н13-1)	не більше 20%	16,54	15,79	12,77	-0,75	-3,02
14	Загальна коротка валютна позиція (Н13-2)	не більше 10%	0,33	0,29	0,15	-0,04	-0,14

За даними таблиці 2.9 спостерігається, що всі розраховані показники мають високі значення та знаходяться у межах нормативів ремонттованих НБ, зокрема: адекватність регулятивного капіталу (Н2) = 11,95 %, при нормативі не менше 10 %; адекватність основного капіталу (Н3) = 6,31 %, при нормативі не менше 4 %; миттєва ліквідність (Н4) = 79,83 % при нормативі не менше 30 %; поточна ліквідність (Н5) = 75,28 %, при нормативі не менше 40 %.

Графічно динаміка розрахованих показників ПАТ «Промінвестбанк» за

сунку 2.6.

Рис 2.6. Показники фінансового стану ПАТ «Промінвестбанк» за 2014-2016 рр.

Короткострокова ліквідність (Н6) = 56,80 %, при нормативі не менше 20 %, максимальний розмір кредитного ризику на одного контрагента (Н7) = 18,07 %, при нормативі не більше 20 %, “великі” кредитні ризики (Н8) = 66,00 %, при нормативі не більше 800 %, максимальний розмір кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (Н9) = 0,80 %, при нормативі не більше 2 %.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що оцінка системи ризик-менеджменту ПАТ «Промінвестбанк» за показниками економічних нормативів НБУ засвідчила середній рівень якості ризик-менеджменту.

У процесі дослідження було з'ясовано, що для поліпшення якості ризик-менеджменту необхідно проводити більш виважену процентну політику у поєднанні зі збалансованістю термінів повернення активів та зобов'язань, розширити спектр банківських операцій, поліпшити ефективність управління валютними операціями та для зниження рівня валютного ризику.

Висновки за розділом 2

Основою інформаційно-аналітичного забезпечення ризик-менеджменту банку є фінансова звітність банку у складі: фінансова звітність банку; економічна інформація про фінансові ринки та оточуюче середовище; інформаційно-комп'ютерні системи банку; аналітична підсистема оцінки ризику.

Аналітична підсистема, на нашу думку, є одним із головних елементів системи управління ризиком. Її умовно можна розбити на два блоки: аналіз і оцінка індивідуальних ризиків; аналіз і оцінка сукупного ризику.

Проведений аналіз ще раз довів про підвищення рівня валютного ризику ПАТ «Промінвестбанк» у 2016 році проти попередніх років. Таким чином підводячи підсумки можна зробити висновок про необхідність удосконалення управління валютним ризиком ПАТ «Промінвестбанк».

Після проведеного аналізу зроблено висновок про те що найбільш негативно на стан ПАТ «Промінвестбанк» впливає валютний та відсотковий ризику. Таким чином для ПАТ «Промінвестбанк» необхідно впровадження нових механізмів та розробка заходів щодо зниження цих ризиків.

Процес ризик-менеджменту в ПАТ «Промінвестбанк» охоплює всі його структурні рівні - від вищого керівництва ПАТ «Промінвестбанк» (Спостережної Ради та Правління Банку) до рівня, на якому безпосередньо приймається та/або генерується ризик. Загальну політику управління ризиками в ПАТ «Промінвестбанк» визначає Правління Банку за погодженням зі Спостережною Радою.

Фінансовий стан установи висвітлює в цілому стан управління ризиками та ефективність ризик-менеджменту доцільним є проведення його по напрямках оцінки ліквідності та фінансової стійкості. Розрахунок та аналіз показників фінансової стійкості ПАТ «Промінвестбанк» за 2014-2016 рр. засвідчив, що показники в основному знаходяться у межах нормативних значень та декотрі мають позитивну динаміку, тобто фінансова стійкість банку знаходиться на достатньому рівні.

Відповідно до проведених розрахунків та отриманих результатів можна зробити висновок про незначне погіршення фінансового стану

ПАТ «Промінвестбанк». На підставі викладеного можна зробити висновок, що оцінка системи ризик-менеджменту ПАТ «Промінвестбанк» за показниками економічних нормативів НБУ засвідчила середній рівень якості ризик-менеджменту.

У процесі дослідження було з'ясовано, що для поліпшення якості ризик-менеджменту необхідно проводити більш виважену процентну політику у поєднанні зі збалансованістю термінів повернення активів та зобов'язань, розширити спектр банківських операцій, поліпшити ефективність управління валютними операціями та для зниження рівня валютного ризику.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНКИ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ПАТ «ПРОМІНВЕСТБАНК»

3.1. Формування стратегії оцінки та управління ризиками комерційного банку

Поступ України на шляху до ринкових перетворень на сучасному етапі спричинив нові виклики, пов'язані зі значним збільшенням ризиків у діяльності комерційних банків.

Оскільки комерційні банки, як і банківська система загалом, повинні гарантувати надійність і безпеку грошових потоків, очевидно є потреба розроблення і запровадження прийнятних і перевірених методів формалізації та оцінки ризиків, виявлення значущих критеріїв, а також розроблення і запровадження чітко налагодженої системи прийняття рішень, яка базується на отриманих даних і приводить до ефективного результату (прибуткової діяльності та позитивного іміджу банківської установи).

Тому подальше вдосконалення функціонування банківської системи, зокрема процесу управління ризиками, привертає увагу провідних науковців і практиків.

В умовах боротьби з наслідками фінансової кризи, та з метою забезпечення прибуткової діяльності і підвищення позитивного іміджу, особливого значення для банків набуває потреба вдосконалення ризик-менеджменту. Незважаючи на швидке поширення практики управління ризиками в банках та інших фінансових установах, досі існують різноманітні тлумачення ризиків, що ускладнює розроблення єдиних норм і правил управління ними.

Ризик – це ситуативна характеристика діяльності будь-якого суб'єкта ринкових відносин, зокрема банку, що відображає невизначеність її результату і можливі несприятливі (або сприятливі) наслідки у випадку неуспіху (або успіху).

Насамперед, з'ясування сутності ризику потребує встановлення співвідношень між такими поняттями, як невизначеність, упевненість, вірогідність, міра ризику, величина можливого результату, схильність до ризику, прибутковість, збиток.

Ризик – це насамперед можливий розкид результатів, можливі їх відмінності від очікуваного значення. Ризик є практично в будь-якій діяльності комерційного банку. Якщо є ризик, то не можна точно передбачити результати, а це зумовлює ситуацію невпевненості (невизначеності) стосовно того, які саме результати будуть отримані. Про впевненість йдеться тоді, коли не маємо сумнівів щодо наслідків тієї чи іншої події. Тобто, вживаючи терміни впевненість і невпевненість, маємо на увазі суб'єктивне сприйняття ймовірності настання певної події.

Можна виділити такі чинники невизначеності: макросередовище, мікросередовище та внутрішнє середовище банківського бізнесу. Невизначеність і неповнота інформації, які пов'язані з процесом прийняття рішення, є першою сходинкою до визначення ризику.

Проаналізувавши основні підходи провідних фахівців банківського менеджменту стосовно визначення поняття "банківський ризик" і дослідивши його економічну сутність, можна зробити такі висновки:

1. Ризиком пронизана вся банківська діяльність, незалежно від того, чи здійснюються при цьому будь-які дії чи ні. Банки приречені працювати в умовах ризику і їхнє головне завдання реалізувати успішні альтернативи розвитку подій (операцій).

2. Численні дослідження показали, що ризик виникає в умовах невизначеності, коли немає вичерпної інформації про умови прийняття рішень.

Тобто, невизначеність є середовищем виникнення ризику, і для банку важливо визначити її ступінь. Від цього буде залежати якість оцінки події та вибір інструментарію ризик-менеджменту.

3. Тільки за багатоваріантності майбутнього, наявності елементів непередбачуваності можна вести мову про наявність ризику. Іншими словами,

ризик виникає тоді, коли існує альтернативність вибору. Вибір варіантів залежить від суб'єктивних уподобань і схильності банку до ризику.

4. Встановивши рівень невизначеності і обравши допустимі альтернативи, потрібно оцінити вірогідність настання очікуваних подій, оскільки вірогідність є мірилом ризику. В оцінках бажано керуватися статистичними методами, але дуже важливо (іноді єдино можливо) оцінювати вірогідність експертним шляхом.

5. Оцінивши вірогідність настання події, можна визначити величину її вартісної оцінки. Але зазначимо, що не завжди вірогідна оцінка підтверджується реаліями банківського бізнесу.

6. Якість управлінського рішення проявляється в кінцевій реалізації події, при цьому результативність може бути така: комерційний банк отримає негативний результат, тобто збиток або втрату можливостей, або позитивний результат, тобто прибуток. Також банківська операція може закінчитися з нульовою результативністю – банк покриє свої збитки, але при цьому додатково нічого не заробить.

Отже, банківський ризик – це можливість прийняття раціонального /нераціонального управлінського рішення, у межах якого можна дати вірогідну кількісну і/або якісну оцінку дії чинників невизначеності, підсумком чого є отримання банком одного з трьох економічних результатів: негативного (збиток), нульового або позитивного (прибуток).

Аналізуючи підходи до класифікації банківських ризиків, варто зазначити їх значну різноманітність. До найбільш важливіших елементів, покладених в основу класифікації, належать: тип банку, сфери впливу або чинники виникнення банківського ризику, склад клієнтів банку, розподіл ризику в часі, характер врахування ризику, методи розрахунку, рівень ризику, можливість і засоби управління ризиками.

Національний банк України під поняттям "управління ризиками" (ризик-менеджмент) розуміє процес, за допомогою якого банк виявляє (ідентифікує) ризики, здійснює оцінку їх величини, їхній моніторинг і контролює свої ризикові позиції, а також враховує взаємозв'язки між різними категоріями ризиків.

З наукової точки зору ризик-менеджмент становить собою науку, що вивчає проблеми управління банківськими ризиками. Важливість і значимість систематизованих наукових знань про управління ризиками визначається тим, що вони дають змогу вчасно і якісно управляти поточною діяльністю банківської установи, прогнозувати можливі варіанти розвитку подій і відповідно до цього, розробляти стратегію і тактику функціонування комерційного банку, грамотно здійснювати постановку цілей і завдань.

Ризик-менеджмент опирається на концепції, закони, принципи і методи, які лежать в його основі. Такий підхід ґрунтується на тому, що будь-яка фінансово-кредитна установа, як об'єкт управлінської діяльності, є сукупністю складних соціально-технічних систем, на функціонування яких здійснюють вплив багаточисленні зовнішні і внутрішні чинники.

Ґрунтуючись на цьому, ризик-менеджмент комерційного банку можна визначити як один із основних напрямів сучасного банківського менеджменту, що вивчає проблеми управління установою банку загалом, або окремими її підрозділами з урахуванням ризик-чинників, в коло яких входить створення ефективної системи управління ризиками і елементи якої взаємодіють за затвердженими правилами та в узгодженій послідовності (схемі), опираючись на певні концепції, закони, принципи і методи.

Залежно від функціональних обов'язків та приналежності до банку, суб'єктів ризик-менеджменту можна поділити на чотири групи:

1. Щодо участі в процесі управління: безпосередні учасники та наглядові органи.
2. За функціональними ознаками: управлінці та безпосередні виконавці.
3. Щодо цільових інтересів: виконавці та зацікавлені особи.
4. За причетністю до банку: внутрішні та зовнішні.

Мета управління ризиками комерційного ПАТ «Промінвестбанк» – сприяти підвищенню вартості власного капіталу банку, одночасно забезпечуючи досягнення цілей багатьох зацікавлених сторін (клієнтів та ділових партнерів, керівництва, працівників, спостережної ради і акціонерів (власників), органів

банківського нагляду, рейтингових агентств, інвесторів, кредиторів та інших сторін).

Процес ризик-менеджменту в ПАТ «Промінвестбанк» організують таким чином, щоб були охоплені всі його структурні шаблі та рівні – від вищого керівництва банківської установи (спостережної ради та правління банку) до рівня, на якому безпосередньо приймається та/або генерується ризик.

Функції підрозділів ПАТ «Промінвестбанк» чітко визначаються та задокументовуються для уникнення конфлікту інтересів між ними.

Оцінку ризиків здійснює та/або підтверджує незалежна служба – підрозділ з ризик-менеджменту – операційний (тобто не функціональний) підрозділ банку, в якому зосереджені функції управління ризиками конкретного банку. Основною вимогою до цього підрозділу є його цілковита незалежність (структурна та фінансова) від підрозділів банку, які приймають ризик (фронт-офісів) та підрозділів, які реєструють факт прийняття ризику та контролюють його величину (бек-офісів). Крім цього, керівнику підрозділу з ризик-менеджменту надається достатньо високий статус в банку задля забезпечення його незалежності від керівників інших операційних чи функціональних підрозділів.

Система ризик-менеджменту в ПАТ «Промінвестбанк» містить такі елементи, як: точки контролю (відповідним чином згрупованих банківських операцій, які генерують ризик), набір засобів і методів оцінки цих ризиків, їх прогнозування, інструментарій з обмеження і зниження даних ризиків, форми моніторингу та прогнозування ризиків, інформаційні потоки і організаційну структуру, побудовану за функціональною ознакою, і яка забезпечує роботу цієї системи.

Система ризик-менеджменту повинна забезпечити вирішення основних завдань:

- оптимізувати співвідношення потенційних можливостей, ризиків, розміру капіталу і темпів зростання банку;
- реалізовувати системний підхід до оцінки і управління ризиками;

- співвідносити ризики і потенційні можливості для досягнення якнайкращих результатів;
- складати найважливішу частину процесу ухвалення управлінських рішень;
- покращувати керованість банку за допомогою створення адекватної структури контролю.

Система управління ризиком в ПАТ «Промінвестбанк» складається з двох субсистем: керованої – об'єкт управління та керівної – суб'єкта управління. Пропонуємо виділити як складники системи ризик-менеджменту: організаційну, інформаційну, ціноутворювальну, аналітичну, дозвільну, управлінську і моніторингову підсистеми, кризового менеджменту.

Організаційна підсистема управління ризиком повинна будуватися таким чином, щоб забезпечити оптимальний розподіл цілей та завдань між різними підрозділами банку та їхніми співробітниками.

Ефективність системи управління ризиком багато в чому залежить від якості інформаційної підсистеми, завдання якої полягає у відборі, зберіганні і наданні інформації на різні шаблі управління банком. Ядром системи управління інформаційними потоками може бути інформаційно-аналітична служба, яка збирає, узагальнює, аналізує інформацію, прогнозує і оцінює майбутню ситуацію.

Систему управління банківським ризиком не можна розглядати без ціноутворювальної підсистеми. Від неї залежить дохідність операцій, а отже, ризик і рентабельність банку загалом, які постійно зростають.

Аналітична підсистема, на нашу думку, є одним із головних елементів системи управління ризиком. Її умовно можна розбити на два блоки: аналіз і оцінка індивідуальних ризиків; аналіз і оцінка сукупного ризику.

Аналіз і оцінку сукупного ризику здійснюють на основі таких показників: диверсифікація, якість і дохідність. Диверсифікованість зазвичай визначають за галузевою і географічною ознакою, а також за розміром кредиту, рейтингом позичальника, формою власності суб'єкта господарювання.

Важливим складником системи ризик-менеджменту є інструментарій управління ризиком – диференціація, диверсифікація, лімітування, страхування, самострахування, сек'юритизація тощо. До цього питання банки підходять по-різному, враховуючи внутрішні та зовнішні чинники: розмір свого потенціалу, ризикованість вкладень, тенденції розвитку економіки загалом і галузей зокрема, перспективи розвитку регіону та ін.

Визначення точок контролю потребує:

- виявлення основних вузлів (операцій), які слугують генераторами ризиків;
- уведення загальних термінів ризик-менеджменту – визначення всіх видів ризиків, які можуть впливати на банк;
- узгодження переліку ризиків зі всіма банківськими підрозділами;
- встановлення засобів комунікації між підрозділами.

Цей процес повинен охоплювати спочатку виділення областей ризику, які потрібно переглядати у рамках побудованої системи взаємодії підрозділів за оцінкою, контролем і управлінням ризиками для отримання найточнішої картини і здійснення максимально ефективного управління. Вчасне виявлення і належне оцінювання ризиків має бути основою для ризик-менеджменту в банку.

Оцінку ризиків поділяють на два взаємодоповнювані види: якісну, головне завдання якої полягає у визначенні чинників ризику і обставин, що призводять до ризикових ситуацій, і кількісна, яка дає змогу обчислити розміри окремих ризиків і ризику банківського портфеля загалом. Стандарти для виявлення і оцінки ризиків, характерних для окремих підрозділів або відділів, повинні збігатися з основними методами, прийнятими в банку.

Система управління ризиками посилюється методами їх мінімізації і обмеження, які представлені двома великими групами: загальні і специфічні.

За способом впливу, це відповідно, активні і пасивні методи. До загальних методів управління ризиками відносять: диверсифікацію, мінімізацію ризиків на основі встановлення лімітів, страхування, хеджування. Специфічні методи управління ризиками зумовлені особливостями їх видів.

До інструментів управління ризиками в ПАТ «Промінвестбанк» належить також комплекс заходів із запобігання наслідкам реалізації ризиків (контрзаходи) на випадок виходу ризиків за допустимий рівень. По-перше, потрібно забезпечити роботу банку. Оскільки завершальною реалізацією ризиків є виникнення проблем з ліквідністю, то, насамперед, до таких заходів повинні бути віднесені способи створення "подушки" ліквідності до моменту здійснення ризику. Пріоритетність і масштаби використання цих методів визначаються виходячи з їх вартісної оцінки і репутації банку, а також масштабами прогнозованого "провалу" з ліквідності, внаслідок реалізації ризику, і часовим періодом до його настання.

Одним з найважливіших елементів управління ризиками є ефективний внутрішній контроль за діяльністю підрозділів, що дає змогу забезпечити ефективність і законність банківських операцій, точність і достовірність управлінської інформації.

Порядок контролю – це: а) контроль за персоналом; б) контроль за технологічним рівнем, що забезпечує управління ризиками; в) контроль за виконанням встановлених обмежень і усунення ризиків; г) контроль за дотримання законодавства.

Процес ризик-менеджменту – це систематичне використання наявних у розпорядженні менеджерів методів, способів і прийомів для вирішення завдань, що стосуються ризиків. Управління ризиками – це процес із чітко визначеними етапами, за допомогою якого менеджери можуть ясно уявити ризики, які постали перед комерційним банком.

Процес ризик-менеджменту в ПАТ «Промінвестбанк» повинен, на наш погляд, охоплювати шість етапів:

- з'ясування контексту ризиків;
- ідентифікація ризиків: виявлення і розпізнавання ризиків та їх джерел;
- вимірювання ризиків (аналіз і оцінка): якісна/кількісна оцінка ризиків;
- вплив на ризик (вибір методів і стратегій);
- моніторинг ризиків: повсякденний моніторинг лімітів з ризиків, перевірка основних розмірів ризиків і ризиків, що не підлягають кількісній оцінці;

- комунікації та консультування: регулярне надання інформації про ризики.

Встановлення контексту ризику – на цьому етапі визначають стратегічні і тактичні цілі банку щодо управління банківською установою в умовах невизначеності.

Ідентифікація ризиків – етап, мета якого отримати потрібну інформацію про структуру, властивості об'єкта і наявні ризики. Зібраної інформації має бути достатньо для того, щоб приймати адекватні рішення на наступних стадіях. Оцінка – це кількісний опис виявлених ризиків, у процесі якого визначають такі характеристики, як імовірність і розмір можливих наслідків.

Водночас формують набір сценаріїв розвитку несприятливих ситуацій. Для різних ризиків можна побудувати функцію розподілу ймовірності настання наслідків залежно від їх розміру. Вплив на ризик – застосування запобіжних заходів з метою мінімізації ризику.

Активне управління ризиками у ПАТ «Промінвестбанк» потребує рішення і прийняття комерційним банком відповідних стратегій, таких як:

- 1) уникнення ризику – це свідоме рішення не піддаватися певному виду ризику (але уникнути ризику вдається не завжди);
- 2) запобігання ризику, що зводиться до дій, які застосовують для зменшення вірогідності втрат і для мінімізації їх наслідків. Такі дії можуть передувати збитку, здійснюватися під час заподіяння збитку і після того, як його завдано;
- 3) прийняття ризику, яке полягає в покритті збитків за рахунок власних ресурсів;
- 4) перенесення ризику на інших осіб.

Важливого значення надають обмеженню ризиків – розробленню адекватної системи лімітів з ризиків, які можливо кількісно оцінити.

Моніторинг означає незалежну систему оцінки і контролю за ризиком з механізмом зворотного зв'язку. Моніторинг реалізується через інформаційні посадові звіти, внутрішній та зовнішній аудит й аналітику.

У ризик-менеджменті готових рецептів немає і бути не може, але, знаючи його методи, прийоми, способи рішення тих або інших задач, можна досягти

відчутного успіху в конкретній ситуації. Тому ризик-менеджмент розглядають як мистецтво управління банком в умовах невизначеності.

Особливу роль у вирішенні ризикових задач відіграє інтуїція менеджера. Інтуїція є здатністю безпосередньо, як би раптово, без логічного продумування знаходити правильне вирішення проблеми. Інтуїція є неодмінним компонентом творчого процесу.

У стратегії ризик-менеджменту застосовують низку правил, на підставі яких здійснюють вибір того або іншого прийому управління ризиком і варіанта рішень: максимум прибутку; оптимальне поєднання прибутку і величини ризику; оптимальна вірогідність результату.

Остаточною метою управління ризиком є отримання найбільшого прибутку за оптимального, прийняттого для банку співвідношення прибутку і ризику, що відповідає цільовій функції підприємництва.

Узагальнюючи досвід щодо запровадження комплексної системи ризик-менеджменту, зазначимо, що управління ризиками ПАТ «Промінвестбанк» неможливе без: правильної системи розподілу повноважень; пророблених посадових інструкцій; досконалих каналів передачі інформації.

3.2. Розробка концепції моделювання системи управління ризиками комерційного банку

Діяльність банківських установ тісно пов'язана з ризиками, втрати від яких можуть призвести не тільки до банкрутства окремого банку, а й до погіршення загальноекономічної ситуації в країні та світі, що продемонструвала сучасна фінансова криза. Саме тому проблема створення ефективної системи ризик-менеджменту, яка спирається на теоретичне обґрунтування із застосуванням математичного моделювання й експериментальні дослідження засобами

імітаційного моделювання та статистичних спостережень, є актуальним науково-практичним завданням.

Незважаючи на вагомі наукові та практичні результати, отримані вищезазваними науковцями, проблема створення системи інтегрального управління комплексом ризиків, притаманних банківській діяльності яка враховувала б особливості національної фінансової системи, вплив швидко змінюваного зовнішнього середовища, сучасний стан розвитку інформаційних технологій та пріоритети розвитку банківської системи України, не вирішена, що й зумовлює актуальність дослідження, його мету та завдання.

Основними принципами, яким повинна відповідати система ризик-менеджменту банку, є повнота врахування ризиків, відсутність суперечності, економічність, універсальність та гармонійність.

Вимога повноти врахування ризиків виникає внаслідок високої складності та взаємопов'язаності процесів, що протікають в банках, які породжують як специфічні ризики, притаманні окремими видам діяльності, наприклад, кредитний ризик, так і загальні, на які наражається весь банк – ризик ліквідності, платоспроможності, репутації тощо.

Неврахування будь-якого ризику призведе до втрати ефективності всієї системи ризикменеджменту.

Управління ризиками здійснюється за допомогою різноманітних інструментів, зокрема, лімітування, резервування, страхування, диверсифікації тощо [5]. Використання окремих інструментів зменшення певного ризику може привести до появи або збільшення інших, тому набуває значення вимога відсутності суперечності.

Система ризик-менеджменту у ПАТ «Промінвестбанк» має бути економічною, тобто витрати на її створення, впровадження та функціонування не повинні перевищувати тих втрат від настання ризикованих подій, яких вона дає змогу уникнути. Для забезпечення цієї вимоги система ризик-менеджменту має створюватись так, щоб органічно вписуватись в організаційну, фінансову та інші види діяльності банку, використовувати те інформаційне та програмне

забезпечення, яке вже працює в банку, додаючи до нього окремі аналітичні модулі.

Комерційний банк функціонує у складному динамічному середовищі, яке вимагає постійних змін у діяльності, впровадження нових продуктів та сучасних технологій, тому побудована система ризик-менеджменту має бути універсальною, тобто ефективно діючою за різних умов, такою, що дає можливість враховувати додаткові ризики та інструменти управління ними.

Гармонійність структури економічних систем забезпечує їх ефективність та життєздатність [9], тому при побудові структурних моделей використовується принцип “золотого перерізу”.

Системний підхід до моделювання процесів у складних економічних системах, заснований на поєднанні кібернетичного та синергетичного аспектів управління, основну увагу приділяє моделюванню структури, яка має забезпечувати життєздатність системи, а саме надійність і стійкість до впливів зовнішнього середовища [10]. Оскільки в комерційному банку саме система ризик-менеджменту забезпечує надійність і стійкість його функціонування, то головним завданням моделювання є обґрунтування побудови такої структури управління ризиками, яка була б найбільш ефективною в умовах його діяльності.

Процес моделювання структури життєздатної системи складається з п'яти основних етапів:

- 1) синтез “ідеальної” з погляду життєздатності структури;
- 2) аналіз поточної структури системи;
- 3) виявлення та оцінювання відхилень поточної структури від ідеальної;
- 4) прийняття рішень щодо зміни окремих складових структури з метою наближення її до ідеальної (реструктуризація);
- 5) реалізація прийнятих рішень шляхом моніторингу стану та оперативного управління змінами.

На рис. 3.1 подано концептуальну модель виконання означених етапів стосовно створення системи ризик-менеджменту комерційного банку. Розглянемо

зміст та особливості виконання етапів моделювання структури системи ризик-менеджменту комерційного банку.

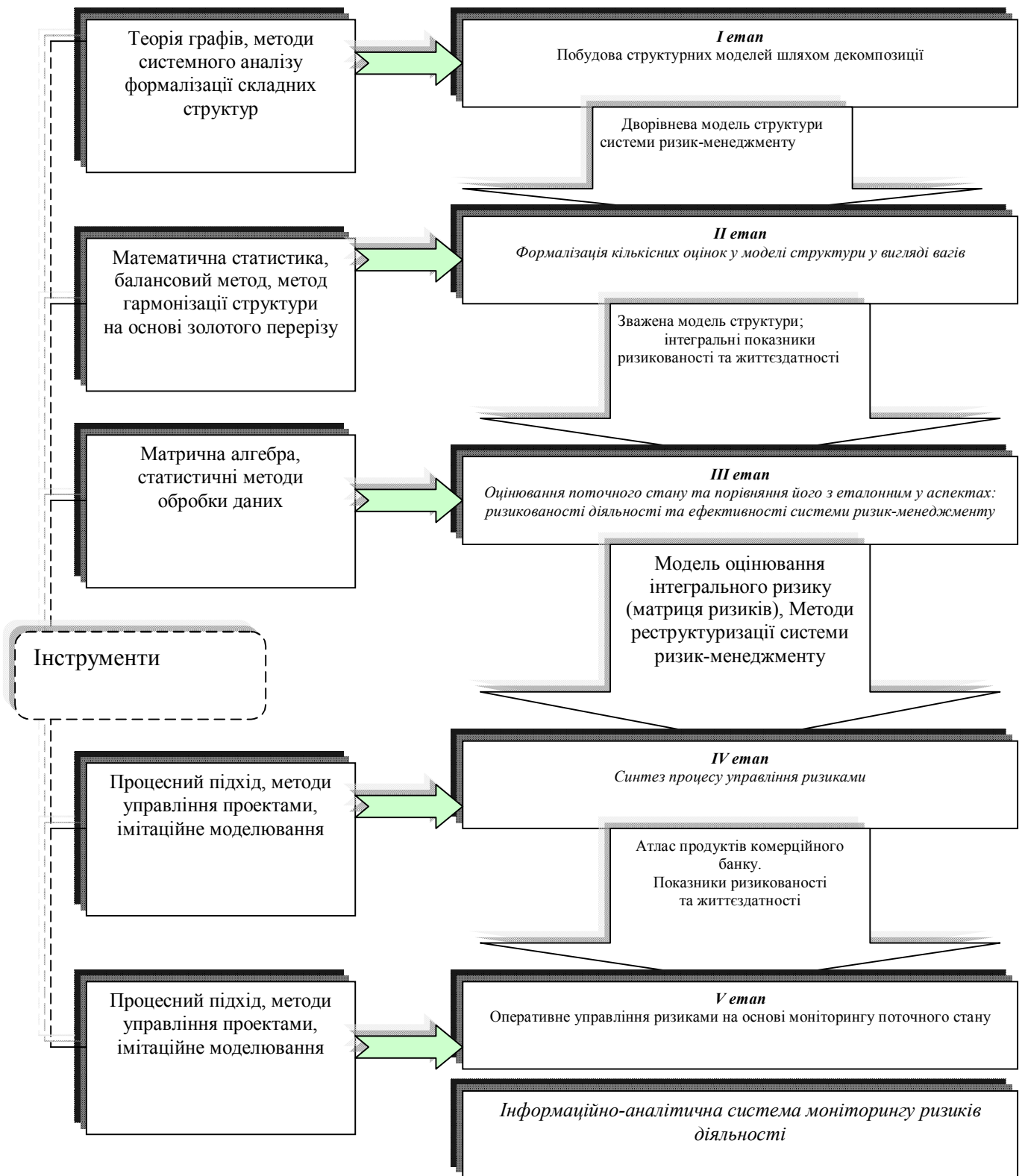

Рис. 3.1 Концепція моделювання системи ризик-менеджменту ПАТ «Промінвестбанк»

Оскільки ризики є результатом прийняття рішень щодо економічної діяльності в умовах невизначеності [5], то на першому етапі необхідно сформулювати модель структури діяльності та модель структури ризиків, пов'язаних з виділеними видами діяльності. Управління діяльністю складної економічної системи вимагає виокремлення підсистеми управління у ПАТ «Промінвестбанк», яка формалізується у вигляді моделі організаційної структури.

Таким чином, результатом виконання першого етапу є дворівнева стратифікована модель структури ПАТ «Промінвестбанк», що складається з трьох страт (рис. 3.2) [11].

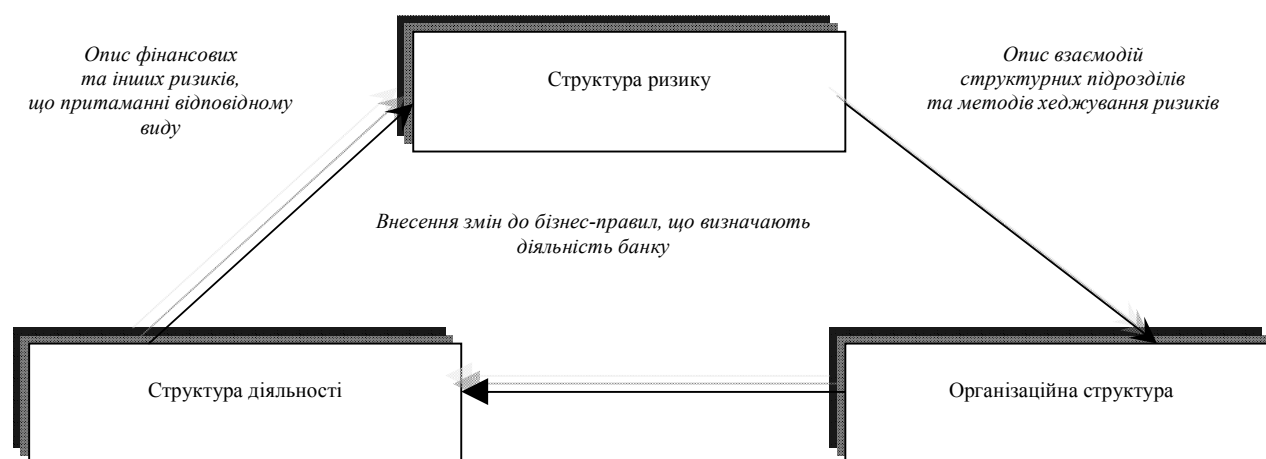

Рис. 3.2. Стратифікована модель структури системи ризик-менеджменту ПАТ «Промінвестбанк»

Моделі структури діяльності та структури ризиків будуються у вигляді спеціального виду графів – дерев [12], а модель організаційної структури є багат шаровою ієрархічною структурою [13].

На другому етапі виконується зважування побудованих структурних моделей з урахуванням принципу універсальності, тобто з використанням пропорцій золотого перерізу [14]. Отримані моделі дають змогу розраховувати інтегральні показники, що характеризують діяльність банку, зокрема показники ризикованості та життєздатності. Вхідними даними для розрахунків є дані

внутрішньої банківської звітності, оброблені із застосуванням статистичних методів та балансового підходу.

Зіставлення структури діяльності зі структурою ризиків є основою побудови моделі оцінювання інтегрального ризику у вигляді матриці ризиків [15], яка дає можливість проводити імітаційне моделювання залежності зміни структури ризиків від реструктуризації діяльності та від зміни оцінок окремих ризиків, упорядковувати ризики за рівнем їх впливу на результати діяльності банку. На цьому етапі також застосовуються статистичні методи обробки даних.

Наступний етап забезпечує синтез процесу управління ризиками на основі створення спеціальних інформаційно-організаційних моделей – карток продукту [16], що відповідають вимогам теорії управління проектами [17] та процесному підходу до управління в життєздатних економічних системах. Сукупність таких моделей, які охоплюють усі види діяльності (всі продукти) комерційного банку, становить атлас продуктів банку. Застосування карток продуктів дає змогу розраховувати показники ризикованості та життєздатності для окремих продуктів та видів діяльності банку, що надає додаткову інформацію для прийняття рішень щодо управління ризиками.

Заключний етап у створенні системи ризик-менеджменту – це об'єднання розроблених моделей і методів у єдину інформаційно-аналітичну систему моніторингу ризиків діяльності банку, що здійснюється з урахуванням принципів побудови сучасних інформаційних технологій. В основу структурування первинних даних покладено OLAP-технології [18].

Таким чином, запропоновано концепцію моделювання системи ризик-менеджменту ПАТ «Промінвестбанк», як інтегрованої системи управління, що відповідає принципу гармонійності та поєднує організаційну структуру банку зі структурами діяльності та ризиків, базується на застосуванні сучасних інформаційних технологій і дає змогу шляхом оперативного управління на основі моніторингу стану забезпечувати життєздатність ПАТ «Промінвестбанк».

3.3. Удосконалення аналітичного інструментарію в управлінні ризиками діяльності комерційного банку

Сьогодні значних успіхів в управлінні ризиками досягли великі міжнародні банки, які першими усвідомили необхідність і значення впровадження системи ризик-менеджменту для успішного розвитку кредитної установи в сучасних умовах.

Для українських банків особливо актуальним є вивчення передового досвіду зарубіжних банків щодо: оцінки кредитного ризику за допомогою статистичних моделей, заснованих на VaR-технології; використання кредитних рейтингів для визначення рівня ризику і відстеження його протягом дії кредитної угоди; удосконалення організаційної структури кредитного ризику (особливо це питання гостро стоїть для банків з розгалуженою філіальною мережею).

Але не можна механічно переносити схеми та методи управління зарубіжних банків у вітчизняну практику. Відмінність політичних, макро- і мікроекономічних факторів потребують адаптації зарубіжного досвіду до національних умов функціонування комерційних банків.

Проблема управління кредитним портфелем ПАТ «Промінвестбанк» вимагає створення адекватної методики оцінки його ризикованості. У процесі вивчення теоретико-прикладних аспектів оцінки ризику кредитних операцій ПАТ «Промінвестбанк», ми прийшли до висновку, що оптимальною методикою кількісної оцінки ризику кредитного портфеля банку ПАТ «Промінвестбанк» являється методологія комплексної оцінки рівня його ризикованості.

Застосування цієї математичної процедури для структуризації та ієрархічного представлення множини показників дозволить визначити фактичний рівень ризику і надасть можливість вибрати ефективні методи його управління.

Процес побудови системи оцінки ризику кредитного портфеля банку ПАТ «Промінвестбанк» необхідно розпочинати з формування ієрархічної структури цих інтегральних показників (рис. 3.3).

Такий підхід до оцінки ризику портфеля позичок банку базується на аналізі чутливості кредитного ризику до зміни його структури. Точність оцінки ризику кредитного портфеля в цьому випадку буде залежати від вибору класифікаційних ознак кредитного портфеля банку, за якими можна найбільш точно визначити середній рівень кредитного ризику.

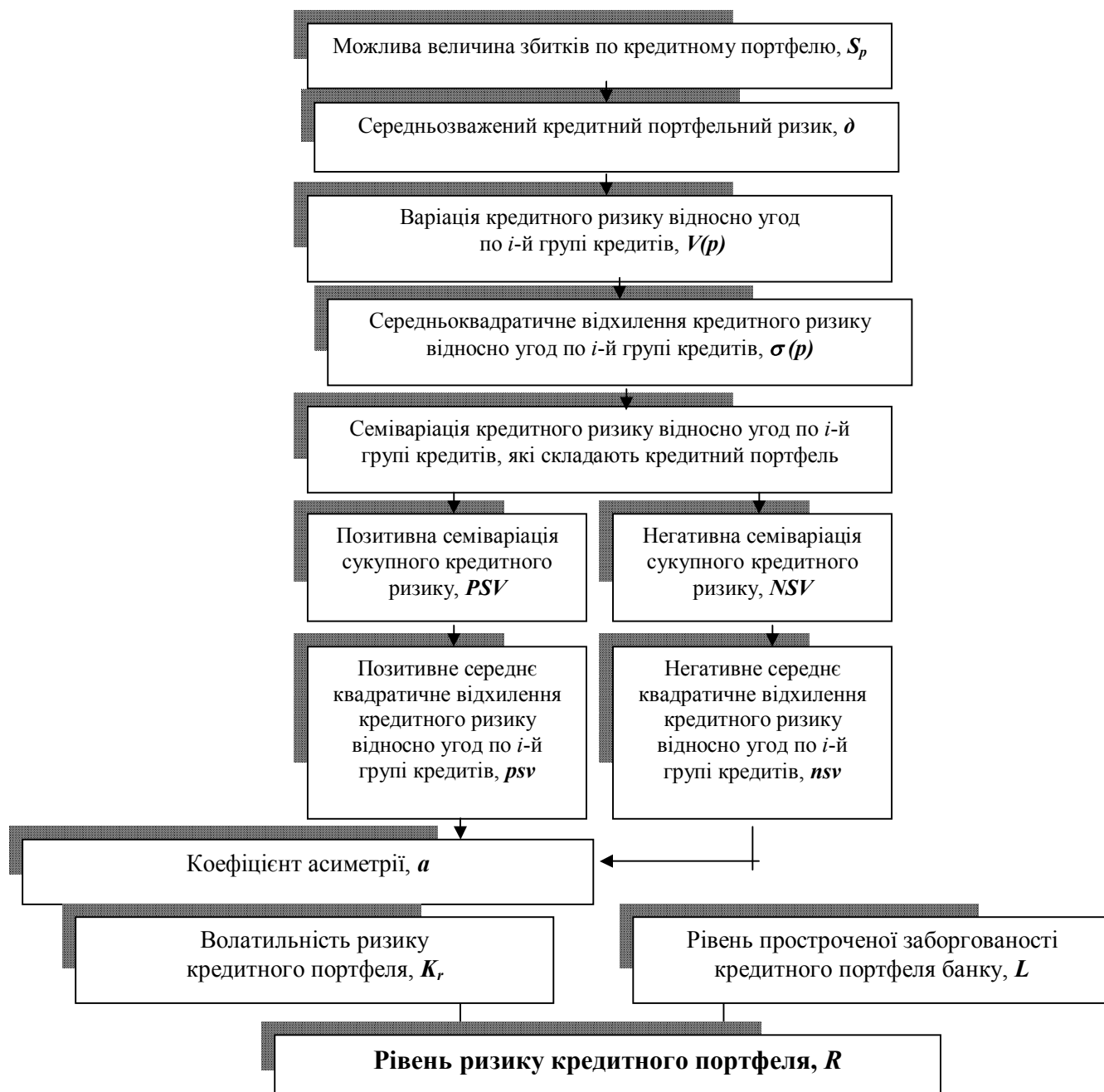

Рис. 3.3 Методологія оцінки сукупного ризику кредитного портфеля ПАТ «Промінвестбанк»

Пропонується використання інтегрального показника кредитного ризику для ПАТ «Промінвестбанк». Він дозволить врахувати мінливість портфельного кредитного ризику в заданому часовому інтервалі та оцінити якість управлінських рішень при наданні позичок та формуванні кредитного портфеля.

За результатами проведеного аналізу сукупного ризику банківського портфеля ПАТ «Промінвестбанк» позичок запропоновано визначати його рівень наступним чином (табл. 3.1):

Таблиця 3.1

Рівень ризику кредитного портфеля банку ПАТ «Промінвестбанк»

Якісна оцінка ризику кредитного портфеля	Кількісна оцінка ризику кредитного портфеля	
	Агресивна стратегія кредитування	Консервативна стратегія кредитування
Низький	0 – 10%	0 – 2%
Помірний	11 – 15%	3 – 5%
Середній	16 – 20%	6 – 10%
Високий	21 і більше	10 і більше

Представлена методика була застосована для оцінки рівня ризикованості кредитного портфеля ПАТ «Промінвестбанк» на базі програмних засобів ПЕОМ.

Критерієм класифікації виступила градація кредитного портфеля по основних групах контрагентів банків, що полегшує визначення ризику диверсифікації портфеля і вибір методів управління.

Проведений аналіз показав, що ПАТ «Промінвестбанк» проводить агресивну кредитну політику.

Рівень портфельного кредитного ризику коливався протягом останніх двох років від низького до помірного. Коефіцієнти дисперсії та середньоквадратичного відхилення свідчать про достатню диверсифікацію кредитного портфеля банку та високу якість його менеджменту.

Побудова ефективної системи управління кредитним ризиком базується на правильній оцінці і контролі індивідуальних відносин з позичальником. Пропонується процес прийняття рішення щодо видачі позички розбити на декілька етапів, на кожному з яких уточнюються характеристики позички,

способи її надання, використання та погашення. Необхідною умовою надання кредиту є задоволення двох вимог: прийнятний для банку рівень кредитоздатності (здатність укласти правомірні угоди) та кредитоспроможності (здатність і бажання виконувати умови кредитної угоди) потенційного позичальника. При цьому аналіз кредитного ризику повинен бути сфокусований на таких аспектах: юридичному, управлінському, фінансовому, економічному, ринковому та якості забезпечення позички.

Дослідження свідчать, що якість інформації суттєвим чином може вплинути на ефективність управлінського рішення щодо кредитування, тому автором запропонована методика оцінки вхідної інформації експертним методом на основі таких критеріїв, як: точність, об'єктивність, тотожність, рівень надходження, повнота, відповідність, значимість. Таким чином можна проаналізувати будь-яку інформацію і наочно упевнитися в її якості. Оцінюються вхідні дані від 1 до 10: чим інформація якісніша, тим вищий номер їй присвоюється. Результатом аналізу може слугувати підсумкове значення якості інформації, яке знаходиться як середнє арифметичне значення. Отриману інформації пропонується оцінювати за шестибальною шкалою за всіма аспектами оцінки кредитного ризику. Для наочності отримані результати доцільно представити у графічному вигляді (рис. 3.4).

Аналіз банківської практики показав, що оцінка кредитоспроможності потенційного позичальника, головним чином ґрунтується лише на фінансово-економічних показниках, тоді як моральним якостям клієнта приділяється незначна увага. Анкетування, проведене серед 22-х кредитних інспекторів чотирьох комерційних банків, показало, що прийняття рішення про видачу кредиту повинно передбачати наступні ступені значимості блоків оціночних показників: для юридичних осіб – 60% фінансові показники і 40% соціально-психологічні характеристики керівника підприємства; для фізичних осіб – 40% фінансові показники і 60% соціально-психологічні характеристики.

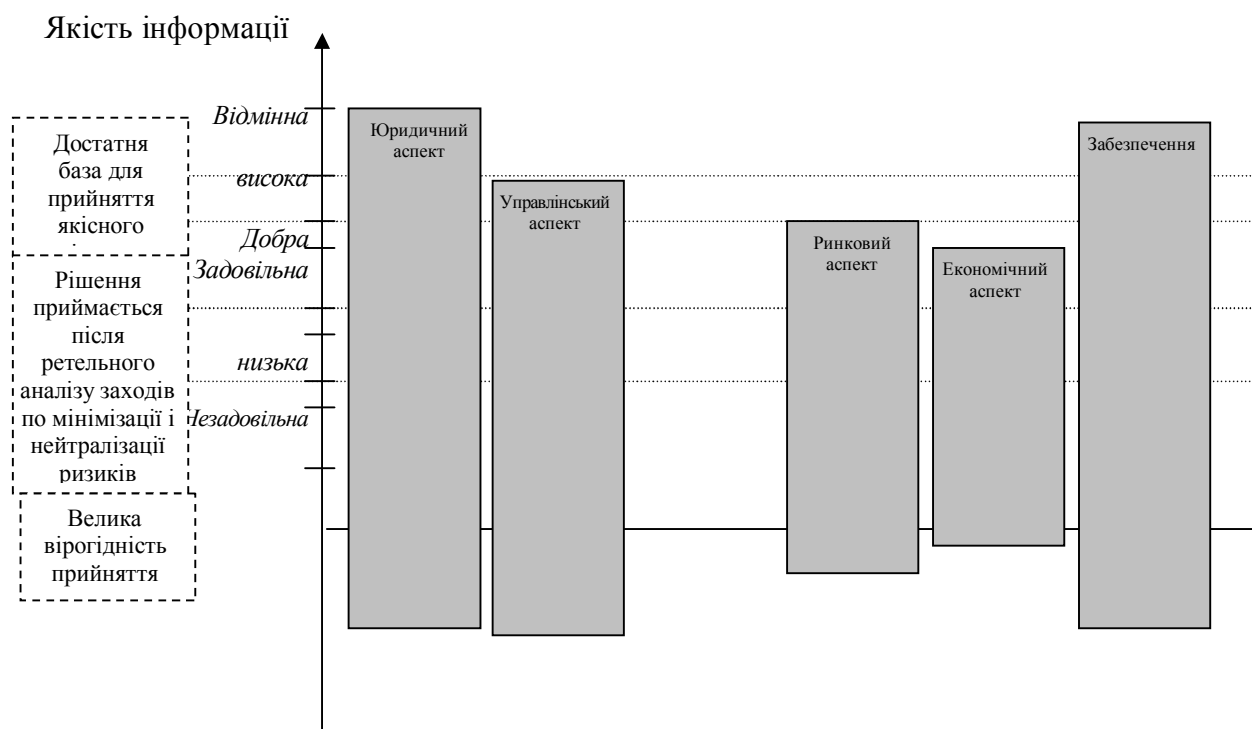
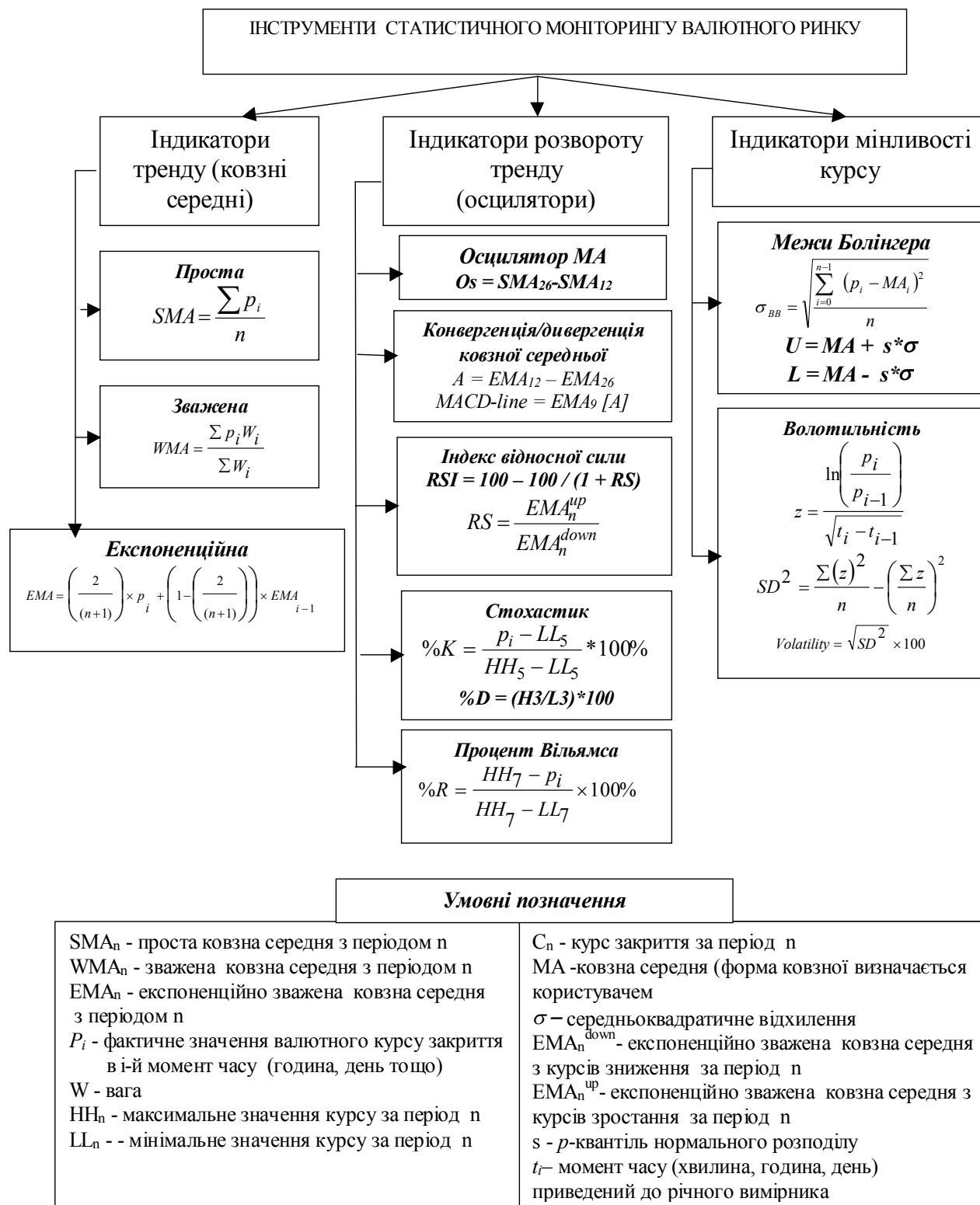

Рис. 3.4. Якість отриманої інформації ПАТ «Промінвестбанк»

Для підвищення ефективності управління валютним ризиком пропонуємо впровадження нових методів та моделей прогнозування курсу валют та фінансову модель планування діяльності всього ПАТ «Промінвестбанк», з урахуванням змін за результатами прогнозування.

Все розмаїття методів розрахунку валютного ризику запропоновано об'єднати в дві групи: методи, засновані на якісних характеристиках, і методи, засновані на кількісних характеристиках валютного ризику.

Всі відомі засоби моніторингу за валютним ринком в кінцевому підсумку зводяться до двох головних напрямків: фундаментального та технічного аналізу. Перший досліджує вплив макроекономічних факторів на ймовірні зміни валютних курсів, а його методологія більше пристосована для побудови прогнозів із довгим часовим горизонтом. Технічний аналіз використовує інструментарій статистичних методів для оперативного прогнозування найбільш ймовірних напрямків руху валютного курсу. Класифікація статистичних інструментів аналізу, найбільш уживаних у практиці моніторингу наведена на рис 3.5.

Рису 3.5. Класифікація статистичних інструментів аналізу, найбільш уживаних у практиці моніторингу

Моделі моніторингу та прогнозування валютного курсу в системі технічного аналізу являють собою різновид моделей автопрогнозу в тому сенсі, що вся необхідна інформація для прогнозу береться з фактичного динамічного ряду. Враховуючи цю особливість, прогноз, зроблений з використанням зазначеного підходу, може вважатись ефективним лише у коротко- та максимум середньостроковому часовому горизонті.

Прогнозування курсу на базі системи статистичних індикаторів технічного аналізу відрізняється оперативною складовою і за рахунок цього може бути віднесено до класу адаптивних методів прогнозування, які дозволяють перманентно враховувати надходження нових даних і таким чином коригувати раніше зроблений прогноз.

Вивчення закономірностей коливань дає змогу визначати підходи до обмеження впливу ризику змін валютного курсу на фінансовий результат банку через оптимізацію розміру внутрішньоденної валютної позиції та позиції o/n (позиції, що переноситься на наступний день). Так, з метою оцінки величини валютного ризику за даними динаміки розраховані характеристики мінливості основного курсу валютного ринку EUR/USD.

Таблиця 3.2.

Основні кількісні параметри мінливості курсу EUR/USD за емпіричними даними.

Показники	Хвилини						
	30	60	120	240	360	480	1440
Кількість спостережень	1894	1894	653	496	331	251	522
Мін R	0,0001	0,0001	0,0002	0,0002	0,0002	0,0002	0,0036
Макс R	0,0094	0,0172	0,0194	0,0207	0,0228	0,0221	0,0356
$R = \max R - \min R$	0,0093	0,0171	0,0192	0,0205	0,0226	0,0219	0,032
Середнє R	0,0018	0,0024	0,0033	0,0046	0,0057	0,0066	0,0110
Медіана	0,0016	0,0020	0,0028	0,0041	0,0050	0,0061	0,0102
Мода	0,0015	0,0014	0,0026	0,0026	0,0033	0,0040	0,0080
Середньоквадратичне відхилення	0,0011	0,0015	0,0020	0,0027	0,0033	0,0033	0,0044
Коефіцієнт варіації	0,6111	0,625	0,61	0,587	0,579	0,5	0,4
Асиметрія	2,1677	2,3689	2,0371	1,7253	1,5475	1,3264	1,3622
Ексцес	8,5503	11,297	8,4338	5,3665	4,1254	3,1504	2,7869

Аналіз характеристик розподілу свідчить про значну лівосторонню асиметрію та вищий за нормальний ексцес. Разом з тим критерій Колмогорова-Смірнова показує адекватність логарифмічно-нормального розподілу (рис 3.6). На основі останнього можливо більш коректно визначати міру ризику застосовуючи р-квантілі.

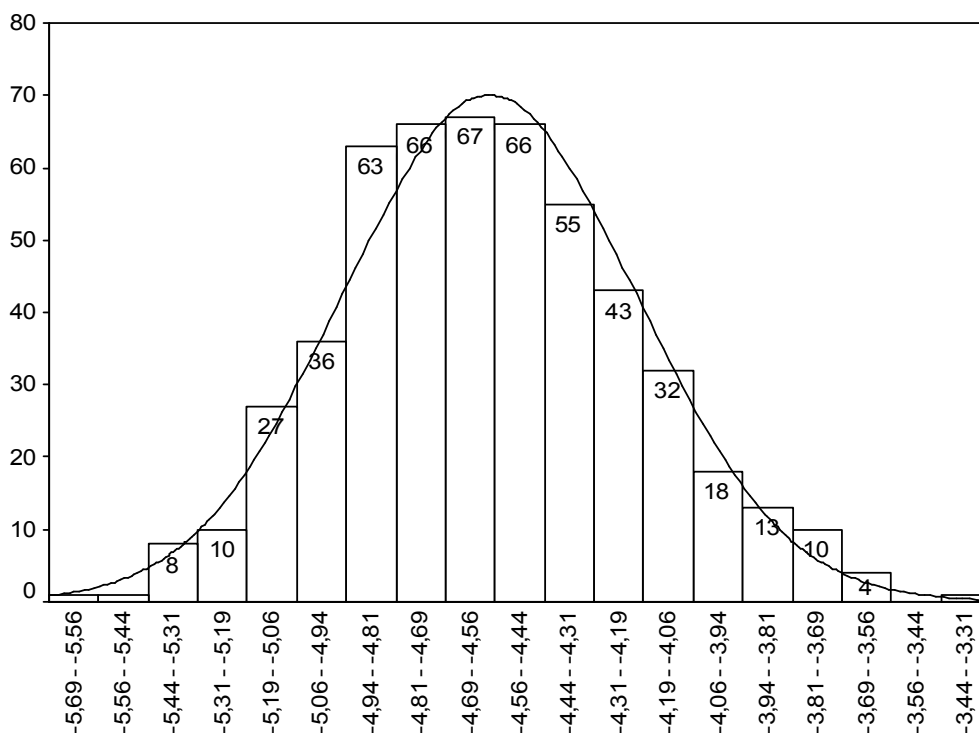

Рис. 3.6. Логнормальний розподіл коливань курсу EUR/USD в інтервалі часу до 1 доби (1440 хвилин), побудований за вибірковою сукупністю обсягом 522 спостереження

Аналіз характеристик за логарифмічно-нормальною формою розподілу коливань курсу в інтервалі до 1 доби (1440 хвилин) виявив, що можливі зміни курсу EUR/USD з ймовірністю 95% не перевищать 0,0189 піпсів, з ймовірністю 99% – 0,0244 піпсів; ймовірні втрати на кожні 1000 доларів США становитимуть: 18,9 та 24,4 доларів США відповідно. Наведена оцінка дозволяє достатньо точно визначати гранично-максимальний рівень ризику втрат (із заданим рівнем ймовірності) при підтриманні відкритої валютної позиції протягом певного часу і відповідним чином лімітувати її розмір, виходячи з власної стратегії управління

ризиком. Такий підхід можна застосовуватися для оцінки будь-якого курсу валют, який має відносно сталий ряд розподілу.

Поєднання статистичних моделей мінливості та зв'язку окремих курсів валют дозволяє, як показано в роботі, визначати сукупний ризик портфелю валют, що складають валютну позицію.

Для мультивалютної позиції сукупний ризик втрат можливо знайти за формулою: $VAR = \sqrt{VAR^2}$:

$$VAR^2 = \begin{vmatrix} Var \\ Var_2 \\ Var_n \end{vmatrix} \times \begin{vmatrix} 1 & p_{12} & p_{1m} \\ p_{21} & 1 & p_{2m} \\ p_{in} & p_{mn} & 1 \end{vmatrix} \times \begin{vmatrix} Var_1 & Var_2 & Var_n \end{vmatrix}$$

де, Var_i – оціночний рівень втрат від коливань курсу у визначеному інтервалі часу валютною позицією в i -й валюті з рівнем ймовірності l

p_{ij} – парний коефіцієнт кореляції між курсами валют за відповідними позиціями.

Адаптована модель VaR дає оцінку позиції "під ризиком", подальшим можливим розвитком якої є визначення оптимальної величини позиції засобами лінійного програмування. Однак цей підхід не враховує економічної природи валютної позиції, а тому може використовуватися лише в окремих випадках. Іншим підходом до визначення економічно доцільного розміру валютної позиції в окремих валютах може бути порівняння відносного розміру ймовірних втрат та очікуваних доходів від вкладення активу, сформованого за рахунок валютної позиції. Ще одним засобом оцінки у разі, якщо валютна позиція закладена в робочі активи, є порівняння вартості утримання позиції та вартості альтернативного ресурсозаміщення позиції у відповідній валюті.

З урахування прогнозних змін у курсах для ПАТ «Промінвестбанк» запропонована фінансова модель, що є інструментом планування діяльності банку, яка дозволяє будувати можливі сценарії, задаючи як змінні ті чи інші укрупнені агрегати активів, пасивів, доходів і витрат (табл. 3.3).

Фінансова модель планування діяльності ПАТ «Промінвестбанк» на 2017 рік

Вид активу		I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.	Вид пасиву		I кв.	II кв.	III кв.	IV кв.
Високоліквідні активи		11937	12834	12954	9571	Міжбанківські депозити/ кредити отримані	середній залишок	2500	3000	3167	3500
Міжбанківські депозити/ кредити надані	середній залишок	2500	3000	3167	3500		% річних	18	17	17	18
	% річних	10	10	10	10		витрати	111	128	135	155
	доходи	61	74	78	86	Кошти на рахунках СГД	середній залишок	40500	42000	43500	45000
Кредитний портфель СГД	середній залишок	75000	81167	88667	99000		% річних	3	3	3	3
	% річних	17	17	17	18		витрати	249	258	267	277
	доходи	3095	3373	3751	4261	Депозити фізичних осіб	середній залишок	43833	52500	61500	70500
Кредитний портфель фізичних осіб	середній залишок	21000	24000	27000	30167		% річних	16	16	16	16
	% річних	21	22	22	22		витрати	1689	2040	2435	2844
	доходи	1112	1275	1454	1647	Усього процентних зобов'язань	86833	97500	108167	119000	
Усього процентних активів		98500	108167	118833	132667	Усього процентних витрат		683	809	946	1092
Усього процентних доходів		4268	4722	5283	5994	Інші зобов'язання		2000	2500	3000	3500
Портфель цінних паперів		9000	9667	10000	11000	Усього чисті зобов'язання		88833	100000	111167	122500
Основні засоби і нематеріальні активи		3850	4000	4150	4300	Усього балансовий капітал		28213	28787	29210	29778
Інші активи		2200	2800	3400	4000	Усього чисті пасиви		117047	128787	140377	152278
Резерви за операціями		-8440	-8680	-8960	-9260	Комісійні витрати		330	420	510	600
Усього чисті активи		117047	128787	140377	152278	Загальні адміністративні витрати		2430	3330	3930	4380
Комісійні доходи		1650	2100	2550	3000	Відрахування у резерви		240	240	300	300
Результат від торговельних операцій		110	195	285	375	Податок на прибуток		194	118	104	160
Усього доходів		6028	7017	8118	9369	Усього витрат		5242	6535	7682	8715
						Фінансовий результат		786	482	436	654

Фінансова модель планування діяльності ПАТ «Промінвестбанк» на 2017 рік наведена у розрізі кварталів, вона моделює результати діяльності банку, з урахуванням критеріїв оптимальності співвідношення зобов'язань, капіталу банку, процентних активів та інших активів та оцінки стабільності джерел коштів банку.

Модель ґрунтується на основному бухгалтерському рівнянні, балансування моделі здійснюється через суму високоліквідних активів (al^t):

$$al^t = z^t + k^t - ap^t - an^t, \quad (3.1)$$

де z^t – зобов'язання;

k^t – капітал;

ap^t – процентні активи;

an^t – інші активи.

При плануванні вкладень ресурсів основними критеріями їхньої придатності виступають строк, можливості залучення і вартість. Важливо зазначити, що критерій строку при розгляді процесу управління активами і пасивами банку в динаміці трансформується в необхідність оцінки стабільності джерел коштів, що дозволяє аналізувати їх прийнятність для фінансування вкладень, підтримання ліквідності, а також з точки зору того, наскільки піддаються процентному і валютному ризикам. Оскільки на 2017 прогнозується підвищення курсів основних валют, всі розрахунки приведені у дол. США. Таким чином прибуток банку у 2017 році складатиме 2358 тис. дол. США

Якщо ранжувати активи ПАТ «Промінвестбанк» за ступенем зниження їхньої ліквідності, а пасиви – за ступенем зростання стабільності, то можна отримати реалізацію моделі, яка дозволяє узгодити активи і пасиви не тільки з точки зору вимог забезпечення поточної і перспективної ліквідності, а й з точки зору вимог до обмежень процентного, валютного ризиків. Цей підхід можна

розглядати як інструмент для побудови схеми фінансового аналізу діяльності ПАТ «Промінвестбанк» і прийняття поточних рішень, спрямованих на дотримання основних критеріїв системи ризик-менеджменту ПАТ «Промінвестбанк».

Висновки за розділом 3

Метою управління ризиком є отримання найбільшого прибутку за оптимального, прийняттого для банку співвідношення прибутку і ризику, що відповідає цільовій функції підприємництва. визначено, що управління ризиками ПАТ «Промінвестбанк» неможливе без: правильної системи розподілу повноважень; пророблених посадових інструкцій; досконалих каналів передачі інформації.

Запропоновано концепцію моделювання системи ризик-менеджменту ПАТ «Промінвестбанк», як інтегрованої системи управління, що відповідає принципу гармонійності та поєднує організаційну структуру банку зі структурами діяльності та ризиків, базується на застосуванні сучасних інформаційних технологій і дає змогу шляхом оперативного управління на основі моніторингу стану забезпечувати життєздатність ПАТ «Промінвестбанк».

Пропонується використання інтегрального показника кредитного ризику ПАТ «Промінвестбанк». Він дозволить врахувати мінливість портфельного кредитного ризику в заданому часовому інтервалі та оцінити якість управлінських рішень при наданні позичок та формуванні кредитного портфеля.

Для підвищення ефективності управління валютним ризиком пропонуємо впровадження нових методів та моделей прогнозування курсу валют та фінансову модель планування діяльності всього ПАТ «Промінвестбанк», з урахуванням змін за результатами прогнозування. Запропоновано ранжувати активи ПАТ «Промінвестбанк» за ступенем зниження їхньої ліквідності, а пасиви – за ступенем зростання стабільності, то можна отримати реалізацію моделі, яка дозволяє узгодити активи і пасиви не тільки з точки зору вимог забезпечення поточної і перспективної ліквідності, а й з точки зору вимог до обмежень процентного, валютного ризиків. Цей підхід спрямований на дотримання основних критеріїв системи ризик-менеджменту ПАТ «Промінвестбанк».

ВИСНОВКИ

Банківський ризик – можливість прийняття раціонального/нераціонального управлінського рішення, в рамках якого можна дати вірогідну кількісну і/або якісну оцінку дії чинників невизначеності і, як наслідок, отримати один з трьох економічних результатів: позитивний (прибуток), нульовий або негативний (збиток).

Ризик-менеджмент є комплексним поняттям, і його потрібно розглядати: як явище, як процес, як систему, як мистецтво та як апарат управління. Кожен з цих напрямів має власний дослідницький інструментарій.

Неможливо створити ефективну систему ризик-менеджменту без дослідження економічної сутності ризику. Існує три підходи щодо трактування цього поняття: як вірогідність втрати активів банку; як загроза втрати прибутку банку; як непевненість кредитора у спроможності боржника виконати умови угоди.

Актуальним є визначення складових елементів системи ризик-менеджменту, його процесуальних процедур та інструментарію в розрізі загально банківської системи управління ризиками. Зважаючи на специфіку кредитування як компонента системи кредитного ризик-менеджменту доцільно виділити такі підсистеми: організаційну, інформаційну, ціноутворювальну, аналітичну, дозвільну, управлінську, моніторингову і кризового менеджменту.

Процес управління ризиком повинен складатися з таких етапів: ідентифікація, оцінка, управління, моніторинг. Результатом виявлення ключових ризиків повинна стати карта ризиків, в якій міститься інформація про вірогідність настання ризикової події та її значущість.

Основними прийомами управління ризиками є їх уникнення, зниження, передача та утримання.

Основою інформаційно-аналітичного забезпечення ризик-менеджменту банку є фінансова звітність банку у складі: фінансова звітність банку;

економічна інформація про фінансові ринки та оточуюче середовище; інформаційно-комп'ютерні системи банку; аналітична підсистема оцінки ризику.

Аналітична підсистема, на нашу думку, є одним із головних елементів системи управління ризиком. Її умовно можна розбити на два блоки: аналіз і оцінка індивідуальних ризиків; аналіз і оцінка сукупного ризику.

Проведений аналіз ще раз довів про підвищення рівня валютного ризику ПАТ «Промінвестбанк» у 2016 році проти попередніх років. Таким чином підводячи підсумки можна зробити висновок про необхідність удосконалення управління валютним ризиком ПАТ «Промінвестбанк».

Після проведеного аналізу зроблено висновок про те що найбільш негативно на стан ПАТ «Промінвестбанк» впливає валютний та відсотковий ризику. Таким чином для ПАТ «Промінвестбанк» необхідно впровадження нових механізмів та розробка заходів щодо зниження цих ризиків.

Процес ризик-менеджменту в ПАТ «Промінвестбанк» охоплює всі його структурні рівні - від вищого керівництва ПАТ «Промінвестбанк» (Спостережної Ради та Правління Банку) до рівня, на якому безпосередньо приймається та/або генерується ризик. Загальну політику управління ризиками в ПАТ «Промінвестбанк» визначає Правління Банку за погодженням зі Спостережною Радою.

Фінансовий стан установи висвітлює в цілому стан управління ризиками та ефективність ризик-менеджменту доцільним є проведення його по напрямках оцінки ліквідності та фінансової стійкості. Розрахунок та аналіз показників фінансової стійкості ПАТ «Промінвестбанк» за 2014-2016 рр. засвідчив, що показники в основному знаходяться у межах нормативних значень та декотрі мають позитивну динаміку, тобто фінансова стійкість банку знаходиться на достатньому рівні.

Відповідно до проведених розрахунків та отриманих результатів можна зробити висновок про незначне погіршення фінансового стану ПАТ «Промінвестбанк». На підставі викладеного можна зробити висновок, що

оцінка системи ризик-менеджменту ПАТ «Промінвестбанк» за показниками економічних нормативів НБУ засвідчила середній рівень якості ризик-менеджменту.

У процесі дослідження було з'ясовано, що для поліпшення якості ризик-менеджменту необхідно проводити більш виважену процентну політику у поєднанні зі збалансованістю термінів повернення активів та зобов'язань, розширити спектр банківських операцій, поліпшити ефективність управління валютними операціями та для зниження рівня валютного ризику.

Метою управління ризиком є отримання найбільшого прибутку за оптимального, прийняттого для банку співвідношення прибутку і ризику, що відповідає цільовій функції підприємництва. визначено, що управління ризиками ПАТ «Промінвестбанк» неможливе без: правильної системи розподілу повноважень; пророблених посадових інструкцій; досконалих каналів передачі інформації.

Запропоновано концепцію моделювання системи оцінки та управління ризиками ПАТ «Промінвестбанк», як інтегрованої системи управління, що відповідає принципу гармонійності та поєднує організаційну структуру банку зі структурами діяльності та ризиків, базується на застосуванні сучасних інформаційних технологій і дає змогу шляхом оперативного управління на основі моніторингу стану забезпечувати життєздатність ПАТ «Промінвестбанк».

Пропонується використання інтегрального показника кредитного ризику ПАТ «Промінвестбанк». Він дозволить врахувати мінливість портфельного кредитного ризику в заданому часовому інтервалі та оцінити якість управлінських рішень при наданні позичок та формуванні кредитного портфеля.

Для підвищення ефективності управління валютним ризиком пропонуємо впровадження нових методів та моделей прогнозування курсу валют та фінансову модель планування діяльності всього ПАТ «Промінвестбанк», з урахуванням змін за результатами прогнозування. Запропоновано ранжувати активи ПАТ «Промінвестбанк» за ступенем зниження їхньої ліквідності, а

пасиви – за ступенем зростання стабільності, то можна отримати реалізацію моделі, яка дозволяє узгодити активи і пасиви не тільки з точки зору вимог забезпечення поточної і перспективної ліквідності, а й з точки зору вимог до обмежень процентного, валютного ризиків. Цей підхід спрямований на дотримання основних критеріїв системи ризик-менеджменту ПАТ «Промінвестбанк».

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 7 грудня 2000 р. № 2121 – III. [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.rada.gov.ua>
2. Постанова Правління НБУ "Про схвалення Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України", № 361 від 02.08.2010// www.rada.gov.ua
3. Аналіз банківської діяльності : Підручн. для вузів / За ред. А.М. Герасимовича . – К. : КНЕУ, 2010 . – 599с.
4. Балабанов И.Т. Риск-менеджмент: Учеб. пособие. – М.: Финансы и статистика, 20136 – 345 с.
5. Банківський менеджмент / Ред. О.А. Кириченко . – К. : Знання-Прес, 2012 . – 438с.
6. Банківський менеджмент : Підручник / Ред. О. А. Кириченко, В. І. Міщенко . – К. : Знання, 2011 . – 831 с. – (Вища освіта ХХІ століття)
7. Банківський менеджмент: Навч. посібник / Кириченко О.А., Гіленко І.В., Роголь С.Л. та ін.; За ред. О.А. Кириченка. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2016. – 438с.
8. Банківські операції [Текст] : Навч. посіб. / І. М. Лазепко, М. Д. Алексеєнко, М. І. Сивульський та ін. – К. : Ун-т Україна, 2014 . – 328
9. Банківські операції: Підручник/ А.М. Мороз, М.І. Савлук, М.Ф. Пуховкіна та ін./ За ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Мороза. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: КНЕУ, 2012. – 476 с.
10. Барбашов А. Практические аспекты организации риск-менеджмента в банке // Финансовая консультация. – 2011. – № 22. – С.4-9.
11. Бартон Т., Вильямс. Комплексный подход к риск-менеджменту: стоит ли этим заниматься: Учеб. пособие. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2014. – 208 с.
12. Бобиль, В. Сек'юритизація банківських активів у контексті управління портфельним кредитним ризиком [Текст] : Фінансовий ринок / В. Бобиль //

Вісник Національного банку України : Щоміс. науково-практичний журн. Нац. банку України. 2017. № 1. — С. 22-25

13. Бобиль, В. Становлення сучасної системи ризик-менеджменту в кредитних установах [Текст] / В. Бобиль // Банківська справа : Науково-практичне видання . 2014. № 3. — С. 65-76

14. Бобиль, В. Сучасний ризик-менеджмент у банківській діяльності : теоретичний аспект [Текст] : Банки України / В. Бобиль // Вісник національного банку України : Щоміс. науково-практичний журн. Нац. банку України. 2015. № 11. — С. 28-32

15. Болдирев, О. О. Ризик-менеджмент - ефективний інструмент антикризового управління банком [Текст] / О. О. Болдирев // Економіка та держава. 2015. № 12. — С. 18-20

16. Бондаренко Л.А. Врахування якості інформації при оцінці кредитного ризику // Збірник матеріалів VIII міжнародної наукової конференції студентів та молодих вчених “Фінансовий та банківський менеджмент: досвід та проблеми”. – Донецьк: ТОВ “Юго-Восток, Лтд”, 2012. – С.195-197

17. Бондаренко Л.А. Загальний підхід до концепції та організації управління кредитним ризиком комерційного банку // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 193: в 5 т. Том V. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2015 – С. 1367-1372

18. Бондаренко Л.А. Менеджмент кредитних ризиків в комерційних банках: системний підхід // Торгівля і ринок України. Тематичний збірник наукових праць. Випуск 14. Том II. – Донецьк: ДонДУЕТ, 2012. – С. 100-104

19. Бондаренко Л.А. Організація ризик-менеджменту в комерційних банках України // Збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів банківської справи “Проблеми розвитку банківництва в Україні”. – Кривий Ріг: КЕІ ДВНЗ “КНЕУ імені Вадима Гетьмана”, 2014. – С.18-20

20. Бондаренко Л.А. Основні інструменти управління кредитними ризиками комерційного банку при борговому фінансуванні інвестицій // Економіка:

проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 170. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2014 – С. 117-124

21. Бондаренко Л.А. Основні інструменти управління кредитними ризиками комерційного банку при борговому фінансуванні інвестицій // Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених “Фінансово-кредитна система України: проблеми та шляхи вирішення” 24-28 лютого 2003 р. Випуск 2. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2016 р. – С. 116-117

22. Бондаренко Л.А. Основні методи визначення кредитоспроможності позичальників // Збірник тез доповідей VI міжнародної конференції “Наука і освіта’2013” (Дніпропетровськ – Дніпродзержинськ – Харків – Черкаси – Житомир, 2013). – Том 1. Економічні науки. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2013. – С. 30-31

23. Бондаренко Л.А. Оцінка кредитного ризику // Економічний вісник Дніпропетровського державного фінансово-економічного інституту. Матеріали доповідей Першої міжвузівської науково-практичної конференції “Проблеми активізації регіональної інвестиційної політики в сучасних умовах”. Т.2. – Дніпропетровськ: ДДФЕІ, 2012 р. – С. 345-346

24. Бондаренко Л.А. Оцінка рівня ризику кредитного портфеля комерційного банку // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 218: в 4 т. Том IV. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2012 – С. 1147-1156

25. Бондаренко Л.А. Поняття кредитного портфеля комерційного банку і критерії його конкурентоспроможності // Вісник НБУ. – 2013. – № 3. – С. 31-33

26. Васюренко, О. Ціна кредитних ресурсів як ключова складова системи управління кредитним ризиком [Текст] / О. Васюренко // Банківська справа : Науково-практичне видання . 2015. № 1. – С. 28-34

27. Венгреневич Н.Р. Аналіз діяльності комерційних банків України на сучасному етапі розвитку економіки // Формування ринкової економіки в Україні (Науковий збірник).- Випуск 9: Формування нової парадигми

економічної теорії в Україні / Львівський національний університет імені І. Франка.- Львів: Інтереко, 2015.- С.191-194

28. Венгреневич Н.Р. Аналіз діяльності комерційних банків України на сучасному етапі розвитку економіки // Формування ринкової економіки в Україні (Науковий збірник).- Випуск 9: Формування нової парадигми економічної теорії в Україні / Львівський національний університет імені І. Франка.- Львів: Інтереко, 2015.- С.191-194

29. Венгреневич Н.Р. Аналіз ресурсів комерційних банків України: вдосконалення методики // Вісник Тернопільської академії народного господарства.- Випуск 1.- Тернопіль: "Економічна думка", 2016.- С. 110-113

30. Вітлінський В.В. Ризикологія в економіці та підприємстві / В.В. Вітлінський, Г.І. Великоіваненко ; Київський національний економічний ун-т. – К. : КНЕУ, 2014. – 480 с.

31. Вовчак О.Д. Банківська інвестиційна діяльність в Україні. – Львів: Вид-во Львівської КА, 2012. – 544 с.

32. Волкова В.Н. Основы теории систем и системного анализа / В.Н. Волкова, А.А. Денисов. – СПб. : Издательство СПбГТУ, 2016. – 512 с.

33. Волошин И.В. Оценка банковских рисков: новые подходы / И.В. Волошин. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2015. – 216 с.

34. Высоковский Д.В. Управление рисками в коммерческом банке // Расчеты и операционная работа в коммерческом банке. – 2012. – № 5. – С.43-52.

35. Головка А.Т., Грушко В.І., Денисенко М.П. та ін. Система банківського менеджменту: Навч. посіб. за ред. О.С. Любуня та В.І. Грушко. – К.: Фірма "

36. Грищенко А. І. Моделювання швидкого зростання банку із симуляцією процентного ризику методом Монте-Карло / А. І. Грищенко, І. В. Волошин // Вісник Національного банку України. – 2014. – №1. – С. 32–35

37. Грищенко А. І. Можливості використання методології Value-at-Risk для оцінки валютних ризиків в українських умовах курсоутворення / А. І. Грищенко // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 11. – С. 73–79

38. Грищенко А. І. Побудова аналітичної системи комерційного банку на основі статистичної звітності НБУ / А. І. Грищенко // Вісник КНУТД. – 2013. – № 5. – С. 169–175
39. Грищенко А. І. Проблеми класифікації банківських ризиків / А. І. Грищенко // Тези доповідей V Всеукраїнської наукової конференції молодих вчених та студентів «Наукові розробки молоді на сучасному етапі», 26-28 квітня 2012 року. Київ – КНУТД. – С. 253
40. Грищенко А. І. Розвиток банківської системи у контексті ризиків / А. І. Грищенко // Сучасні проблеми розвитку національної економіки і шляхи їх розв'язання: Колективна наукова монографія / За наук. ред. д.е.н., проф. М. М. Єрмошенка. – К.: Національна академія управління, 2015. – 452 с. – С. 300–305
41. Грищенко А. І. Роль та місце ризик-менеджменту в системі управління комерційним банком / А. І. Грищенко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2012. – № 3. – С. 192–195
42. Грищенко А. І. Специфічні особливості банківського ризик-менеджменту / А. І. Грищенко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Збірник тез доповідей X Всеукраїнської науково-практичної конференції (22–23 листопада 2014р.): У 2-х т. – Т. 1. – Суми: УАБС НБУ, 2014. – 205 с. – С. 163–164
43. Елманова Н. Введение в OLAP-технологии Microsoft / Н. Елманова, А. Федоров. – М.: Диалог-МИФИ, 2012. – 272 с.
44. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник. – 3-те вид., випр. і доп. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2014. – 587 с.
45. Заруцька О.П. Управління ризиками – провідний чинник фінансової стійкості вітчизняних банків // Фінанси України. – 2012. – № 3. – С.94-106.
46. Каменський А., Кияк А. Ідентифікація, аналіз та управління операційними ризиками в українських банках// Вісник НБУ. – жовтень. – 2015. – С. 7-11

47. Камінський А. Аналіз систем ризик - менеджменту в банках України // Банківська справа. – 2012. – № 6. – С.10-20.
48. Камінський А.Б. Моделювання фінансових ризиків / А.Б. Камінський ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К. : Київський ун-т, 2012. – 303 с.
49. Киреченко, О. Банківський менеджмент : Навч. посібник для вузів / О. Киреченко, І. Гіленко, А. Ятченко . – К. : Основи, 2015. – 671 с.
50. Ключко Л.А. Банківська система України в контексті викликів фінансової кризи. – http://www.confcontact.com/2015dec/1_klusko.htm
51. Кльоба Л.Г. Управління банківською інвестиційною діяльністю: Монографія/ За ред. д-р екон. наук, проф. С.К. Реверчука. – Львів: Тріада плюс, 2014. – 194 с.
52. Кльоба, В. Л. Вдосконалення аналізу і прогнозування банківської діяльності [Текст] / В. Л. Кльоба // Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 11. – С. 62-64.
53. Косова, Т. Д. Аналіз банківської діяльності [Текст] : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Т. Д. Косова . – К. : Центр учбової літератури, 2015 . – 488 с.
54. Костюк А.Н. Корпоративное управление в банке : монография / А.Н. Костюк. – Суми : ГВУЗ “УАБД НБУ”, 2015. – 332 с.
55. Кочетков В. М. Основи аналізу діяльності комерційного банку : Навч. посібник / В.М. Кочетков, О.В. Омельченко . – 2-е вид. – К. : Європейський ун-т, 2013 . – 96с.
56. Кочетков, В. М. Основи аналізу банківської діяльності : Навч. посіб. / В. М. Кочетков . – К. : Європейський ун-т, 2015 . – 116 с.
57. Кочетков, В.М. Забезпечення фінансової стійкості сучасного комерційного банку: теоретико-методологічні аспекти : Монографія / В.М. Кочетков. – 346 с.
58. Кравченко І., Багратян Г. Криза та регулювання фінансової системи: уроки і перспективи // Вісник НБУ. – 2016. – №1. – С. 19–23.

59. Кравченко О. Кредитний портфель банку та управління кредитним ризиком / О. Кравченко // Справочник экономиста : специализированный журнал . 2012. № 3. — С. 85-91
60. Кредитний ризик комерційного банку [Текст] / Ред. В.В. Вітлінський . — К. : Знання, 2013 . — 251с.
61. Кредитный риск коммерческого банка / В.В. Витлинский, О.В. Пернариковский, Я.С. Наконечный, Г.И. Великоиваненко; [под ред. В.В. Витлинского]. — К. : Знання, 2014. — 251 с.
62. Криклій, А. С. Теоретико-методологічні засади ризик-менеджменту в банках [Текст] / А. С. Криклій // Інвестиції: практика та досвід. 2016. № 16. — С. 26-28.
63. Криклій, А. С. Банківський ризик - менеджмент в контексті Базельських угод / А. С. Криклій // Економіка та держава. 2012. № 9. — С. 13-14.
64. Криклій, А. С. Теоретико-методологічні засади ризик-менеджменту в банках [Текст] : Банки / А. С. Криклій // Фондовый рынок : Ежегод. информационно-аналитический журн. 2016. № 40. — С. 18-21.
65. Кузнецова А.Я. Фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності: Монографія/ Ін-т економічного прогнозування НАН України. — Львів: ЛБІ НБУ. — 2011. — 367 с.
66. Любунь О.С., Грушко В.І. Фінансовий менеджмент у банку: Навч. посіб. — К.: Вид. дім "Слово", 2016. — 296 с.
67. Марковский А.В. Построение структурной модели деятельности коммерческого банка как основа оценки и управления рисками / А.В. Марковский // Модели управления в рыночной экономике : сб. науч. трудов. — Донецк : ДонНУ, 2012. — Т. 1. — С. 95–100.
68. Марковський О.В. Застосування принципу “золотого перерізу” у побудові моделі життєздатних економічних систем / О.В. Марковський // Економіка: проблеми теорії і практики. — 2016. — № 254. — Т. 2. — С. 419–426.
69. Марковський О.В. Інтегральний підхід до оцінки та управління ризиком комерційного банку / О.В. Марковський, Л.Н. Сергєєва // Проблеми і

перспективи розвитку банківської системи України: зб. наук. праць. – Суми : УАБС НБУ, 2012. – Т. 18. – С. 49–54

70. Марковський О.В. Картка ризику продукту як механізм реалізації взаємозв'язку в моделях ризик-менеджменту / О.В. Марковський // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2015.– № 5. – С.100–105

71. Мещеряков, А. А. Організація діяльності комерційного банку [текст] : навч. посібник / А. А. Мещеряков . – К. : ЦНЛ, 2014 . – 608 с.

72. Мещеряков, А. А. Фінансовий менеджмент у банках [Текст] : Навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів / А. А. Мещеряков, Л. В. Лисяк . – К. : ЦНЛ, 2012 . – 208с.

73. Мілай, А. О. Кредитний ризик та його хеджування за допомогою деривативів [Текст] / А. О. Мілай // Формування ринкових відносин в Україні : Зб. наук. праць. 2014. № 2. – С. 95-100

74. Міщенко В. Проблеми капіталізації та консолідації банківської системи України / В. Міщенко // Вісник Національного банку України. – 2015. – № 10. – С. 2–7

75. Модели управления проектами в нестабильной экономической среде : монография / [С.И. Левицкий, Ю.Г. Лысенко, А.В. Филиппов и др. ; под ред. чл.-кор. НАН Украины, д-ра экон. наук, проф. Ю.Г. Лысенко]. – Донецк : Юго-Восток, 2016. – 354 с.

76. Моделювання структури життєздатних соціально-економічних систем : монографія / Л.Н. Сергеева, А.В. Бакурова, В.В. Воронцов, С.О. Зульфугарова. – Запоріжжя : КПУ, 2016. – 256 с.

77. Монастирський, Г. Л. Методологічні засади ризик-менеджменту та антикризового управління розвитком муніципальних утворень / Г. Л. Монастирський // Формування ринкових відносин в Україні: Зб. наук. праць. 2012. № 3. – С. 121-127

78. Організація та функціонування систем ризик-менеджменту в банківських установах [Текст] / Фінансовий ринок України : Інформаційно-аналітичний бюлетень. 2015. № 4. – С. 18-27

79. Парасій-Вергуненко І.М. Стратегічний аналіз у банках: теорія, методологія, практика : монографія / І.М. Парасій-Вергуненко ; Державний вищий навчальний заклад “Київський національний економічний ун-т ім. Вадима Гетьмана”. – К. : КНЕУ, 2014. – 360 с.
80. Парасій-Вергуненко, І. М. Аналіз банківської діяльності : Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / І. М. Парасій-Вергуненко . – К. : КНЕУ, 2012 . – 347с.
81. Перехрест, Л. М. Банківський ризик-менеджмент [Текст] : Гроші, фінанси і кредит / Л. М. Перехрест // АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ. 2016. № 10. – С. 122-128
82. Перов А.А Ризик-менеджмент [Текст] : Гроші, фінанси і кредит / Л. М. Перехрест // Фінанси України. 2016. № 7. – С. 33-39
83. Постанова Правління НБУ "Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні", № 368 від 28.08.2001// www.rada.gov.ua
84. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент у банку: Підручник. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2014. – 468 с.
85. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент у банку: Підручник. – 3-ге вид. доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2016. – 512 с.
86. Пшик Б.І. Інвестиційне кредитування: Навч. посіб. – Львів: ЛБІ НБУ, 2011. – 291 с.
87. Пшик Б.І. Ризики кредитування: Навч. посібник. – Львів: ЛБІ НБУ, 2014. – 112 с.
88. Роуз П.С. Банковский менеджмент. Предоставление финансовых услуг / П.С. Роуз. – М. : Дело, 2012. – 768 с .
89. Сало, І. В. Фінансовий менеджмент банку [Текст] : навчальний посібник / І. В. Сало, О. А. Криклій . – Суми : Університетська книга, 2014 . – 320 с.
90. Сергеева Л.Н . Моделирование структуры экономических систем и процессов / Л.Н. Сергеева. – Запорожье : ЗГУ, 2012. – 88 с.

91. Серік, Ю. В. Методи управління кредитним ризиком комерційними банками [Текст] / Ю. В. Серік // Формування ринкових відносин в Україні : Зб. наук. праць. 2017. № 6. — С. 149-152.
92. Старостіна, А. О. Ризик-менеджмент: теорія та практика : Навч. посіб. / А. О. Старостіна, В. А. Кравченко . — К. : Політехніка, 2015 . — 200 с.
93. Старостіна, А. О. Ризик-менеджмент: теорія та практика [Текст] : навчальний посібник / А. О. Старостіна, В. А. Кравченко . — К. : Кондор, 2016 . — 200 с.
94. Старостіна, А. Ризик-менеджмент у малому бізнесі: проблеми та перспективи / А. Старостіна // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. економіка. 2012. №№ 86/87
95. Структурна гармонізація економіки України як чинник економічного зростання / [за ред. д-ра екон.наук І.В. Крюкової]. — К. : Експрес, 2014. — 520 с.
96. Федосов, В. М. Управління державним боргом у контексті ризик-менеджменту [Текст] : Фінансова політика й економічне регулювання / В. М. Федосов // Фінанси України : Наук.-теоретич. та інформ.-практич. журн. . 2015. № 3. — С. 3-33
97. Череп, А. В. Банківські операції [Текст] : навчальний посібник / А. В. Череп, О. Ф. Андросова . — К. : Кондор, 2015 . — 408 с.
98. Щибиволок, З. І. Аналіз банківської діяльності [Текст] : Навч. посіб. / З. І. Щибиволок . — Вид.2-е, стер. — К : Знання, 2014 . — 311с.
99. Януль, І. Страхування як метод управління кредитним ризиком комерційного банку / І. Януль // Вісник київського національного університету ім. т. шевченка. економіка. 2015. №№ 81/82. — С. 58-60
100. <http://www.bank.gov.ua>. Національний банк України

ДОДАТКИ